

Bijlage B - Editie Nederlandse versie van de *Brederodekroniek*

Verantwoording editie

In deze bijlage bevindt zich een eerste poging tot een editie van de Nederlandse handschriften van de *Brederodekroniek*. Gekozen is een kritisch-normaliserende editie, waarbij de tekst van handschrift N-8 functioneert als uitgangspunt. N-8 bevat namelijk de meest complete tekst (zonder augensprongen).

De varianten van de overige handschriften zijn opgenomen in de voetnoten. Bij de vergelijking tussen de verschillende handschriften staat de inhoud van de *Brederodekroniek* centraal. Dit betekent dat enkel melding is gemaakt van wezenlijke, inhoudelijke veranderingen en dat verschillen in zinsbouw of grammatica buiten beschouwing zijn gelaten. Dit laatste geldt ook voor de verbeteringen die zijn aangebracht door de kopiisten van de handschriften (bijv. het aanvullen in superscript, of het doorkrassen van verkeerd gekopieerde woorden). Alleen voor N-8 zijn deze handschriftelijke eigenaardigheden opgenomen, teneinde een zo getrouw mogelijke editie van de *Brederodekroniek* in dit handschrift te geven. Opmerkingen in de marge, door latere handen, zijn niet opgenomen binnen de editie; een aantal relevante marge-aantekeningen zijn opgenomen in Bijlage A.

Niet alle Nederlandstalige handschriften zijn volledig opgenomen in de editie. Voor handschriften N-1, N-2, N-5 en N-6 geldt dat alleen de varianten zijn opgenomen voor de hoofdstukken waarin hun tekst min of meer gelijk is aan N-8. Een editie van de hoofdstukken in deze handschriften die substantieel van N-8 verschillen is apart opgenomen in bijlage C. Naast varianten van Nederlandse handschriften zijn ook varianten van het Franse handschrift F-1 opgenomen. Ook voor dit handschrift geldt dat het alleen wezenlijke, inhoudelijke varianten betreft.

De middeleeuwse spelling van de tekst in N-8 is zoveel mogelijk behouden. Normalisering is opgetreden bij de *i* en *j*: *i* als het klinkers betreft, *j* als ze als medeklinker fungeren. Het verschil tussen *ij* en *y* is komen te vervallen en alleen *y* is in de editie gebruikt. Afkortingen worden voluit geschreven, zonder hiervan melding te maken in de voetnoten. Het veelvuldig afgekorte “voirscreven” blijft echter behouden in haar afgekorte vorm “voirs.”. Het gebruik van leestekens en hoofdletters is naar moderne maatstaven aangepast. De witregels zijn die van het handschrift zelf, het inspringen is door mij toegevoegd om de leesbaarheid van de tekst te bevorderen. De folionummers die tussen rechte haken [/] staan komen overeen met de folionummers van handschrift N-8.

Teksteditie Nederlandse versie van de *Brederodekroniek*

[fol. 7r] Hier begint dat prologus op die cronicken ende gesten^a der edelen hoochgeboren heeren van Brederueden in Hollant en Westfrieslant^b.

0. Proloog^c

Den edele, hoochgeboren eerwaerdige^d vrouwe Yolende, vrouwe van Brederueden, des edel heeren Willems, heere van Lalleyns, lieve^e dochter, brueder Johan van Leyden oitmoedich brueder der oirden onser liever Vrouwen bruederen des berchs Carmeli, godlycke gracie ende vuerspuet zy u ende alle u lief kinderen in allen tyden.^f

Wantmen in voirliden tyden bescreven vint in diversche^g cronicken de duechdsaem wercken ende gesten^h ende heerlycke vromicheden der doerluchtiger princen ende vorsten, om dat hoer kinderen arbeyen zouden hoer voirvadersⁱ te volgen ende gelyck^j worden in duechdsaem wercken ende in vercierlycke^k manieren. Hierom, zoo duncket my oick zeer guet zyn, datmen oick bescreyft^l die edel wercken uit de gesten der hoichgeboren vorsten ende baroenen^m den heerlicheyt van Brederueden. Welcke heerlicheytⁿ gelegen is in Nederalmaegnen^o, int graefschap van Hollandt ende nuw vereenicht is mit die schoone heerenheyt van Vyanen ende Ameyda.

Ende want die heerenheyt van Brederueden mit veel edelre princen ende baroenen in voerleden tyden^p verciert is geweest ende noch, God hebbe lof, hueden des daegs verciert is, hierom zoe wille ick uuwe duechdelycke begeerte naer myn erm vermogen volbrengen. Ende sommighe eerlycke wercken des voirs.^q heerenheyt^r int scrift setten, alsoe als ick se in diversche oude historien, cronicken ende gesten^s gevonden ende gelesen hebbe ende selve oick een deel des beleeft hebbe. Op dat^t die toecommende edel heeren van Brederueden in hoer gedinckenis hebben moghen de edel wercken ende victorien hoire voirvaders ende ouders^u. Ende hen verblyden van hoer edel ouders^v, om die nae te volgen^w in duechdelycke

^a M: de historie van t'leven ende feyten *in plaats van* die cronicken ende gesten. N-1, N-5, N-6: ende gesten *ontbreekt*.

^b M, N-1, N-3, N-4, N-5, N-6, N-7: en Westfrieslant *ontbreekt*.

^c Deze titel staat in geen van de handschriften, de andere hoofdstuktitels wel.

^d N-1, N-5, N-6: edele ende gheboertighe moghender *in plaats van* edele, hoochgeboren eerwaerdige.

^e N-1, N-5, N-6: *ontbreekt*.

^f N-1, N-5, N-6: Saluyt, godlike gracy, eerlick leven ende salich sterven *in plaats van* godlycke gracie ende vuerspuet zy u ende alle u lief kinderen in allen tyden.

^g N-1, N-5, N-6: menigherhande.

^h M: feyten. N-1, N-5, N-6: ende gesten *ontbreekt*.

ⁱ N-7: oude vaders.

^j N-1, N-5, N-6: studeren soudent dat sy hoer voervaders soudent volgen ende hoers ghelyck *in plaats van* arbeyen zouden hoer voirvaders te volgen ende gelyck.

^k M: oerberlycke.

^l N-1: *ontbreekt*.

^m N-1, N-5, N-6: baenroedse heren.

ⁿ N-1, N-5, N-6: die *in plaats van* Welcke heerlicheyt.

^o N-1, N-5, N-6: in Nederalmaegnen *ontbreekt*.

^p N-1, N-5, N-6: hier voirtys *in plaats van* in voerleden tyden.

^q N-5: *ontbreekt*.

^r M: heeren.

^s N-1, N-5, N-6: historien *in plaats van* oude historien, cronicken ende gesten.

^t M: *hierna* oock.

^u N-1, N-5, N-6: ende ouders *ontbreekt*.

^v N-1, N-5, N-6: *hierna* die si gehad hebben.

^w N-1: volbrengen.

wercken, op dat alsoe huer eerlycke lof ende guede^a faem inder eewicheyt mach dueren, voer God ende alle menschen^b.

Ende op datmen de edelheyt des stams van Brederueden te bet mach verstaen, soe salmen weeten dat die heeren van Brederueden gesproten zyn^c uyt dye alre edelste geslachten van coningen, hertogen ende graven des werelts, als van dat alre edelste bluet van Troyen ende van Griecken. Want Lutgarda, de moeder des eersten heer van Brederueden, Syphridus genoempt, [fol. 7v] was des keyzers dochter van Griecken ende Constantinoplen, die genoempt was Theophanus. Ende zyn ander dochter, Theophana genoempt, was des keyzers Otten wyff^d van Romen. Ende de vader des eersten heer van Brederueden was grave Arnout, de derde graef^e van Hollant, die een rechte Troyaen geboren was van zyns vaders wegen. Ende zyn moeder was coninck Lodewycks dochter^f van Vranckerycke, vanden geslachte des conincks Karels de Groote. Ende om dit noch claerder te verstaen, zoe est van noode dat ick myn beginsel wat hooch begryp ende maeck uuter historien van Troyen ende Vranckryck dwelck ick met corte redenen besluuten sal in die eerste negen oft thien^g cappittulen.

Hier beginnen die cronicken der hoichgeboren edel heeren van Brederueden in Hollant

1. Van Adam tot Noe, dat eerste capittel.

Adan, de eerste^h mensch, die wan by Eva, zyn wyf, Chayn, Abel ende Seth. Ende naedien dat Adam Seth wan, wordden alle zyne daghen gemaect acht hondert jaer ende wan sonen ende dochteren. Ende alle die tyt dat Adam leefde wordt gereckent negenhondert jaer ende dertich ende hy is doot. Ende Seth leefde hondert jaer ende vyf ende wan Enos. Ende Seth leefde nadien dat hy Enos wan achthondert ende seven jaer ende hy wan sonen ende dochteren. Ende alle Seths daeghen wordden gemaect negen hondert jaer ende twalef ende hy is doot. Ende Enos leefde negentich jaer ende wan Caynan ende nae [fol. 8r] zynre geboorten leefde hy achthondert jaer ende vyfthien ende hy wan sonen ende dochteren. Ende alle Enos dagen wordden gemaect negen hondert jaer ende vyfⁱ ende hy is doot.

Ende Caynan leefde tzeventich jaer ende hy wan Malalchel. Ende Caynan leefde nae dat hy Malalchel wan achthondert jaer ende veertich ende hy wan sonen ende dochteren. Ende alle Caynans dagen worden gemaect negen hondert jaer ende thien ende hy is doot. Ende Malalchel leefde vyf ende t zestich jaer ende hy wan Jared. Ende Malalchel leefde naedien dat hy Jaered wan achthondert jaeren ende dertich ende wan sonen ende dochteren. Ende alle Malalchels dagen wordden gereckent acht hondert jaer ende vyf ende negentich ende hy is doot. Ende Jared leefde hondert jaer ende twee ende t zestisch ende hy wan Enoch. Ende Jared leefde naedyen dat hy Enoch wandt acht hondert jaer ende hy wan zonen ende dochteren. Ende alle Jareds daghen wordden gemaect negen honder jaer ende twee ende t zestich ende hy is doot.

Oeck leefde Enoch vyf ende t zestich jaer ende hy wan Matusalem ende Enoch wandelde mit Gode. Ende Enoch leefde naedyen dat hy Matusalem wan drye hondert jaeren ende hy wan sonen ende dochteren. Ende alle Enochs dagen wordden gemaect drye hondert jaer ende vyf ende t zestich. Ende hy wandelde mit Gode ende hy en openbaerde niet, want

^a N-7: naem ende.

^b N-1, N-5, N-6: die werelt *in plaats van* alle menschen.

^c N-7: gesproten zyn *ontbreekt*.

^d N-1, N-5, N-6: keyserinne *in plaats van* des keyzers Otten wyff.

^e N-7: de derde graef *ontbreekt*.

^f N-1, N-5, N-6: een conincks dochter *in plaats van* coninck Lodewycks dochter.

^g N-1, N-5, N-6: vier ofte vyf *in plaats van* negen oft thien.

^h N-7: *hierna* vader oft.

ⁱ M: vyftien.

God nam hem ende voerden wech. Ende Matusalem leefde hondert ende zeven ende tachtich jaer ende hy wan Lamech. Ende Matusalem leefde naedyen dat hy Lamech wan zeven hondert jaer ende twee ende tachtich ende hy wan sonen ende dochteren. Ende alle Matusalems daghen wordden gemaect negen hondert jaer ende negen ende tzeestich ende hy is doot. Ende Lamech leefde hondert jaer ende twee ende tachtich ende wan eenen sone ende hiet synen naem Noe ende zeyde: “Dese sal ons vertroosten vanden wercken ende vander peynen onser handen inder aerden, die God vermaledyt heeft.” Ende Lamech leefde naedyen dat hy Noe wan vyfhondert jaer ende vyf ende negentich ende wan sonen ende dochteren. Ende alle Lamechs dagen wordden gemaect seven hondert jaer ende zeven ende tzeventich ende hy is doot.

Mer doen Noe oudt was vyfhondert jaer, soe want hy Sem, Cham et Japhet. Doe Godt sach dat den menschen qualiteyt^a veel was inder aerden ende alle gepeys des herten was aendachtich totten quaeden in allen tyden, soe sprack hy: “Ick sal afdoen vanden aensichte der aerden den mensche dien ick sciep, vanden [fol. 8v] mensche tot den dieren.” Maer Noe vant gracie voer God ende God zeyde tot hem: “Maect een arcke van gescaven houten. Dich^b, ic sal bringen boven der aerden die diluvie vanden watere om dat ick dooden zal alle vleysich daer die geest des levens inne is onder den Hemel. Ende al dat inder aerden is, sal wordden verteert.” Noch zoe seyde die Here tot Noe: “Ganck in die arcke, du ende alle dyn huys, want noch nae zeven daghen sal ick regenen boven der aerden veertich daghen ende nachten ende ick sal afdoen alle dat ick gemaect hebbe boven der aerden.” Hierom dede Noe alle dat hem God die Heere geboden hadde. Ende Noe was zes hondert jaer oudt doen die wateren vander diluvien vloyeden opter aerden.

2. Van Noe tyden tot dat Troye gesticht wordde, dat anderde capittel.

Noe leefde naden diluvien drye hondert jaer ende vyftich ende alle syn dagen worden gemaect negen hondert jaer ende vyftich ende hy is doot. By syn leven naeder diluvie waren die menschen gesproken tot vier ende twintich duysent ende hondert mannen behalven wyff ende kinderen. Noes drye sonen zyn Sem, Cham ende Japhet. De geslachten van dese drye sonen hebben alle die werelt bewoent, want Sem heeft bewoont Asien, Cham Affricquen ende Japhet European. Japhet heeft veel sonen ghewonden, onder welken een was Suffene genoempt, die hertoech was van alle Japhets geslachte, toen Jectan regneerde onder Sems kinderen ende Nemroth onder Chams kinderen, gelyck als in *Historia Scholastica* bescreven staet. Nemroth die tymmerde die torre van Babilonien.

Suffene die wan een sone die zyn naem was Helenus. Dese Helenus^c die want voert Phebum. [fol. 9r] Phebus die wan Anthem den ruess. Anteus de ruess die wan Janum, den eersten heere van Ytalien. Janus, die eerste heer van Ytalien, die wan Triton. Triton die wan Italum. Italus die wan Peleum. Peleus die wan Yanum ende Yanus wan Yanum ende die wan voert den derden Yanum. Dese Yanus die wan Athlas de ruess. Athlas die ruess, die wan Troylus, die de stadt ende dat ryck van Troyen eerst fondeerde.

3. Van Troyen, dat derde capittel.

Troilus voirgenoempt, die was een vroom man ende regneerde als coninck in dat lant van Dardanien ende hy stichte de stadt ende dat ryck van Troyen, daer hy die eerste coninck was. Ende dit was inden tyden dat Ayoth de vierde^d hertoech regneerde dat volck van Israel. Ende

^a M, N-4, N-7: quaetheyt.

^b M: Siet.

^c N-4, N-7: Dese Helenus *ontbreekt*. (Augensprung)

^d F-1: IIIe.

dese Troylus wapen was een schielt van goude mit eenen leoen van keel, getonghet ende geclauweert van lazueur. Welcke wapen noch hebben die heeren van Brederueden ende alle die gene die van dat Troyaensche^a geslachte gecommen zyn.

Dese Troylus, coninck van Troyen, die wan Ylum, den anderden coninck van Troyen. Ende Ylus die wan Laomedon, den derden coninck van Troyen. Laomedon die wan Pryamum, den lesten coninck van Troyen. Priamus die wan Alexandrum, die Paris genoempt is, Hectorem ende Troyleum, die een soen wan, Thurchus genoempt, daer die Turchen afgesproten zyn. Nae dat Pryamus, de coninck van Troyen, gewonnen hadde Hector van Troyen, zyn sone, ende Hector tehans een cloeck oirloeghs man geworden was, zoe rees op dat oirloch tusschen de Griecken ende die van Troyen. Welcke oirloige duerde thien jaeren lanck. Troia was doen oudt hondert ende^b vyff ende tachtich jaer ende wert gewonnen ende gedestruert van die Griecken.

[fol. 9v] **4. Van de destructie van Troyen, dat vierde capittel.**

In dien tyden dat Abdon, de veerthiende hertoghe, regeerde dat volck van Israel, soe wert Troia gedestruert voer ons Heeren geboorte dusent hondert ende tachtich jaeren. Binnen de thien jaeren dat de Griecken voer Troyen laghen, zoe verloren zy acht hondert duysent ende tzeventich duysent^c mannen. Ende eer dat Troyen gewonnen was, zoe verloren die van Troyen dryehondert duysent ende drye ende^d tachtich duysent mannen. Mer doen Troyen gewonnen wert, doen worden verslagen van de Troyaenen ses hondert duysent ende drye ende tzeventich duysent mannen. Daer bleef oick verslegen Priamus, de coninck van Troyen, mit zyn sonen. Doen wecken van Troyen veel edel^e hertoghen ende princen ende zyn getogen in andere landen, van welcke princen gesproten syn meest alle die heerenheyden ende edelheyt van Europen.

5. Van Hector van Troyens geslacht, dat V capittel

Hector van Troyen, coninck Priamus een sone voirs., die liet een soen achter, die syn naem was Francio. Dese Francio, nae dat Troyen gedestruert was, is getogen mit zyn medegesellen inde bruecklanden des landts Meotidis ende daer timmerde hy een stadt, die genoempt wert Sicambria. Ende daer zoe was Francio voergenoempt die eerste coninck van Sicambrien ende hy voerde zyns ouders wapen van Troyen, dat is een schilt van goude mit een leoen van keel, getonget ende geclauweert van lazuer.

Francio die wan voert Priamum, den anderden coninck van Sicambrien. Dese Pryamus die wan Francion, den hertoghe van Sicambrien, want die van Sicambrien en hadde gheen coningen meer mer hertogen regeerden dat lant. Hertoge Francion die wan Pryamum den hertoge van Sicambrien. Ende Priamus die wan Pryamum, den hertoge, ende alsoe *[fol. 10r]* voert an alle hoer hertogen van geslachte tot geslachte die waren genoempt Priamus.

Dese Sicambrine met hoiren hertoge Priamus quamen een deel jaeren daer na opden Ryn mitter woen, daer sy een stede stichten op hoer uysterse palen, die zy noemden Troyen, dat nuw Sancten hiet. Ende doen noemden zy hem Francken, dat is vry volck, van welcken^f dat Vrankenlant noch zyn naem gehouden heeft. Oick zoe noemden zy hen Francoisen, als gesproten van Francio, Hector van Troyens zone voergenoempt.

^a M: Brederoedsche.

^b M: thien jaeren...hondert ende *ontbreekt*. (Augensprung)

^c F-1: *ontbreekt*. N-4: ende tzeventich duysent *ontbreekt*. (Augensprung)

^d M: tzeventich duysent...drie ende *ontbreekt*. (Augensprung)

^e M: *ontbreekt*.

^f N-7: *hierna* Francken.

6. Van dat beghinsel des Rycks van Vranckrycke, dat VI capittel

Int jaer ons Heeren drye hondert ende t zestich, doen regneerde over die Francoisen in Duyslant voirgeseyt de edel hertoghe Pryamus^a van Troyen. Ende hy regneerde als een coninck, waerom dat hy genoempt es die eerste coninck van Vranckryck. Ende hy was gesproten van zyn rechte swaert zyde van Hector van Troyen ende daerom zoe hadde hy oock dat wapen van Troyen, daer of geseyt is.

Mer doen hy de machtichste coninck van Walslant verwonnen hadde, doe benam hy hem zyn landt ende regneerde oick int Walslant. Ende in een teecken^b des victoriens zoe benam hy hem oick zyn wapen^c ende quartilleerde dat mit zyns ouders wapen van^d Troyen. Ende dat wapen was een schilt van goude^e mit drye swarte padden ende dat droech hy mit zyn nacomelingen tot dat die eerste^f coninck van Vranckeryck gedoopt wert.

Nae Pryamum regneerde Iborus, zyn sone, die oick Pryamus genoempt was. Na Iborum regneerde Marchomirus, syn zone. Marchomirus die wan Pharamundum, den eersten gecroonden coninck van Vranckryck. Pharamundus die wan Clodium, den gebaerde coninck van Vranckryck, ende hy wan voert Meroveum, den coninck van Vranckryck. Meroveus wan Hildricum, den coninck van Vranckryck, [fol. 10v] Hildricus die wan Clodoveum, den eersten kersten coninck van Vranckryck, die in zyn doopsel wert genoempt Ludovicus.

7. Van den eersten kersten coninck van Vrankryck tot de hertogen van Aquitanien, dat VII capittel.

Als die coninck Ludovicus^g by mirakel bekeert was ende van Sinte Remigio, den biscop^h, gedoopt was ende zyn naem Ludowicus genoempt was, zoe quam van God gesendt een heylich heremyt. Die presenteerde hem een laecken van lazuer, daer inne stonden drye lelien van goude ende zeyde dat soude voertaen syn wapen wesen. Ende aldus soe liet hy zyn ouders wapen, daer hier voer of gescreven is, ende nam voertaen tot zyn wapen een schilt van lazuer mit drie gulden lelien. Ende des gelycks deden oick alle die coningen van Vranckryck die van hem gesproten zyn.

Dese eerste kersten coninck die wan vierⁱ sonen. Die eerste hiet Lotharius, die nae zyn vader coninck was, die anderde hiet Diderick ende regneerde in Metz, de derde was Hildebertus, die regneerde in Aquitanien, de vierde was Lodowicus^j ende regneerde in Oirliens, Burgundien ende in Provincien.

Doe die eerste kersten coninck in Vranckryck doot was, doe regneerde Lotharius, zyn outste sone. Dese Lotharius wyff was Sinte Aregondis, daer hy by wan vyff sonen ende een dochter. Nae zyn doot regneerde in Vranckryck Chilpericus, zyn outste sone. Ende die wan vier sonen, als Lotharium, die nae hem coninck was^k, ende Theodebertum, den coninck van Burgundien, ende^l Meroveum, den coninck van Provincien, ende^a Clodoveum, die jonck sterf.

^a M: Pipinus.

^b M: *hierna* des waerheys.

^c M: *___ in plaats van* hem oick zyn wapen.

^d M: *___ in plaats van* ouders wapen van.

^e M: *___ in plaats van* een schilt van goude.

^f M, N-4, N-7, F-1: *hierna* kersten.

^g N-4, N-7: Clodoveus.

^h N-4: den biscop *ontbreekt*.

ⁱ F-1: trois.

^j M, N-4, F-1: Clodoveus.

^k M: *___ in plaats van* die nae hem coninck was.

^l M: *___ in plaats van* Burgundien ende

Als Chipericus gestorven was, doe regneerde Lotharius de anderde, syn outste zone, ende hy wan Doghobertum, den coninck. Daer nae, als de andere Lotharius doot was, doe regneerde Doghobertus, zyn zone, [fol. 11r] in Vrankryck ende hy wan Clodovicum, den coninck. Dese Dogobertus was^b een heylich man ende hy wan Wiltenburg ende noemde t Utrecht. Nae zyn doot regneerde Clodovicus, syn sone.

Clodovicus, die wan drye sonen, als Lotharium, Hildebertum et Diderick, die alle coningen waren van Vrankryck. Lotharius, de derde alsoe genoemt, wert coninck van Vrankrycke^c nae zyns vaders doot. Ende hy sterf sonder blyckende boert. Als Lotharius de derde doot was, doe regneerde Hildricus^d, zyn brueder, die oick sterf zonder kinderen. Daerna regneerde Diderick, zyn brueder, ende dit was int jaer ons Heeren zes hondert ende tweentachtich.

Ende dese coninck Diderick die wan drie sonen als Clodovicus, Hildebertum ende Lotharium. Clodovicus, coninck Didericks outste sone, was coninck van Vrankryck^e naeden vader vier jaer ende hy sterf zonder kinderen. Hildebertus, coninck Didericks ander sone, die was coninck van Vrankryck nae Clodovicum, zynen brueder, ende hy creech twee sonen. De eerste sone hiet Dogobertus secundus ende wert coninck naeden vader, de ander sone hiet Cilpericus ende was hertoghe ende prince in Aquitanien ende noch nae coninck van Vrankryck. Ende van dese Cilperico zoe syn die graven van Holland van haer stamme of gecommen vervolgende, als men nae wel hooren zal.

Nae Hildebertum was coninck van Vrankryck Dogobertus secundus, coninck Hildeberts outste zone. Hy creech twee sonen, de eerste zone hiet Diderick ende was noch nae coninck doen hy out ghenoech was ende die ander sone hiet Hildericus ende wert oick noch nae coninck, na Diderick, zynen brueder, mer hy wert vande troon gedronghen van Puppyn, den hertoghe van Brabant, ende Puppyn wert selve coninck van Vrankryck, als ghy nae hooren zult.

Dese coninck^f Dogobertus die sterf int jaer ons Heeren zeven hondert ende twintich. Ende als coninck Dogobert doot was, soe waren zyn twee sonen voirscreven jonge kinderens ende doe quam Chilpericus, coninck Dogoberts eenige brueder, die prince ende hertoghe in Aquitanien was, ende woude die croon van Vrankryck regeeren van zynre jonger neven wegen, want hy die naeste was.

Mer op die tyt zoe was daer een hertoghe van Brabant in Vrankryck ende hiet Karel Martell ende was hertoghe Puppyns van Harstell bastards zone ende was swaertdragher ende overste hertoghe [fol. 11v] vanden pallaes ende overste raedt vander croonen van Vrankryck. Ende hy was alsoe machtich dat alle dinck in Vrankryck by hem geschien moeste. Nochtans zoe was hy, als geseet is, hertoghe Puppyns van Harstell, die hertoghe van Brabant was, bastaerts zoene.^g Mer om zynre grooten vromicheyt wil, zoe was hy hertoghe van Brabant geworden. Ende dese hertoghe Karel Martell en woude niet gehengen dat dese voirs. Chilpericus, prince ende hertoghe in Aquitanien, coninck Dogoberts brueder, inder croonen comen zoude, om die te regneeren. Ende ontboot den prince^h Lotharius, des conincks Didericks jonckste zoen was voirs ende was oom van coninck Dogobert ende hertoghe Cilperick van Aquitanien voirs. ende oudt oom van coninck Dogoberts twee jonge kinderen.

Aldus zoe wert Lotharius, coninck Didericks zoene, gemaect coninck van Vrankryck zyn leven lanck, totter jongen kinder behuef. Ende hy regneerde vier jaer ende doen sterf hy.

^a M: ____ .

^b M: wan.

^c N-7: van Vrankrycke *ontbreekt*.

^d M: Childebertus.

^e M: van Vrankryck *ontbreekt*.

^f M: *ontbreekt*.

^g M: Ende hy was alsoe machtich...bastaert zoene *ontbreekt*.

^h M: anderen.

Ende by dese conincks tyden zoe wert hertoghe Cilperick van Aquitanien voirs. versoent ende vereenicht mit hertoghe Karell Martell. Ende als die koninck Lotharius gestorven was, zoe wert dese hertoge Chilperick coninck gemaect. Chilpericus, prince^a ende hertoghe in Aquitanien, coninck Dogoberts eenighe brueder, die wort by consent van hertoge Karel Martell gecroont coninck van Vranckryck zyn leven lanck tot Dogoberts kinder behuef. Ende hy regneerde vyff jaer ende hy sterf int jaer ons Heeren zeven hondert ende negen ende twintich. Ende hy liet twee zoenen, die eerste hiet Diderick ende was hertoge ende prince in Aquitanien ende die ander hiet Hildebertus. Ende van desen coninck Chilperick ende van Diderick zyn zoene, prince in Aquitanien, zoe es gecommen vander rechter stam ende linie de eerste grave Diderick van Hollant, als men nae wel hooren zal.

Diderick, coninck Doghoberts outste zoene, die was nuw tot zynen jaeren gecommen ende die wert gemaect ende gecroont coninck van Vranckryck ende regneerde vyftien jaer. Ende doen sterf hy zonder kinderen, int jaer ons Heeren zeven hondert ende vier ende veertich. Hildricus, coninck Dircks brueder ende coninck Doghoberts joenckste zoene, die wart gemaect coninck [fol. 12r] van Vranckryck ende regneerde negen jaer. Ende dit was de leste coninck van Vranckryck die van edelen bloede van Troyen gecommen was ende vanden eersten kersten coninck Clodovicus^b van Vranckryck gecommen was.

Want hertoge^c Karel Martell ende Puppyn de Cleyn, syn zoene, zyn zeer machtich geworden, alsoe dat hertoge Puppyn de Cleyn is mit machten coninck van Vranckryck geworden. Ende hy heeft desen coninck Hilderyck, die een guedertieren man was, van der croon gedronghen ende of geset ende heeft desen coninck Hildryck in een klooster ghedaen tot sinte Medaerts te Syson. Ende dese coninck en liet gheen kinderen, mer die croon zoude mit recht gecommen hebben op hertoghe Diderick, coninck Chilperick zoene, want coninck Chilperick^d ende dese prince Diderick die waeren twee brueder kinderen, aldus had hy die naest gheweest. Mer hertoge Puppyn die was zoe machtich gheworden, dat hy zelve coninck van Vranckryck wert. Ende hy wert gecroont int jaer ons Heeren zeven hondert vier ende vyftich. Ende dat rechte bluet van Vranckryck is ter zyde afgeset.

Ende Puppyn ende zyn geslachte die bleven coningen van Vranckryck, tot datmen screef negen hondert acht ende tachentich. Ende doen quam een die hiet Hugho Capeth, grave van Parys, ende wert coninck mit machten ende sette Puppyns geslachte oick ter zyden af. Ende aldus zoe staet noch heden Vranckryck op de derde stam^e. Coninck Puppyn die wan coninck Karel der Groote.

8. Van hertoghe Dideryck van Aquitanien tot Diderick de eerste grave van Hollandt, dat VIII capittel.

Diderick, hertoge in Aquitanien, coninck Chilpericks zoene, die dat naeste bluet ende recht erfgenaem vander croonen van Vranckryck geweest zoude hebben, die voerde in zyn [fol. 12v] wapen^f Vranckryck mitter overste broec gebroecken mit drye baren stelen van keel. Ende die wapen hadde hy gevoert vier ende twintich jaer by der coningen, zynder neven, tyden. Mer doen Puppyn coninck was, doen en woude hy niet gehengen dat hem yemant vander croon vermat recht te hebben oft dat yemand die wapen van Vranckryck vuerde, dan die van Puppyns lyne^g of quamen. Mer hy ghaf desen prince, hertoge Diderick, dat hy voert

^a M: coninc.

^b F-1: Ludovico.

^c M: *ontbreekt*.

^d N-7: Hildricus.

^e M: op de derde stam *ontbreekt*.

^f M: *hierna* twapen van.

^g M: live.

vueren zoude in zyn wapen eenen schilt van goude mit eenen leoen van keel, getonget ende geclauweert van lazuer, als van outs uyt Troyen gecommen was.

Dese prince Diderick die leefde dertich jaer naeden koninck, zynen vader, ende hy hadde een wyff uyt Italien ende daer hadde hy eenen zoene by die hiet Lotharius. Lotharius, Didericks zoene, was hertoge in Aquitanien naeden vader by coninck Puppyns tyden ende byden coninck groote Karels tyden^a. Ende dese prince Lotharius hadde te wyve hertoge Sampsoens dochter van Burgongien ende daer hadde hy eenen zoene by die hiet Sinte Engelrinus. Enghelrinus, Lotharius zoene, was hertoge in Aquitanien naeden vader by des grooten koninck Karels tyden ende hy hadde te wyve hertoge Garyns dochter van Loreynen ende daer wan hy by twee zoenen. Die eerste^b zoene hiet Naufredus ende die ander hiet Dustanus. Ende dese hertoge Engelrinus die wert verslagen ende gemartelyt omden naem Jesu van de heydenen Sarracinen opden berch van Routsefael, by des grooten coninck Karels tyden, daer alle die groote kersten^c princen doot bleven. Ende zyn heerlicheyt van Aquitanien wert alte seer verderft ende verdestrueert vanden heydenen.

Naufredus, Sinte Engelrinus zoene, was prince in Aquitanien. Mer die Sarracenen hadde zyn heerlicheyt zoe zeer verderft als dat hem die keyser Karell ghaff meer ander goeden in Elsaten ende anders waer by Vlaenderlant. Ende dese prince Naufredus die hadde te wyve des princen dochter van Bourges ende daer hadde hy eenen zoene by, die Sigisbertus genoempt was. Sigisbertus, Naufredus zoene, was prince in Aquitanien by keyzers Lodewycks tyden, coninck van Vranckryck. Ende in desen tyden zoe was Hugho, coninck Karels zoene ende keyser Lodewycks brueder, coninck gemaect over alle die princen ende lanschap van Aquitanien. Ende dese prince Sigisbertus die hadde een wyff ende hiet Matilda ende was des grave Ogiers joncste dochter van Lengiers ende was grave Haghens zuster van Lengiers. Ende coninck [fol. 13r] Lodewycks wyff van Germanien, Hemma genoempt, die was haer ouste zuster. Ende by dit wyff zoe creech dese prince twee zoenen. Die ouste hiet Walgerus ende was prince naeden vader ende van hem quamen veel princen in Overlant byden Ryn.

Ende die jonckste hiet Diderick ende en was noch niet wel gheguet ende hy wert de jeerste grave van Hollandt ende prince ende^d grave gemaect van Hollandt ende van Zeelandt van koninck Karel de Caluwe^e van Vranckryck. Want grave Haghen van Lengiers, die oom was van dese jonghen prince Diderick, ende die coninginne van Germanien, die zyn moye was, die baden den coninck Karell de Caluwe van Vranckrycke voer desen jongen prince Diderick, haren neve, dat hy hem gheven wilde die provincie van Hollandt. Ende die coninck die ghaf hem int jaer ons Heeren achthondert drye ende twestich ende maecte van Hollandt een voirstelycke graefschap. Ende aldus, als voirs. is, zoe is dese edel prince, grave Diderick, de eerste grave van Hollandt, gesproten vanden rechten boom ende originael wortele ende stam vande Troyaansche coningen van Vranckryck. Mer Puppyn ende zyn gheslachte die hebben die croon vander rechter stam geschoert^f ende op eenen anderen stroencke^g gheplant, als voirscreven staet.

9. Van den eersten grave van Hollandt tot den eersten heere van Brederueden, dat IX capittel.

^a N-4, N-7: ende byden coninck groote Karels tyden *ontbreekt*. (Augensprung)

^b M: ousten.

^c M: vorsten en.

^d M: grave van Hollandt ende prince ende *ontbreekt*. (Augensprung)

^e F-1: ____.

^f M: gespert.

^g N-3: struycke.

Diderick, des princen Sigisbertus zoene van Aquitanien ende des princen Walgerus brueder van Aquitanien, die was de eerste grave van Hollandt ende van Zeelandt ende heere van Vrieslandt totter Lauwers toe. Hij hadde te wyve Gena, coninck Puppijs dochter van Italien, ende [fol. 13v] daer wan hij eenen zoene by ende hiet Diderick, die nae hem grave wert.

Ende om bet te verstaen die edelheijt des^a eersten gravinnen^b van Hollandt, zoe selmen weten dat coninck Kaerel die Groote, die oick keyser was, die hadde by zijnen lesten wijve Fastrada twee zoenen, die sijn joenckste zoenen waren. Die een hiet Puppijn ende die ander hiet Karel ende Karel sterf jonck. Dese Puppijn^c was coninck van Ytalien ende hij hadde een zoene die Bernardus hiet ende was coninck van Ytalien^d nae zijnen vader. Mer hij sette hem teghen den keyser Lodewijck, zijnen oom. Ende keyser Lodewyck die nam hem dat ryck van Ytalien ende dede hem dooden. Ende dese voirs. coninck Puppijn van Ytalien die hadde oick een dochter ende hiet Gena ende dese was de eerste grave Didericks wijff van Hollandt. Aldus zoe was keyser Kaerel de Groot oude vader van Gena ende keyser Lodewyck was haer oom.

Diderick, grave Didericks zoene, die was de ander grave van Hollandt, van Zeelandt ende heer van Vrieslandt. Hij hadde een wijff ende hiet Hildegundis ende was coninck Lodewijcks dochter van Vrancryck, de derde alsoe genoempt, ende daer wan hij by twee zoenen ende een dochter. De eerste zoene hiet Arnolt ende was grave naeden vader. Die ander zoene hiet Engbertus, aertsbiscop van Trier. De dochter hiet Aerlinda.

Arnulphus, grave Didericks zoene, die was de derde grave van Hollandt ende van Zeelandt ende heer van Vrieslandt. Hij hadde te wive Lutgharda, des keyzers Theophanus dochter van Griecken ende Constantinopel ende was den keyserinne Theophana zuster van Romen. Ende daer wan Arnulphus by twee zoenen. De eerste zoen hiet Diderick, die nae hem grave wert, ende die ander zoen hiet Siphridus, die eerst burchgrave was van Kermerlant ende nae wert die eerste heere van Brederueden ende van Teylinghen.

Dit is dan dat onderwijs als voirscreven is, vanden beginne ende oirsproenck vanden edelen heeren van Brederueden ende van Teylingen, hoe dat zij gecomen ende ghesproten zijn vanden edelen ende moghenden vorsten ende princen, den graven van Hollandt, alsoe als dat ghevonden is in ouden scriften in hantvesten, in ouden brieven ende in memoriebuecken, die daer veel ende menich om doersocht zijn.

[fol. 14r] **10. Van Syphrydo, den eersten heere van Brederueden, dat X capittel.**

Syphridus, grave Arnulphus ander zoen ende grave Didericks brueder, die was burchgrave van Kermerlant ende heere van Brederueden ende van Teylingen. Dese Syphridus, als hy een frische jongelinc was ende grave Diderick, zyn oude vader, die zeer out was, noch leefde, zoe was een man in des graven hof die grave Arnulphus zonderlinghe lief hadde. Ende Syphridus, die wert vertorent op desen man om zaecken die hy hem vermaect hadde teghen grave Arnulphus, zynen vader. Ende Syphridus dede dese man slaen. Ende doe wert grave Arnulphus zeer vertorent op Siphridus, zynen zoene, ende hy moest uyt zyn oogen ende uyt zyn landen, oft men zouden hebben gevangen.

Ende Siphridus die toech uyt den lande ende toech in Vrieslandt ende ghinck ligghen by eenen potestat van Vrieslandt, die Goeswyn van Stavueren hiet ende was gecommen van coninck Gondebolds gheslachte van Vrieslandt, die by coninck Karell de Groots tyden opden berch van Routsefael vanden Sarracenen verslegghen bleef, daer oick bleef Sinte Enghelrinus, de hertoghe van Aquitanien, als voirs. in dat achste capittel. Dese potestaet en hadde zyn heerschappye niet over dat Vrieslandt dat den graven van Hollandt toe behoorden, mer het

^a N-4, N-7: *hierna* heren.

^b M: graven.

^c M: ende die ander...Dese Puppin *ontbreekt*. (Augensprung)

^d N-4, N-7: ende hy hadde een zoene die Bernardus...van Ytalien *ontbreekt*. (Augensprung)

lach voerder ende hoogher in Vrieslandt. Dese Goeswyn van Stavueren, potestaet van Hoochvrieslandt, die ontfenck Syphridum zeer vriendelyck ende hielt hem in zyn hoff als zyn eyghen zoene.

Ende dese voirs. potestaet hadde een schoone joffer tot eenre dochter die een suyverlycke maecht was ende hiet Tetburgha oft Tetta. Ende dese jongelinck Syphridus die verliefde op dese dochter ende namse tot eenen wyve ende Syphridus was opt Vriess genoempt Sicko. Als grave Arnulphus ende grave Diderick, zyn vader die corts daer nae sterf, dit vernomen hadden, zoe waeren zy meest vertorent op Syphridus. Ende Syphridus die creech twee zoenen by dese [fol. 14v] Vriesinne eer hy die gracie van zynen vader cryghen konde. Die ouste zoene hiet Dirck ende die jonckste hiet Symon.

Daer nae, int jaer ons Heeren negen hondert ende acht ende tachentich, zoe sterf Diderick, die ander grave van Hollandt, ende Arnulphus, Syphridus vader, wert de derde grave van Hollandt. Ende daerna zoe hilicte grave Arnulphus den prince Diderick, zynen ousten zoene, aen Witilda, des keyzers Otten dochter van Sassen, die de keyser Otto had by zynen lesten wyve. Tot welcken brueloften veel grooter heeren gecommen zyn. Ende om bede^a wille van dier groote heeren zoe wart daer zeer tusschen ghesproken, alsdat grave Arnulphus die ontfenck Syphridum, zynen zoene, in gracen, want hy is oick ontboden om te comen tot zyns bruders Didericks bruyloft.

Ende als grave Arnulphus sach zynen zoene Syphridum, soe heeft hy hem om ghehelst ende zeer vriendelycken willecom gheheeten ende zy hebben hem alle verblyt die inder bruyloften waren. Ende doe wartet voert gedadingt als dat grave Arnulphus hem wilde versien mit gueden ende heerschappyn daer hy zynen staet zoude mogen op vueren. Ende alst gedadinghet was, zoo sprack grave Arnulphus ende zeyde: "Ick sal Syphridus, mynen soene, al en heeft hys niet wel verdient, geven brede rueden ende ruym ghemeten^b voir zyn deel tot veel plaitsen gelegen in Hollandt, alsoe dat hy zynen staet eerlyck zal moghen vueren." Ende uuyt dit woert, zoe zyn die heeren van Brederueden ghenoept die heeren van Brederueden.

Grave Arnulphus die ghaf Syphrido, zyn zoene, als dat hy wesen zoude burchgrave ende rechter^c van Kermerlandt ende van Westvrieslandt zyn leven lanck. Ende daer toe zoe ghaf hy hem noch een kasteel dat die selve grave Arnulphus hadde doen funderen ende en was noch niet al volmaect ende dat wert voltymmert ende wert geheeten Brederueden. Ende ghaf hem daertoe veel dorpen ende gruyt ghelt ende slusen ende ander gueden, geleghen in Noorthollandt ende in Kermerlandt. Ende daer toe ghaf hy hem veel dorpen in Zuythollandt, geleghen^d tusschen den water dat Merwen ende Lecke hiet ende de Gysen heyt. Ende van alle dit te samen zoe wert ghemaect een heerschappeye ende hiet voert die heerschappeye^e van Brederueden. Ende Syphridus voirs. was hier of die eerste heere.

Ende noch zoo ghaf [fol. 15r] grave Arnulphus Syphrido, synen soene, een casteel gelegen in Noorthollandt ende heet Teylingen mit veel ander gueden. Ende aldus zoe was Syphridus oick die eerste heer van Teylingen. Ende aldus zoe is^f Syphridus zeer rycke geworden, want zyn erffelycke renten die waeren alle jaere by veertich duysent Franscher croonen. Sommichen menen Franscher schilden, hier om zoe meenden oick zommige dat Syphridus die ouste zoene^g was van zyns vaders kinderen ende om dat hy of zoude staen, dat hy daerom zoe ryckelyck wert versien in menigherande renten ende gueden. Mer watmen daerof gheloven zal, dat mach een yegelyck die dit leest in hem zelven oirdeelen. Oick zoe

^a M: reden.

^b F-1: ____ in plaats van ende ruym ghemeten.

^c N-4, N-7: ende rechter *ontbreekt*.

^d M: in Noorthollandt...Zuythollandt, geleghen *ontbreekt*. (Augensprung)

^e N-4, N-7: ende hiet voert die heerschappeye *ontbreekt*. (Augensprung)

^f N-3: Syphridus oick die eerste heer van Teylingen. Ende aldus zoe is *ontbreekt*. (Augensprung)

^g N-4, N-7: *ontbreekt*.

was Syphridus president van Hollandt inder absentien des graefs, zyns brueders, van welck hy mede groote renten creech.

11. Van dat wapen van Brederueden, dat XI capittel.

Dese Syphridus, daer of voergeseyt is, die was die eerste heere van Brederueden ende zyn wapen was dat wapen van Troyen dat die graven van Hollandt oick hadden. Want hy vuerde in zyn wapen eenen schilt van goude mit een leoen van keel, getonget ende gheclauweert van lazuer, gelyck grave Diderick van Hollandt, zynen brueder, mit drye baren stelen van lazuer. Ende die heeren van Brederueden die voert van hem quamen die hebben dat selfde wapen also gevoert, die een naeden ander.

Ende dat dit blyckelyck ende waer is, dat machmen zien inden ouden brieven die daer veel in Hollandt zyn, die de heeren van Brederueden bezeghelt hebben. De sommige over drye oft vier hondert jaer ende sommige over twee hondert jaer, sommige over der half hondert jaer out zyn, leenbrieven ende ander, die mit witten wasse bezeghelt zyn mit groote mayestaet zegelen, sittende inden zeghele te paerde op een overdeect rosse ende in haeren schilt ende op haer overdeect vanden rosse den leoen van Hollandt mit drye baeren stelen ghebroecken. Ende daer die heeren van Teylinghen ende meer ander groote heeren ende ridderen in staen als leenmannen des heeren van Brederueden. Ick heb heer Johan van Dronghelen, den lantcommelduer^a vanden Duysschen huys binnen Utrecht, horen segghen dat hy dusdanighe brieven in Hollandt tot veel plaetsen in zyn handt ghehadt heeft ende oick mede in zyn clooster sommige van de selfde forme heeft by hem legghende.

Ende dese Syphridus zyn vier vierendeel dat waren Hollandt, Vranckryck, keyser van Grieken ende vanden edelen Romeynen gheslachte van Clomnien^b geslacht^c van Romen. Zommighe luden zyn die segghen uyt parthien ende uyt haet ende nyt als dat die heeren van Brederueden ende die heeren van Teylinghen gecommen zouden wesen [fol. 15v] van bastarden van Hollandt, vanden eersten grave Willem van Hollandt, als dat die ghetrouwet hadde een Vriesinne ende hiet Maria van Castrichem ende dat hy daer boven nam een dochter van Ghelre. Mer het is versiert ende ten is alsoe niet als men inder waerheyt vint, want daer zyn veel brieven in Hollandt die de heeren van Brederueden bezeghelt hebben die veel jaeren ouder zyn dan die eerste grave Willem geboren was, ghelycken voirscreven staet.

Mer dese graef Willems eerste wyff was vrouwe Adelheyt, graef Otten dochter van Ghelre, ende nae haer doot zoo nam hy tot eenen wyve Mariam, des hertoghen dochter van Lancaster uyt Enghelandt ende die sterf zonder kinder. Mer grave Willem voirs. die hadde drye sonen by graef Otten dochter van Ghelre, als Florys, die nae hem grave wert, Ottho, die bisschop van Utrecht was, ende Willem, die rechter van Kermerlandt ende van Vrieslandt was ende die hadde een dochter by des heren dochter van Adinghen ende hiet Adelheyt. Ende dese dochter Adelheyt hadde heer Diderick, de achste heere van Brederueden, tot eenen wive, daer hy by wan heeren Alfert, den neghenden heer van Brederueden. Ende aldus zynse oick vanden eersten grave^d Willem gecomen.

12. Van die strydt daer grave Arnulphus in doot bleef, dat XII capittel.

Arnulphus, die grave van Hollandt, was een rechvaerdich, gued heere van gueden leven ende devoet, die God zeere ontsach. Hy hadde veel onleden teghen die Oestvriesen ende

^a F-1: ____.

^b M, N-3: Colommen.

^c N-4: van Clomnien geslacht *doorgestreept*. N-7: van Clomnien geslacht *ontbreekt*.

^d N-8: *hierna van doorgestreept*.

Westvriesen^a. Op een tyt, int jaer ons Heeren negen hondert drye ende negentich, zoe toech dese grave mit grooten macht in Vrieslandt. Ende als zyn volck ghebreck hadde van dranck ende van dorst op een tyt, wantet water zout was, zoe viel die graeve in zynen ghebeden. Ende by godelycke inghevinghe wysde hy den volcke een stede daer zy graven zouden om versch water. Ende als sy groeven, zoe vloyede daer overvloedich goet^b, versch water uuyt.

Ende corts hier nae zoe quamen die Vriesen mit grooter macht tegens die grave Arnulphus ende vergaerden op eenen slechten velde in Vrieslandt, in een dorp dat Winckelmaet hiet, ende daer wert alte zeere gestreden ende ghevochten. Ende die Vriesen creghen de overhandt, zoe dat die edel grave^c wert verslaghen inden strydt mit veel volcks. Ende dit gheschiede int selve jaer van neghen hondert drie ende negentich op de viertiende kalende van october.

Ende des graven lichaem wert ghevoert tot Egmond int cloester ende daer wert mit rouwen zyn uuytvaert gedaen ende begraven. Ende die gravinne, des keyzers dochter van Grieken, sterf int ander jaer daer nae, op die anderde ydus in mey ende wort by hueren man int selve [fol. 16r] cloester begraven. Op een tyt, langhe jaeren hierna op een witten donderdach, als tot Egmond veel volcks gecomen was om afflaet ende des abds benedixie te hebben, zoe schoerde die sarcksteen die op des graven Arnulphus graf lach. Ende uytten grave quam soe sueten roock dat alle die kercke daarmede vervult wert.

Na grave Arnulphus doot, zoe wert grave van Hollandt Diderick, zyn soene, ende hy hadde, als voers. is, te wive Witildam, keyser Otten dochter van Sassen, die hi hadde by zynen lesten wyve. Ende daer wan hy by twee zoenen. Die eerste hiet Diderick, die nae hem grave wert, ende die ander hiet Florens ende was grave van Oistvrieslant ende nae zyns brueders doot oick grave van Hollandt ende van Zeelandt. Int jaer ons Heeren duysent zeventhien zoe hadde dese grave Diderick van Hollandt twee staende streyen tegens Adelboldum, den bisscop van Utrecht. Welcke stryden hy beyde wan, overmits hulpe zyns brueder Syphridus. Ende dit was de eerste strydt tusschen dat Sticht van Utrecht ende dat graefschap van Hollandt.

13. Van Syphridus doot, dat XIII capittel.

Int jaer ons Heeren duysent ende dertich, op den vyften dach in Junio, zoo sterf Syphridus, die edel eerste heer van Brederueden, ende leet begraven tot Egmont int cloester, aen de Noirtzyde in dat cruyswerck van de kercke. Ende zyn wyff Tetburgha sterf op die seste^d kalendas february ende leet by hem begraven. Ende want van Syphrido gecomen zyn die heeren van Brederueden ende van Teylingen, daerom zoe staet in zyn epitaphio gescreven op zyn graf aldus: “stirps de Sickone processit in hac regione”. Dat es gheseyt int Duyts aldus: “tgeslacht van Sickone is voirtgegaen in dese regione.” Sicko was zyn naem opt Vriess.

Dese Syphridus oft Sicko die ghaf Sinte Aelbrechtcloester tot Egmond om goidwille tot verlichtnisse zynre zielen dat landt op der Gheest, genoempt Noorthorpe, Suythen, Aldgheringerlant, Hildebrandeslandt, Suurdinghelandt, vyff vieertelen landt losemaette, in Eckerslote twalef pont, in Banes twee pont. Tetburgha, zyn wyff, die ghaf dat selfde cloester voir hoer ziel een vergulden schrien mit veel reliquien ende oick ander veel ghaven.

Daer nae, int jaer ons Heeren duysent negenendertich, zoe sterf grave Diderick van Hollandt, Syphridus brueder, ende Diderick, zyn zoene, wert die vyfte grave van Hollandt.

14. Van Diderick, anderden heere van Brederueden, dat XIII capittel.

^a N-4, N-7: ende Westvriesen *ontbreekt*.

^b N-7: *ontbreekt*.

^c M: prince.

^d M: yerste.

[fol. 16v] Als Syphridus, de eerste heere van Brederueden, gestorven was, zoe wert Diderick, zyn outste zoene, nae hem de anderde heere van Brederueden. Ende Symon, die Syphridus jonckste zoene was, die wert heer van Teylinghen ende van hem zoe zyn ghesproten die edel heeren van^a Teylingen, ghelycke int navolghende capittel ghescreven staet. Ende aldus zoe zyn die heeren van Teylinghen^b ghesproten uuyt die heeren van Brederueden.

Ende vander heeren van Brederueden quam noch een heere vander Lecke, die den witten^c schilt mitten swarten leoen voerde. Ende dese heeren waren al bannerheeren. Noch zoe zyn oick ghecommen vandie heeren van Brederueden die van Adichem, dat guet ridderschap is, mer oft van een ghetroud bedde is, oft van bastardyen is, dat en weet ick niet. Doch zy voeren dat wapen van Brederueden, mer zy breckent mit een rat op de zyde van der leoen. Diderick dan, die anderde heere van Brederueden, die voerde zyns vaders wapen, als voirscreven staet in dat elfte capittel, mit alle zyn gheslachte totten eersten heer Reynaldt, heere van Brederueden, daer nae of ghescreven staet in dat XXXV capittel.

Ende dese Diderick, heere van Brederueden, nam te wive Alverardum, heer Boudewyns dochter, die de zevende heere was van Huesden ende hy was de zeste die ghesproten was van Sinte Eadmundus lichaem, die martelaer ende coninck van Enghelandt was. Ende by desen Alverardum zoo wan heer Diderick een zoene, die Willem hiet, die nae hem heer van Brederueden wert. Ende van desen, zoe zyn ghesproten die heeren vander Leck, als voergeseyt is.

Int jaer ons Heeren duysent ende achte ende veertich, zoe wert grave Diderick van Hollandt tot Dordrecht verslaghen van zyn vianden. Ende want hy zonder wyff ende kinder was, soo ghinghen heer Diderick van Brederueden ende heer Symon van Teylinghen mit heer Gheryt^d van Putt ende ander banner heeren ende ridderen van Hollandt ende haelden Florens, der grave van Oistvrieslant, des voirs grave Didericks broeder, ende maecken hem de zeste grave van Hollandt ende Zeelandt.

Daer nae, zoe sterf Diderick, die heere van Brederueden, omtrent dat jaer ons Heeren duysent drye ende t zestich ende Willem, zyn zoene, wert heere van Brederueden nae hem.

[fol. 17r] **15. Van die heeren van Theylinghen, dat XV capittel.**

Symon, Syphridus jonckste zoene, die wert nae zyns vaders doot heere van Theylinghen. Ende dese heer Symon van Teylinghen, die voerde oick zyns ouders wapen van Troyen ende van Hollandt, als een schilt van goude met eenen leoen van keel, getonghet ende gheclauweert van lazuer. Mer om een onderscheyt te hebben tusschen zyn brueder, heer Diderick van Brederueden, zoe voerde hy daerop^e drye baren stelen van silver. Ende dat is die anderste divisie van Hollandt. De eerste divisie, als drye baren stelen van lazuer, voerde die heere van Brederueden, zyn brueder, mit zynen nacomelinghen.

Symon dan, die heere van Theylinghen, die wan heer Geeryt van Theylinghen ende men zel weeten dat die heeren van Teylinghen waren bannerheeren. De heer Geeryt van Teylinghen was teghenwoirdich daer die exemptie gheschiede des kloesters van Egmond, int jaer ons Heeren duysent hondert ende drye ende veertich. Ende doe was hy een zeer out man. Dese voirs. heer Geeryt, die de anderde heere van Teylingen was, die wan by zyn wyff heer Huych, de derden heer van Teylinghen, ende heer Willem van Theylinghen, ridder.

Hugho, de derde heere van Teylinghen, was daerby doen de derde Florys, grave van Hollandt, resigneerde die kercke van Vlaerdinghen int jaer ons Heeren duysent hondert twee

^a M: Teylinghen ende van...edel heeren van *ontbreekt*. (Augensprung)

^b N-7: ghelycke int navolghende...die heeren van Teylinghen *ontbreekt*. (Augensprung)

^c F-1: dargent.

^d F-1: Dierick.

^e N-8: *hierna twee doorgestreept*.

ende tzestich. Dese heer Hugho die wan heer Willem, den vierden heer van Teylinghen. Willem, de vierde heere van Teylinghen, dede groote hulpe de eersten grave^a Willem van Hollandt tegens grave Lodewyck van Loen, int jaer ons Heeren duysent twee hondert ende drye, ghelycken wel bescreven staet in die cronicken van Hollandt.

Dese heer Willem die wan Willem, [fol. 17v] den vyften heere van Teylinghen, ende joncker Diderick van Teylingen. Dese twee brueders waren in haer blaen int jaer ons Heeren duysent twee hondert ende twee ende vyftich, by coninck Willems tyden, die was grave van Hollandt ende coninck van Room. Dese vierde heer Willem van Teylinghen die sterf int jaer ons Heeren duysent twee hondert^b vier ende veertich. De vyfde heere van Theylingen was Willem, zyn zoene, ende hy wan Diderick, den sesten heer van Teylingen. Diderick, de zeste heere van Teylinghen, die wan Willem, den sevenden heer van Teylinghen^c. Dese heer Diderick die sterf int jaer ons Heeren duysent twee hondert ende twee ende tachentich. Willem, de zevenste heer van Theylinghen, die wan heer Symon, den achsten heer van Teylingen, ende heer Diderick, zyn brueder, ridder. Ende dese heer Willem van Teylingen die sterf int jaer ons Heeren duysent tweehondert ende vier ende tachentich. Heer Symon ende heer Diderick van Teylingen, brueders, die bleven te Staveren verslaghen mit grave Willem van Hollant van die Vriesen, int jaer ons Heeren duysent drye hondert zes ende veertich.

16. Van heer Willem, den derden heere van Brederueden, dat XVI capittel.

Nae dat Diderick, die anderde heere van Brederueden, gestorven was, zoe is Willem, zyn soene, geworden de derde heer van Brederueden. By desen heer van Brederuedens tyden, zoe geschiede dat buylrugde Govert, hertoghe van Lotharingen, in Hollandt mit machten quam ende verdreef daer uuyt gravinne Geertruyt mit horen kinde Diderick. Ende die selfde hertoghe Godevaert die stichte die stede van Delft in Hollandt. Mer nae vier jaeren, zoe wert hy ten doot ghewont tot Antwerpen van Gysbrecht, joncker Didericks van Hollandts knecht, ende hy sterf tot Maestricht. Nae zyn doot, zoe quam joncker Diderick voirs. mit groot macht van volcke ende wert grave van Hollandt ende in syns vaders erf verheven, int jaer ons Heeren duysent zes ende tzeventich. Dese grave Diderick was de zevenste grave^d ende hy wan^e Florys de Vette, die nae hem grave wert.

Heer Willem, de derde heer van Brederueden, doe hy een volwassen man gheworden was, doe troude hy mit grooten eeren een suyverlycke [fol. 18r] maghet, Adelheyt genoempt ende was des graven dochter van Seyn^f, daer hy by wan Diderick, die nae hem wert^g de vierde heer van Brederueden. Ende dese heer Willem sterf omtrent dat jaer ons Heeren duysent hondert ende drye.

17. Van Diderick, den vierden heer van Brederueden, dat XVII^h capittel.

Doen heer Willem aflivich was geworden, zoe worde Diderick, zyn zoene, de vierde heer van Brederueden ende hy wort gehult alst gewoenlick is. Dese heer Diderick die heeft by rade van zynen vrienden te wive ghenomen Agnetam, des edelen gravensⁱ dochter van Solms, ende tot dyer bruyloften zoe zyn gecommen veel grooter Overlantsche heeren. Ende daer wan hy by

^a M: *ontbreekt*.

^b M: twee hondert *ontbreekt*.

^c N-4, N-7: die wan Willem, den sevenden heer van Teylinghen *ontbreekt*. (Augensprung)

^d N-4, N-7: *hierna* van Hollant.

^e N-7: hy wan *ontbreekt*.

^f M: Seyd.

^g M: die nae hem wert *ontbreekt*.

^h N-1, N-5, N-6: IX.

ⁱ N-1, N-5, N-6: *hierna* Otten.

eenen zoene, die Willem hiet ende wert nae hem heer van Brederueden. Omtrent dat jaer ons Heeren^a duysent hondert ende negen ende dertich, zoe wert dese Diderick, heer van Brederueden, zieck ende hy sterf ende wert eerlycken begraven^b.

By dese heer van Brederuedens tyden, zoe was in Vranckryck alsoe grooten droocht dat alle fonteynen ende alsulcke wateren die verdroochden. Ende die aerde schoerde van droochten ende uyt die schoren zoe quam vuer ende dat bernde onlescelyck twee jaer duerende^c.

18. Van Willem, de vyfte heere van Brederueden, dat XVIII^d capittel.

Als Diderick ghestorven was ende begraven, zoe tradt Willem, zyn zoene, in zyns vaders erf ende wert ghehult de vyfte heer van [fol. 18v] Brederueden. Dese heer Willem, heer van Brederueden, die verliefde op Katherinan, des mogenden gravens dochter van Salmen, die hy oick troude. Ende hy wan daer by een schoen soene, die^e ghenoept wert Florys ende hy wert nae hem heer van Brederueden. Ende als dese heer Willem^f de heerlicheyt voirgenoempt een deel jaeren hadde eerlycken regiert, zoe sterf hy by dat jaer ons Heeren duysent hondert vier ende vyftich. Ende hy wert mit een bescreyende uytvaert beghaen^g.

By^h zynen tyden, als int jaers ons Heeren duysent hondert ende achte ende veertich, zoe verbarnde bekant alle die heele stadt van Utrecht, als Sinte Martyns kercke, Sinte Pieters kerckeⁱ, Sint Johans kercke, Sinte Pouwels. Mer die Oude Monster^j bleef onverbrant. Mer die cappelle des heylighen cruys die vast aen die Oude Monster staet, die verbrande mit al dat daer in was, uytgeset een belt des cruys. Ende nochtans zoe barnde dat cruys mit die naegelen, mer dat beldt niet. Nochtans zoe wast swart gheworden ende het wort ghebrocht in die kercke van die Oude Monster ende het is genoempt dat swarte cruys.

19. Van heer Florus, den zesten heer van Brederueden, dat XIX^k capittel.

Na heer Willems uuytvaert ende begravinge, zoe wert die edel Florys, zyn zoene, ontfanghen voer die zeste heer van Brederueden. In desen tyden zoe hadde die grootmoedighe grave^l van Ghenyp een dochter, die zeer schoon^m was van allen leden, die hoer naem was Christina. die selfde dochter creech dese heer Florys tot eenen echte vrouwe ende daer worde groote feeste in die bruyloft ghehouden. Ende hy wan daer een soene by, die hiet heer Willem ende wart nae zyn vader heer van Brederueden. Ende dese heer Florys die sterf omtrent dat jaer ons Heeren duysent hondert acht ende negentich.

In zynen tyden, int jaer ons Heeren duysent hondert twee ende tzeventich omtrent onser Vrouwen lichtmis, so bloyeden die boomen, die spruten die wiesen ende die voghelen saten in haer nesten ende broeden. Ende dit was by de thiende graef van Hollandts tyden, die Florys ghenoept was.ⁿ

^a M: ons Heeren *ontbreekt*.

^b N-1, N-5, N-6: *hierna* tot Egmont int cloester.

^c N-1, N-5, N-6: lanck.

^d N-1, N-5, N-6: X.

^e N-1, N-5, N-6: *hierna* in zyn doepsel.

^f N-1, N-5, N-6: *hierna* van Brederode.

^g M, N-4, N-7: begraven.

^h N-4, N-7: *hierna* desen heer.

ⁱ N-4, N-7: Sinte Pieters kercke *ontbreekt*. (Augensprung)

^j N-4, N-7: *hierna* kerck.

^k N-1, N-5, N-6: XI.

^l N-1, N-5, N-6: heer.

^m N-1, N-5, N-6: suverlick.

ⁿ N-1, N-5, N-6: Ende dit was by de thiende graef van Hollandts tyden, die Florys ghenoept was *ontbreekt*.

[fol. 19r] **20. Van heer Willem, de sevenste heer van Brederueden, dat XX^a capittel.**

Doen heer Florys was begraven, zoe wert Willem, zyn zoen, verheven de sevenste heer van Brederueden. Ende hy sende tot den graef vander Lippa om te hebben Margharetam, zyn dochter, tot eenen echten wyff. Die grave vander Lippa heeft zyn dochter gesonden ende heer Willem voirscreven heeftse getrout ende wan daer by eenen zoene, die Diderick hiet. Dese soen^b is opghewassen ende is geworden een schoon man ende wert nae zyn vader heer van Brederueden^c. Ende ten lesten, zoe wert heer Willem, de heer van Brederueden, cranck van lichaem ende zyn lest sacramenten werden hem ghegheven omtrent dat jaer ons Heeren duysent^d tweehondert^e een ende twintich^f.

By desen heer Willems tyden, zoo was een jode in Hispanien die soude zyn wyngaert om bemueren ende in die wyngaert zoe was een verheven cleyn steenroidse. Ende doen hy die brack, doe vant hy dattet daer holl was ende hy vandt daer in een boeck mit houten bladen, daer inne ghescreven stont int Hebreus, Griecks ende int Latyn aldus: “Christus zal gheboren werden van die maghet Maria ende zal lyden om die salicheyt der menschen.” Als die jode dit ghelesen hadde, zoe wert hy bekeert ende liet hem dopen mit alle zyn huysghesinne.

21. Van heer Diderick, de VIII heer van Brederueden, dat XXI^g capittel.^h

Als heer Willem begraven was, zoe wert Diderick, zyn zoen, die achste heer van Brederueden. In dese heerenⁱ tyden, zoe was grave van *[fol. 19v]* Hollandt grave Florys, die coninck Willems vader was. Dese grave Florys hadde noch twee brueders van een vol bedde, als Ottho, den graef van Oistvrieslant, die nae biscop tot Utrecht wert, ende joncker^j Willem, de president van Hollandt. Dese joncker^k Willem, de president, hadde by des heeren dochter van Adinghen^l een ghetroude eenighe dochter, die genoempt was Adelheyt ende was een schoone maeghet. Ende desen Adelheyt nam^m Diderick, die heere van Brederueden voirs., tot eenen wive. Heer Diderick die hadse zeer lief ende hy wan daer by eenen soen, die Alfert hiet ende wert nae zyn vader heer van Brederueden. Dese heer Diderick is oock in sommighe boecken ghenoomt Diderick, de drossaet van Hollandt. Ten lesten zoe sterf hy by dat jaer ons Heeren duysent twee hondert zes ende dertichⁿ.

22. Van heer Alfert, die IX heer van Brederueden, dat XXII° capittel.

^a N-1, N-5, N-6: XII.

^b N-1, N-5, N-6: Dit kint *in plaats van* Dese soen.

^c N-1, N-5, N-6: *hierna* ende had by die dochter vander Lipp eenen zoen, ghehieten Diderick.

^d N-4, N-7: *ontbreekt*.

^e N-5: vyerhondert.

^f F-1: vingt *in plaats van* een ende twintich.

^g N-1, N-5, N-6: XIII.

^h N-6: *hierna* Als heer Willem begraven was, so wert Diderick, syn zoen, die achste heer van Brederode. In dese tyden so was greve van Hollant greve Florens, die coninck Willems vader was. Dese greve Florens hadde noch twe brieders van een vol *doorgestreept*.

ⁱ M, N-1, N-5, N-6: *ontbreekt*.

^j N-1, N-5, N-6: *ontbreekt*.

^k N-1, N-5, N-6: *ontbreekt*.

^l N-1, N-5, N-6: by des heeren dochter van Adinghen *ontbreekt*.

^m N-1, N-5, N-6: creech.

ⁿ F-1: xxx *in plaats van* zes ende dertich.

^o N-1, N-5, N-6: XIII.

Nae dat heer Diderick gestorven ende begraven was, zoe wert heer Alfert, zyn zoene^a, de IX heere van Brederueden. Ende van desen heer Alfert, so stont^b coninck Willem, grave van Hollandt^c, susterlick over. Dese duerluchtighe heer Alfert^d, heere van Brederueden, hadde te wive Beatrix, des heeren dochter van Horn, daer hy by wan Willem, die nae hem heer van Brederueden^e wert, ende een suyverlycke maeget, die Katherina hiet, die coninck Willem^f voirs. ghaf tot eenen wive den casteleyn van Keyzerswaerd^g. Ende dese heer Alfert hadde oick een bastaerd^h zoene gemaectⁱ inder duyn, doen hy daer was jaghende, die zyn naem was Diderick. Dese bastard Diderick^j die was oick riddere ende van hem zoe zyn ghesproten die vander Duyn ghenoept zyn.^k Dese heer Alfert sterf ontrent dat jaer ons Heeren duysent twee hondert drye ende vyftich, op die derthiende calende van december.

[fol. 20r] **23. Van heer Willem, de thiende heer van Brederueden, dat XXIII^l capittel.**

Doe heer Alfert begraven was, doe werde Willem, zyn zoene, nae effelyck recht de thiende heer van Brederueden. Dese heer Willem nam te wive Hillegondt, des edelen heeren Heynricks^m dochter van Voorn, daer hy by wan den goedertieren Diderick, die nae hem wert heere van Brederueden. Dese heer Willem, heer van Brederueden, was zeer glorioes ende hooch verheven in synen neve coninck Willems hof, die oick grave van Hollandt was. Want coninck Willem hadde hem ghemaect de meester zyns ridderschaps.

Ende doen dese selfde coninck Willem zoude stryden teghen die Westvriesen, zoe deylde hy zyn heer in twee batailgen ende dat een deel beval hy te regieeren heer Willem, den heer van Brederueden, ende dat anderde deel nam hy zelve aen te regieren. Ende alsoe is coninck Willem mit grooter macht ghetoghen in Westvrieslant om die Vriesenⁿ te bedwingen. Heer Willem, die edel heer van Brederueden, is getoghen mit zyn wapenturiers tegens die Drechterse Vriesen, dat is tusschen Enchusen ende Horen, ende heeft die Vriesen al heel bedwongen, want veel zoo heeft hy daer doot^o gheslaghen ende veel isser ghevanghen ghenomen ende die ander zyn in ghenade gecomen.

Mer laci coninck Willem over dat yss rydende nae Hoghenwoude alleene om den wech te suecken is in dat yss ghebrocken. Ende de Vriesen die zyn uuyt die rietbosschen ghecomen ende hebben daer den edelen coninck doot gheslaghen, eer zyn volck mochte by hem comen. Ende dit gheschiede int jaer ons Heeren duysent twee hondert vyf ende vyftich, op die vyfte^p kalende in februario. Ende doen wert grave van Hollandt Florys, coninck Willems zoene, die doen noch een jonghe kint was.

^a N-4, N-7: zyn soene *ontbreekt*.

^b N-1, N-5, N-6: was.

^c N-1: grave van Hollandt *ontbreekt*.

^d M: Heer Alfert *ontbreekt*.

^e N-1, N-5, N-6: van Brederueden *ontbreekt*.

^f N-1, N-6: *hierna* grave van Hollant.

^g F-1: ____.

^h N-1: jongher.

ⁱ M: *ontbreekt*.

^j M: Dese bastard Diderick *ontbreekt*. (Augensprung)

^k N-1, N-5, N-6: die ridder was ende syn naem was Diderick *in plaats van* gemaect inder duyn...die vander Duyn ghenoept zyn.

^l N-1, N-5, N-6: XV.

^m N-1: *ontbreekt*.

ⁿ N-1, N-5, N-6: *ontbreekt*.

^o N-4, N-7: *ontbreekt*.

^p M: VII.

Int jaer ons Heeren duysent twee hondert neghen ende tzeventich, op Sinte Jorysdach, zoe verbrande by nae die heele stadt van Utrecht, want daer verbrande Sinte Johans kercke, Sinte Pieterskercke, die Buerkerck^a, der Minnenbruederen kercke ende Sinte Katherinen^b.

Int jaer ons Heeren duysent ende twee hondert vyff ende tachentich, op die derde nonas Juny, zoe sterf die edel heer Willem, heer van Brederueden. Ende zyn wyff Hillegond die sterf int jaer ons Heeren duysent drye hondert ende twee.

[fol. 20v] **24. Van de goedertieren heer Diderick, de elfste heer van Brederueden, dat XXIII^c capittel.**

Int jaer ons Heeren duysent twee hondert vyff ende tachentich, zoe wert de goedertieren Diderick heer van Brederueden. Dese heer, overmits zyn ghroote doecht ende goedertierenheyt is ghenoompt Theodericus pius, dat is in Duytsche ‘de goedertieren Diderick.’^d Ende hy nam te wive Mariam, des edelen heers dochter van Leck, daer hy by wan Willem ende Diderick, ridderen, ende Yuttha, welcke Yutta te man nam heer Johan Persyn, der bannerheer ende heer van Waterlandt. Dese vrouwe Yutta sterf int jaer ons Heeren duysent drye hondert zeven ende veertich ende wert begraven int clooster te Leuwenhorst ende hoer man, heer Johan Persyn, die sterf int jaer ons Heeren duysent drye hondert drye ende vyftich. Diderick, de ridder vorgenoempt, die nam te wive Marian, des heeren dochter van Bueren. Van Willem, den ousten zoen, zellen wy noch nae scryven, in dat achentwintichste^e capittel.

25. Van heer Didericks van Brederueden victorien onder graef Florys tyden van Hollant, dat XXV^f capittel.

Int jaer ons Heeren duysent twee hondert zeven ende tachentich^g op de vierthiende^h dach in december, zoe is groote storm van winde gheweest, alsoo datter veel menschen ende beesten verdrenct zyn ende alle Westvrieslandt stontd onder water. Ende want die Westvriesen op die tyt rebeel warenⁱ, zoe ghinck heer Diderick, de heer van Brederueden, uuyt beveel van graef Florys van Hollant ende verghaerde veel schepen mit wapentureers ende tooch zoe in Westvrieslandt^j, als een onvervaert prince, ende nam ghisel uuyt alle durpen. Ende bedwanck alsoo zonder bluetsturinghe al Westvrieslant, want die Vriesen en mochten malcander niet te hulpe comen, overmits dat water. Graef Florys die wert hier of zeer blyde. Ende doen die wateren wederom wech gheloopen waren, doe tymmerde hy in Westvrieslant vier stercke sloten om die Vriesen daermede onder dwanck te houdene, als Medenblick, Enigheburch, Middelburch ende Niburch.

Daer nae, zoe toech graef Florys over in Enghelandt. Ende die wyl dat hy dus in Engelandt tufde, zoe vergaderde graef Ghy van Vlanderen groot volck in Casant om daermede te comen in Zeelandt ende dat lant van Walcheren^k in te winnen. Ende als dit heer Diderick,

^a F-1: die buerkerck *ontbreekt* (*doorgestreept*).

^b N-7: *hierna* kerck.

^c N-1, N-5, N-6: XVI.

^d N-1, N-5, N-6: Dese heer, overmits zyn ghroote doecht ende goedertierenheyt is ghenoompt Theodericus pius, dat is in Duytsche ‘de goedertieren Diderick.’ *ontbreekt*.

^e N-1, N-5, N-6: twyntichste.

^f N-1, N-5, N-6: XVII.

^g F-1: IIII^{xxv} *in plaats van* zeven ende tachentich.

^h F-1: IIII.

ⁱ N-1, N-5, N-6: Westvrieslant doe rebell was *in plaats van* die Westvriesen op die tyt rebeel waren.

^j N-1, N-5, N-6, N-7: Vrieslandt.

^k N-7: Vlaenderen.

die edel prince van Brederueden, hadde vernomen, zoe vergaerde hy gheringhe [fol. 21r] mit heer Johan van Reness een schoon heer van volck om die Vlaminghen weder te staen. Graef Florys is oock haestich over ghecomen uyt Engelant ende quam tot Vlissinghen an ende vergaderde oick daer groot volck. Ende doe dit graef Ghy vernam, zoe en dorste hy niet overcomen in Zeelandt.

Ende te wyl dat graef Ghy aldus toefde, zoe toech heer Johan van Reness ende verbrande de stede vander Sluyss. Ende heer Diderick van^a Brederueden toech mede in Vlaenderen ende quam mit ontwonden bannieren ende mit geluyt van bazunen in Casant ende verbrande daer dorpen ende casteelen ende hy sloech ende venck veel Vlaminghen. Ende quam alsoe weder mit grooten love tot graef Florys van Hollant. Daernaer wert dat oirloch ghesoent.

26. Van dat heer Diderick, heer van Brederueden, joncker Johan van Hollant uyt Engelant haelde, dat XXVI^b capittel.

Int jaer ons Heeren duysent twee hondert^c zes ende negentich^d, zoe wert graeve Florys jammerlyck vermoert van heer Geeryt van Velsen. Ende als die vraecke daervan gedaen was, zoe quam Reynald, die grave van Ghelre, ende nam alle Noorthollandt onder zyn voechdi ende Ghye, grave Johans van Henegouwens brueder, die treserier van Ludick was, die nam daer tegens al Zuythollandt in zynre voechdye. Ende hier van is aldus groote tweedracht in Hollandt gecomen. Dit mischaechde zeer den edelen heer Diderick van Brederueden ende daerom zoo sprack hy^e tot heeren Florens, den regaelabbet^f van Egmond, heeren Henryck, den burchgrave van Leyden, heeren Willem van Egmond, ridderen. Ende si overdroeghen alsoe dat sy op hare eyghen costen ghetoghen zyn in Enghelandt ende hebben den coninck Eduwart van Enghelandt gheboden dat joncker Johan, graef Florys zoene, soude mit henluden moghen^g over vaeren^h in Hollandtⁱ, om zyns vaders erf te ontfanghen.

Dese joncker Johan hadde des conincks van Enghelants^j dochter te wive. Die coninck Eduwart^k heeft dese legaten eerlycken ontfanghen ende^l ghehoort ende heeft bereyt een costelyck schip mit costelycken yuweelen verciert ende sette daer in joncker Johan mit zyn dochter ende heeft die bevolen inder voechdien van^m heer Diderick van Brederueden. Ende aldus zoe zynse te schepe ghegaen ende want die wint hem contrarie was, so quamen zy an in Zeelant. Ende heer Wolfert vander Veer, die heeft den jonghen grave van Hollandt in zynre huede ontfanghen ende heeft die Hollantsche heeren mit subtylheyⁿ van hem gheset. Mer dese graef Johan is cortelycken daer nae ghestorven, als hy Holland gheregeert hadde vierdalf jaer.

Ende nae hem zoe wert grave van Hollandt Johan, grave van Henegouwen. Ende als die oick regeert hadde vyff jaer, zoe sterf hy. Ende zyn zoene, die genoempt is de guede graef

^a N-8: *hierna Vlaenderen doorgestreept.*

^b N-1, N-5, N-6: XVIII.

^c M: CCC *in plaats van* twee hondert.

^d F-1: IIII^{xx} *in plaats van* zes ende negentich.

^e N-1, N-5, N-6: *ontbreekt.*

^f N-1, N-5, N-6: abt.

^g N-4, N-7: hem *in plaats van* henluden moghen.

^h N-1, N-5, N-6: trecken.

ⁱ M: in Hollandt *ontbreekt.*

^j N-1, N-5, N-6: van Enghelants *ontbreekt.*

^k N-1: *ontbreekt*

^l N-1, N-5, N-6: eerlycken ontfanghen ende *ontbreekt.*

^m N-1: *hierna Brederode doorgestreept.*

ⁿ N-1, N-5, N-6: scalckhey.

Willem^a, die wert grave van Hollandt. Dese guede graef Willem merckte die groote wysheyte die in heer Diderick van Brederueden was ende daerom zoe maecte hy hem zyn overste raedt mit heer Claes van Putt.

[fol. 21v] **27. Van heer Didericks doot, dat XXVII^b capittel.**

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert ende achtiene, zoe toech die guedertieren Diderick, heer van Brederueden, om zyn bevert te doen in verre landen. Ende als hy weder om quam duer Vranckryck, zoe sterf hy in die stadt van Ryemen, op die sevenstiende^c kalendas January ende hy wort daer begraven totter prekerbrueders^d int cloester. Dese edel heer van Brederueden was een sterck prince van grooter famen ende een milde aelmis ghever, want hy ghaf te Haerlem tot die heeren van Sinte Johans een kelck die van finen goude was. Hy was heer van Brederueden drye ende dertich jaer. Zyn wyf Maria die was ghestorven int jaer ons Heeren duysent drye hondert ende zeven.

28. Van heer Willem, der guedertieren Didericks zoene, dat XXVIIIe capittel.

Dese guedertieren Diderick, heer van Brederuedens, outste zoen, die was ghenoept^f heer Willem ende was oick een famoess ridder. Ende hy hadde twee wiven. Dat eerste wyff was Elizabeth, des graven dochter van Luxemburg, want Luxemburg en was doen noch gheen hertoechdom, ende daer by zoe wan hy heer Heynrick, die naeden guedertieren heer Diderick wert heer van Brederueden. Ende als dit wyf doot was, zoo nam hy een ander wyf, die Katherina hiet ende was heer Willem van Theylingens dochter ende had een man te voren^g ghehad, die hiet heer Albert, heer van Voirne. Hierby zoe wan hy oick een soene, die heer Diderick hiet ende wert heer van Brederueden nae heer Heynrick, synen brueder.

Dese heer Willem van Brederueden en was gheen heer van Brederueden, want hy sterf twee jaer voer zynen vader, heer Diderick. Dat was int jaer ons Heeren duysent drye hondert [fol. 22r] ende zestien. Katherina, zyn wyff, die hadde tot hoeren lyve verwonnen van grave Florys van Hollandt^h dat casteel te Teylinge ende zy sterf int jaer ons Heeren duysent drye hondert acht ende twintich.

29. Van heer Heynrick, de XII heer van Brederueden, dat XXIXⁱ capittel.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert ende achtien, doe de guedertieren heer Didierick^j oflivich was geworden, soe wert heer Heynrick, die heeren Willems outste zoene was, de XII heer van Brederueden. Dese edel heer Heynrick, heer van Brederueden, die nam te wive Elizabeth, des edelen heeren dochter van Fontaynes uuyt Vranckryck, ende die bruyloften die werden eerlycke ghehouden mit menigherande jolyt. Mer hy en wan daer gheen kinderen bi. Ende mede ten lesten zoe wert heer Heynrick van Brederueden cranck ende hy wert berecht

^a N-1, N-5, N-6: die die goede grave Willem hiete *in plaats van* die genoempt is de guede graef Willem.

^b N-1, N-5, N-6: XIX.

^c M: VII.

^d N-1, N-5, N-6: predicaren.

^e N-1, N-5, N-6: XX.

^f N-5: hiete *in plaats van* was ghenoept.

^g N-5: te voren *ontbreekt*.

^h N-5: van Hollandt *ontbreekt*.

ⁱ N-1, N-6: XXI.

^j N-4, N-7: *hierna* van Brederoeden.

mitten heylighen sacramenten. Ende hy sterf int jaer ons Heeren duysent drye hondert een^a ende twintich^b, nae dat hy die heerlicheyte van Brederueden regieert hadde drye jaer.

Ende Elizabeth, zyn wyf, die sterf int jaer ons Heeren duysent drye hondert zes ende veertich ende zy hadde den clooster van Egmondts preciose ornamenten gegheven. Dese selve vrouwe Elizabeth ghaf oick het clooster van Sint Johans binnen Harlem een cappelry ende begaefde daer Sinte Margrieten outaer jaerlycx mit derthien pont.

30. Van heer Diderick, de XIII heer van Brederueden, dat XXX^c capittel.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert een ende twintich nae heer Heyndricks doot, zoe wert heer Diderick, zyn brueder^d, de derthiende heer van Brederueden. Dese heer Diderick^e was zeer clueck van leden ende vroom in zyn daeghen. Hy nam te wive Beatricem, heeren Walravens dochter van Valckenburch ende van Mentyauwen, van wyens gheslachte gescreven staet hier nae in dat XXXIII^f capittel. By desen vrouwe Beatris zoo want heer Diderick van Brederueden heer Reynolt, die nae hem wert heer van Brederueden ende oick grave van Ghenyp, heer Diderick, heer Willem, ridderen, joncker Walraven ende Katherinam, den vrouwe van Polanen ende vander Lecke. Dese joncker Walraven van [fol. 22v] Brederueden die nam te wive Bertyn, heeren Johans dochter van Egmondts, daer hy gheen kinderen by creech. Ende hy sterf int jaers ons Heeren duysent drye hondert neghen ende tzestich, op die zestiende kalende in augusto ende leyt begraven tot onser lieven Vrouwen bruederen binnen Haerlem, int choer. Ende Katherina, de vrouwe van Polanen ende vander Leck, die sterf int jaer ons Heeren duysent drye hondert ende twee ende tzestich^g ende leyt begraven tot Monster, in die kercke by s'Gravensand.

31. Van die strydt tegen die Vlamingen, dat XXXI^h capittel.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert acht ende twintichⁱ, zoe toech die guede graef Willem van Hollandt mit heer Diderick van Brederueden ende mit ander veel heeren den coninck Philippo van Vranckryck te hulpe teghen die Vlaminghen. Ende graef Willem van Hollandt rechte zyn tenten op Casselberch. Doe dat die Vlaminghen saghen, zoe bereyden zy hem om den coninck van Vranckryck onverhuets over te vallen ende hem te slaen binnen zyn tenten. Mar dat keerde haestelycken de guede graef Willem van Hollandt, die nochtans van zyn paerdt geworpen wert ende zoude daer doot ghebleven hebben, hadde heer Diderick van Brederueden mit heer Johan van Arckel ende heer Philips van Wasenaer ende andere heeren hem niet te baet^j gecomen. Daer wert vresselyck ghevochten ende ten lesten de Vlaminghen verloren den strydt ende wort doot gheslegghen veertich duysent ende zeshondert van de Vlaminghen.

32. Van de strydt op die Mase, dat XXXII^k capittel.

^a M: seven.

^b F-1: XXIII *in plaats van* een ende twintich.

^c N-1, N-6: XXII.

^d N-4, N-7: zyn brueder *ontbreekt*.

^e M: Henrick.

^f N-1, N-6: XXVI^{te}.

^g F-1: LXIII *in plaats van* twee ende tzestich.

^h N-1, N-6: XXIII.

ⁱ F-1: vint *in plaats van* acht ende twintich.

^j M: hulpe.

^k N-1, N-6: XXIII.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert een ende vyftich, zoe resen op in Holland twee partyen, als de Hoecks ende Cabbeljauws. Die Hoecks hildent mit hoeren rechten lantsvrouwe als mit Margriet, de keyserinne, gravinne van Henegouwen, Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt. De Cabbeljaus hildent mit hertoghe Willem van Beyeren, die een soene was vande voirs. keyserinne ende zyn toenaem was die dulle graef. De capitaynen van de Huecks waren die heer van Brederueden, die heer vander Leck, die burgrave van Leyden ende die heer vander Bruchorst. De capitaynen vande Cabbeljaus waren die heer van Arckel, die heer van Egmondte ende die heer van Heemskerck.

Ende dese tweedracht wert zoo groot dat Margriette, de keyserinne ende gravine van Hollandt, quam mit veel schepen vol volcks op die Maess, tusschen Den Briel ende ts'Gravensand, om te stryden teghens hertoghe Willem, hoeren soene. Daer quam heer Diderick van Brederueden mit veel ridderen ende knechten om zynen rechten landtvrouwe te helpen. Daer gedeech tot eenen swaren stryde, overmits dat daer anxtelyck woert ghevochten ende veel volcks doot bleef an beyden zyden. Ten lesten die keyserinne die weck in Enghelandt ende heer Diderick van Brederueden, die niet wycken en woude, wort daer gevangen mit [fol. 23r] veel gueden ridderen ende knechten. In dese stryt was alsoe veel volcks verslagen dattet water in die Mase drye daghen daer nae behilt de verwe van dat bluet alst vloyde. Ende dese stryt gheschiede op Sinte Martynsdach in de somer, nae onse^a Vrouwen visitatie.

Daer nae wert dit oirloch gesoent ende hertoghe Willem zoude grave van Hollandt, Zeelandt ende heer van Vrieslandt wesen ende die keyserinne zoude Henegouwen rustelyck besitten tot hoeren lyve. Doe wert die heere van Brederueden mit veel ander gueden mannen uyt de vanghenis ghelaten ende gelost. Omtrent vier jaer hiernae, zoo sterf dese keyserinne in Henegouwen ende leyt aldaer begraven.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert acht ende vyftich, omtrent Sinte Jorys dach, zoe wert dese hertoghe Willem van Beyeren zynre sinnen onmachtich. Ende hy wert in zekere huede gheset, daer hy in was neghentien jaer ende doe sterf hy ende hy leyt in Henegouwen begraven.

33. Van dat verraet dat die Cabbeljaus stichten tegens heeren Reynolt^b van Brederueden, heer Didericks van Brederuedens ouste soene, dat XXXIII^c capittel.

Als hertoghe Willem van Beyeren, grave van Hollandt, zynre sinnen onmachtich geworden was, zoo wouden die Cabbeljaus dat vrouwe Machtelt, de gravinne van Hollandt, des voirs. hertoechs Willems wyff, zoude dat lant van Hollant van haers mans weghen regieren. Mer om dat zy gheen kinderen en hadde daer dat graefschap van Hollandt op zoude moghen comen, zoo toghen die Hoecks ende haelden hertoghe Aelbrecht dat hy zyns brueders landt als ruwart zoude regieren, dwelck also gheschiede. Als dan vrouwe Machtelt, de gravinne van Hollant, toe gheschickt was voer haer duwarie, des jaers twaelf duysent Vranckrycse schilden, soe wert hertoghe Aelbrecht voirscreven ruwart van Henegouwen, Hollandt, Zeelandt ende van Vrieslant.

Als dan hertoghe Aelbrecht^d heer Johan van Blomensteyn, ridder, ofgheset hadde van dat baillieuschap van Kermerlant ende ballieu ghemaect hadde Reynolt, des heeren zoene van Brederueden, zoe worde daerom toirnich alle die heele^e Cabbeljaus partye. Ende doen dese heer Reynolt van Brederueden zoude ryden om dat baillieuschap te berechten, soe hadden die

^a N-7: *hierna* lieve.

^b M: Henrick.

^c N-1, N-6: XXV.

^d N-1, N-6: *hierna* voers. ruwaert van Henegouwen etc. was, so heeft hy.

^e N-1, N-6: *ontbreekt*.

Cabbeljaus laghen ghestelt in Castrichemmer duyn om hem daer doot te slaen^a, als hy daer zoude comen. Ende als hy daer quam ende dit vernam, zoe stack hy syn paert mit sporen ende reet haestich naer Castrichem toe. Die Cabbeljaus volchden hem ende sloeghen hem of van achteren drye van zyne dinaerts. Heer Reynolt die weck in die kercke ende die van Kastrichem quamen hem te baete. Doen dat die Cabbaljaus saghen, zoo wecken zy zom op heer Wouters huys te Heemskerck ende zom die wecken te Delft binnen.

Ende doen wert hertoghe Aelbrecht zeer toornich, alsoo dat hy dat huys te Heemskerck beleide ende wan dat ende venck heer Wouter van Heemskercke. Daer nae beleide hy oock die stede [*fol. 23v*] van Delft, dese selfde hertoghe, ende wan die ende worp om die poorten mit die mueren.

34. Van heer Didericks van Brederuedens doot ende van tgeslacht zyns wyffs Beatris, dat XXXIII^b capittel.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert seven ende tzeventich, als heer Diderick, de heere van Brederueden, de heerscappeye van Brederueden regieert hadde zes ende vyftich jaer, zoe sterf hy op Sinte Mauritius dach ende wort begraven tot onser liever Vrouwen brueders te Haerlem^c ende dat selfde cloester besprack hy jaerlycx tot renten vyfthien pont Hollants uyt zyn renten van Scoten. Ende Beatris, zyn vrouwe, was ghestorven int jaer ons Heeren duysent drye hondert^d vier ende vyftich ende was begraven te Reynsburch, int cloester.

Dese vrouwe Beatrisen vader was heer Walraven, die heer was van Valckenburch ende van Montyauwen ende hy was ghesproten van een jongher brueder des hertoechs^e van Lymburch. Desen heer Walravens moeder^f was des grave van Loens dochter. Ende dese selfde heer Walraven hadde te wive ghenomen Philippam, grave Reynolts dochter van Ghelre, die een vader was van heer Reynoldt, den eersten hertoech van Ghelre^g. De moeder van dese Philippa was vrouwe Margriete, grave Ghyen dochter van Vlaenderen. Van dese Philippa zoe wan heer Walraven, heer van Valckenburch ende van Montyauwen, drie sonen ende drye dochteren. De eerste zoene hiet Reynolt ende was heer van Valckenburg ende van Montyauwen ende zyn wyff was Elizabeth, des graven dochter van Gulick. Ende hy sterf zonder kinderen. De ander soene was ghenoomt Diderick ende hy was nae syn brueder heer van Valckenburch ende van Montyauwen. Ende want hy te wive hadde vrouwe Machtelt^h, die een erf dochter van Voorne was, zoo was hy oock heer van Voorneⁱ ende burchgrave van Zeelant. Hy en hadde gheen kinderen ende hy wert verslegghen in die Ludickse strydt int jaer ons Heeren duysent drye hondert ses ende veertich. De derde soene was Johan, heer van Valckenburch ende van Montyauwen. Hy hadde te wive Johannam, des heeren eenighe dochter van Berghen an Zoom, waerom dat hy oick was heer van Berghen^j. Ende hy sterf zonder kinderen. De eerste dochter was vrouwe Beatris, die een vrouwe was van Brederueden, als voorgescreven is. Die ander dochter hiet Philippa ende sterf oock zonder kinderen. De derde dochter was ghenoomt Maria ende was abdisse van Maghoven.

Ende aldus, nae rechte erfrecht, zoo zouden die heerschappyen van Valckenburch ende van Montyauwen ghecomen hebben op die edel heeren van Brederueden. Mer dat keerden die

^a N-7: *hier stopt N-7.*

^b N-1, N-6: XXVI.

^c F-1: Leyden.

^d N-8: *hierna zes ende veertich doorgestreep.*

^e M: heerlicheyts.

^f M: dochter.

^g N-4: die een vader was... van Ghelre *ontbreekt.* (Augensprung)

^h M: Margriet.

ⁱ N-4: zoo was hy oock heer van Voorne *ontbreekt.* (Augensprung)

^j N-4: an Zoom, waerom dat hy oick was heer van Berghen *ontbreekt.* (Augensprung)

princen van Brabant, overmits dat aen Brabant ghecoft was dat hertoghdome van Lymburg. Ende Valkenburg mit Montyauwen was een quaet lien van Lymburg, overmits dattet een brueders scheyenghe was. [fol. 24r] Nochtans so hebben die heeren van Brederueden gehouden^a dat wapen van Valckenburg, dat een wapen is mit Lymburg ende dat quartieren zy mit dat wapen van Brederueden.

35. Van heer Reynolt de XIII heer van Brederueden, die oock grave van Ghenip was, dat XXXV capittel.^b

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert zeven ende tzeventich^c, als heer Diderick van Brederueden begraven was, zoe wert heer Reynolt, zyn zoene, de XIII heer van Brederueden. Dese heer was die eerste die dat wapen van Brederueden quartileerde mit dat wapen van Valckenburg ende dat om die reden die int voors. capittel bescreven staet. Nochtans zoe liet hy op Brederueden bliven die drye^d baren stelen van lazuer.

Hy nam by zyns vaders tyden te wive Johannam, de erfdochter van Ghenyp, alsoo dat hy van zyns wyfs weghe oick was grave van Ghenyp. Daer wan hy by vier duerluchtighe edele^e soenen, als Diderick, Johan, Walraven ende joncker Willem. Diderick, de eerste gheboren zoene, die versmaedde de werelt mit alle haere welden ende wert te Diest in Carthuyser clooster een devot monick int jaer ons Heeren duysent drye hondert neghen ende tachentich. Heer Johan die hadde te wive Johannam, des heeren dochter van Apkoude, ende was heer van Brederueden nae zyn vader ende hy sterf zonder kinderen. Die derde soen, als heer Walraven, was graef ende heer nae syn brueder ende hadde te wive des heeren eenighe erfdochter van Vyanen. De vierde, als joncker Willem van Brederueden, nam te wive des heeren erfdochter vander Merwen in Vlaenderen. Van dese drye soenen sel ick noch scrijven inde navolghende capittelen.

36. Van Grave Reynolts vromicheden, dat XXXVI capittel.^f

Als heer Reynolt van Brederueden by zyns vaders tyden grave van Ghenyp was gheworden, zoe maeckte hy dat hilick tusschen grave Johan van Boloys ende vrouwe Margriete, hertoghe Reynolts van Ghelres dochter, dien hy te hulp quam mit groter macht tegens Wilem, den hertoghe van Gulick.

Int jaer ons Heeren duysent drie [fol. 24v] hondert zes ende tzeventich omtrent Meydach, zoo toech dese grave Reynolt van Ghenyp mit groter heercracht in die Velu^g by Wageningen ende venck daer Heyndrick, den heere van Hoemoet ende den joncker van Borclo mit veel ander edelighen.

Daer nae, int jaer ons Heeren duysent drye hondert een ende tachentich, des nachts op den ses ende twintichsten dach in meye, zoo waren binnen Leyden in groote perickel in Dirck van Swietens huys, dese heer van Brederueden mit heer Philips van Wassenaer, ridder. Ende dit geschiede uyt partyen, want die Cabbeljaus hadden een oploop ghemaect om dese heeren doot te slaen. Mer sy werden verlost van haer vrienden ende zy quamen van daer ongheschent.

^a N-1: ontbreekt.

^b N-1, N-6: in deze handschriften is een fout opgetreden in de volgorde van de hoofdstukken en hun titels, zie hoofdstuk 3, p. ???, n. ???

^c F-1: LXX in plaats van zeven ende tzeventich.

^d N-1: ontbreekt.

^e N-4: ontbreekt.

^f N-1, N-6: in deze handschriften is een fout opgetreden in de volgorde van de hoofdstukken en hun titels, zie hoofdstuk 3, p. ???, n. ???

^g F-1: ____.

37. Van dat oirloch tusschen die van Arckell ende die van Vyanen, dat XXXVII capittel.^a

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert acht ende tachentich, zoo beghan dat oirloch tusschen Ottho, den heer van Arckell ende Pirlepont, an die een syde ende Heynrick, den heer van Vyanen ende erfgenaem vander Ameyd, an dander syde. Sy deden malcanderen groote schade an beyde syden, want zy sloeghen ende venghen malcanderen mit grooter vreehteyt. Ten lesten zoo quam heer Ottho, die heer van Arckell, mit grooter macht van volck ende beleyde tslot vander Ameyd zeer vreesselyck ende hy verbrande dat dorp te pulver toe. Die op dat slot waren, die beschermden hen zelve als zy best mochten. Doe quam daer graef Willem van Oestervant, hertoghe Aelbrechts ouste zoene, ende daingdet als dat die heer van Arckell zoude hebben dat slot mit alle zyn toebehooren. Ende des zoo soude hy leenen den heere van Vyanen ende Ameyda zestien duysent Rynsche guldens, mit zulcke voirwarden waert dat hy tenden twee jaer syn ghelt weder ghaef, zoe zoude dat slot ter Ameyd mit de heerschappeye weer ghaen totten heer van Vyanen, twelck alsoe gheschiede.

Want, nae dattet bestant uyt ghegaen was, zoo quamen die van Gorichem ende vernieldent al dat int lant van Vyanen was. Daer is teghens gecomen heer Heynrick van Vyanen mit groote macht in Lakervelt ende heeft daer een strydt beghonnen mit basunen ende mit ontwonden banieren. Die van Ghorichem verloren den strydt ende die heer van Vyanen creech daer alsoe veel ghevangen dat hy die ofschattede alsoe veel ghelts dat hy daarmede lossede dat slot ende die heerschappeye vander Ameyd. Daerna, int jaer ons Heeren duysent drye hondert neghen ende tachentich, zoe wert dat oirloch ghesoent.

38. Van heer Reynolts van Brederuedens doot, dat XXXVIII capittel.^b

[fol. 25r] Int jaer ons Heeren duysent drye hondert ende neghentich als heer Reynolt, grave van Ghenyp, de heerlicheyt van Brederueden hadde regieert derthien jaer, zoe wert hy sieck ende sterf. Dese edel grave van Ghenyp ende heer van Brederueden die gaf om die eere Gods alle dat hout dat^c onse Vrouwen brueders binnen Haerlem behuefden totter dack van onser liever Vrouwen kerck in hoer cloester. Dese grave Reynolts wyf, als Johanna, de gravinne van Ghenyp, die sterf int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende derthien, op de neghen ende twintichsten^d dach in maert ende leyt begraven.^e

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert twee ende negentich, op Sinte Mauritius nacht, zoo dede graef Willem van Oestervant, hertoghe Aelbrechts ouste soene, dootslaen joncvrouwe Alyt van Poelgeest inden Haech, die zyns vaders ami was. Ende op haer lyf worde mede doot gheslaghen Willem Kuser, hertoech Aelbrechts hoofmeester. Ende van desen dootslacht quam groote onrust in Hollandt.

39. Van heer^f Johan, de vyftiende heer van Brederueden, dat XXXIX^g capittel.

^a N-1, N-6: in deze handschriften is een fout opgetreden in de volgorde van de hoofdstukken en hun titels, zie hoofdstuk 3, p. 222, n. 222

^b N-1, N-6: in deze handschriften is een fout opgetreden in de volgorde van de hoofdstukken en hun titels, zie hoofdstuk 3, p. 222, n. 222

^c M: hout dat ontbreekt.

^d F-1: xx^e in plaats van neghen ende twintichsten.

^e M: hierna ____ . N-4: ende leyt begraven ontbreekt. N-1: Int jaer ons Heeren duysent drye hondert ende neghentich als heer Reynolt... neghen ende twintichsten dach in maert ende leyt begraven ontbreekt.

^f N-8: hierna Willem doorgestrept.

^g N-6: XXXI.

Doe heer Reynolt gestorven was, zoe wert Johan, zyn soene, de vyftiende heer van Brederueden, overmits dat Diderick, zyn ouste soene, was gheworden een Kathuser by Diest in Brabant, int jaer ons Heeren duysent drye hondert negen ende tachentich, daer hy een devot monick sterf. Dat graefschap van Ghenyp dat behilt vrouwe Johanna, zyn moeder, tot haer lyf, want sy was die erfdochter van Ghenyp. Dese heer Johan van Brederueden die nam te wive Johannam, des edelen heer Willems dochter, die een heer was van Apkoude ende Wyck te Duerstede, daer hy gheen kinderen by en creech.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert acht ende negentich, zoo toech dese heer Johan van Brederueden mit hertoch Aelbrecht, den graef van Hollandt, in Vrieslandt mit grooter heercracht ende zy wonnen die victorie van die Vriesen. Ende in dat selfde jaer zoe wert dat nonnencloester ghefundeert binnen Wyck te Duerstede vander Predicaren oirden.

Int jaer ons Heeren duysent drye hondert neghen ende negentich, in die vasten, zoe ghinck [fol. 25v] dese heer Johan in Sinte^a Patricius veghevuer in Hyerlandt. Ende hy quam wederom te huys op Sinte Adulphus dach in dat selfde jaer. Hy stichte oick die cappelle in de Santpoerte^b in die eer Goids ende Sinte Patricius, mit twee missen ter wecke.

40. Van heer Johans van Brederuedens leven nae dat hy monick gheworden was, dat XL^c capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende een, soo wert die kercke ghewyt int nonnen cloester te Wyck te Duerstede, op ons liefs Heeren Hemelvaertsdach. Ende als die dienst ghedaen was, zoo worden die nonnen besloten. Des jaers daernae, doe ghinck vrouwe Johanna, de vrouwe van Brederueden, te Wyck te Duerstede in dat selfde nonnen cloester. Ende Johan^d, die heer van Brederueden, hoer man, die wert in dat selfde jaer een lecke brueder tot die Kartusers buyten Utrecht. Ende want hy hem zeer wel verstonc op die Walsche tonghe, zoo oversette hy doe een bueck dat hiet Conincks Zom uuyten Walsche in Duytsche ende is een zeer devot boeck. Oock zoo dichte hy oock veel soonre rimen ende dichten ter eeren onser liever Vrouwen van die Enghelsche gruet "Ave Maria."

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende zeven, zoo sterft heer Willem, die heer van Apkouda ende Wyck te Duerstede, ende wert begraven te Wyck voirs. int nonnen cloester ende hy en liet gheen^e kinderen achter^f dan alleenlyck^g Johannam, de vrouwe van Brederueden, die in dat selfde nonnen cloester woonde. Mer hy hadde een brueder soene, als joncker Jacop van Gaesbeck, heer Sweer van Gaesbecks zoene, die ontfenck doen die heerlicheyden van Apkouda ende Wyck te Duerstede.

Doe^h wert heer Johan van Brederuedenⁱ gheraden dat hy uuyt den cloester zoude ghaen ende cryghen oirlof vanden pauws om zyn wyf weder te nemen uuyten cloester ende alsoo self te besitten die heerlicheyden van Apkouda ende Wyck te Duerstede. Ende als dit aldus gheschiede, zoe wert hem nochtans^j zyn wyf geweyghert. Hierom zoo wert heer Johan van Brederueden zeer toornich ende quam mit veel ghewapender mannen int jaer ons Heeren

^a N-4: *ontbreekt*.

^b N-1, N-6: *hierna tot Haerlem*.

^c N-6: XXXII.

^d N-8: *hierna van doorgestreept*.

^e N-1, N-6: *hierna echte*.

^f N-1, N-6: *ontbreekt*.

^g M: *ontbreekt*.

^h N-4: *hiervoor* Ende als dit aldus gheschiet was.

ⁱ N-4: van Brederueden *ontbreekt*.

^j N-4: Twelck is soe geschiet, nochtans wert hem *in plaats van* Ende als dit aldus gheschiede, zoe wert hem nochtans.

duysent vier hondert ende thien ende quam mit crachten^a in die stede te Wyck ende nam zyn wyf uuyten cloester.

Ende als dit verhoorde die biscop van Utrecht, Frederick van Blanckenheim, zoo quam hy mit grooter macht ende wan die stede weder hem of ende venck heer Johan van Brederueden ende ghaffen over ghevanghen joncker Jacop van Gaesbeck. Ende zyn [fol. 26r] wyff, de vrouwe van Brederueden, die beslot hy weer int clooster ende zy sterf binnen dat jaer van rouwen. Ende doe wert heer Johan van Brederueden uuyt de vanghenis ghelaten. Ende aldus zoo quam joncker Jacop van Gaesbeck aen die heerlicheden van Apkoude ende Wyck te Duerstede.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert^b ende vyfthien, op Sinte Crispyn ende Crispanen dach, zoo was een groot stryt tusschen den coninck van Vranckryck ende den coninck van Enghelandt tot Blangys, sommighe boecken houden tot Alencourt. Ende daer bleven doot veel groote heeren, als Anthonis, de hertoghe van Brabant, de hertoghe van Baer, de hertoghe van Halentson, Philips, de graaf van Nyers ende Stampoyss, die heer van Cruwy, ende heer Johan van Brederueden, die te dienst was gecommen hertoghe Johans van Burgongnen. Ende dese stryt was gewonnen vanden coninck van Enghelandt, want die Francoysen verloren den stryt.

41. Van joncker Walraven, die grave van Ghenyp was ende de XVI heer van Brederueden, dat XLI^c capittel.

Nae heer Johan van Brederueden^d, zoo was joncker Walraven, zyn brueder^e, de zestiende heer van Brederueden. Hy was oock grave van Ghenyp, want Johanna, zyn moeder, de gravinne, was binnen twee^f jaeren daer te voren ghestorven ende hadde dat graefschap te samen ghelaten hoer sonen, als joncker Walraven ende joncker Willem. Dese joncker Walraven, heer van Brederueden, was zeer ryck, want hy hadde des jaers in zeckeren renten vier ende twintich duysent oude^g Vranckrycsche schilden. De zee heeft des veel ghenomen ende verdrenct voor Dordrecht, corts nae zyn doot.

Hy was oock mit alle zyn brueder duerluchtich geboren. Dese edel heere was die eerste heere^h die ofnam van dat wapen van Brederueden de drye baren stelen van lazuer. Ende hy voerde voort al zyn wapen zonder baren stelen, vry gequartileert mit dat wapen van Valckenburg. Hy was zeer vroom van leden ende een cloeck oirlochs man. Hy nam te wive Johannam, deⁱ eenighe erfdochter des heeren Heynricks van Vyanen ende Ameyd, daer hy by wan heer Reynolt, die nae hem wert heer van Brederueden, Vyanen ende Ameyd, ende Ghisbrecht, den doemproost [fol. 26v] ende elect biscop van Utrecht, ende vrouwe Walraven, die een vrouwe was van Waerdenburch, Ameroyen ende Broechusen, daer hier nae of gescreven staet in dat ____^j.

42. Van joncker Walraven, den heer van Brederuedens, gesten tot vrouwe Jacobs tyden, dat XLII^k capittel.

^a M: machten.

^b N-1: vyffhondert.

^c N-1, N-6: XXXIII.

^d N-4: *hierna* doot.

^e N-4: zyn brueder *ontbreekt*.

^f F-1: trois.

^g N-8: *hierna* schilden *doorgestreept*.

^h N-1: *ontbreekt*.

ⁱ N-4: een.

^j M, N-1, N-4, N-6: in dat ____ *ontbreekt*. N-3: daer hier nae of gescreven staet in dat ____ *ontbreekt*.

^k N-1, N-6: XXXIII.

Dese joncker Walraven, heer van Brederueden, die tooch int jaer ons Heeren duysent vierhondert van hertoighe Aelbrechts wegghen mit veel volcks uuyt Staveren, dat doe inder Hollander macht was. Ende hy bevacht dat blockhuys te Molckenhuyss by Staveren, dat nuw heet Molckwere. Ende want syn ghesellen hem niet trouwe by en stonden, zoo wert hy daer van de Vriesen ghevanghen. Mer niet lang dair nae, want hy niet wel en worde bewaert, so quam hy subtylicken uuyter vanghenis.

Daer nae, int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende twee, op Sinte Pieters ende Pauwels dach^a, zoo beleyde graef Willem van Oestervant, hertoghe Aelbrechts zoene, die stede van Gorichem mit veel edelre heeren ende jonckeren uyt Hollandt ende Zeelandt. Ende daer was dese joncker Walraven van Brederueden mede. Daer gheschiede veel slagghen in menigherande tyden ende manieren ende Johan, die heer van Arckell, daer dit oirloch tegens was, die venck veel Hollantsche heeren, also dat joncker Walraven van Brederueden mede ghevanghen wert. In welcke vanghenis dat hy was zeven jaer. Mer hy creech dicwils gheleye uyt te ghaen ende also vryde hy hem selven ten lesten uyt dier vanghenis.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende vier, zoo sterf hertoghe Aelbrecht ende zyn soene, grave Willem van Oestervant, die wert hertoghe ende grave van Henegouwen, Hollandt, Zeelandt ende heer van Vrieslandt. Dese hertoighe Willem hadde joncker Walraven van Brederueden zeer lief ende maecte hem zyn overste raedt. Oick zoo wan dese hertoighe Willem, den heer van Arckel, al zyn landen van Arckell of.

Ende ten lesten, int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende vythien, zoo wert heer Johan, die heer van Arckel, ghevanghen tot Arpenbrug vanden heer van Zevenberghe, heer Diderick vander Merwen ende Philips vander Leck ende wert hertoich Willem ghelevert. Doe wert die heer van Arckel in zecker vanghenis gheset, daer hy inne was thien jaer lanck.

43. Van die strydt te Ghorichem, daer heer Walraven, de heer van Brederueden, in doot bleef, dat XLIII^b capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende zeventhien, in die Pinxter heylyghe daeghen, zoo sterf hertoghe Willem, grave van Henegouwen ende Hollandt^c, ende zyn dochter, vrouwe Jacoba, die [fol. 27r] wert gravinne van Henegouwen, Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt. Ende heer Walraven, die heer van Brederueden, die was in dien^d tyden regierder van Hollandt. Mer dese hertoghinne en mocht haer vaders erf niet rustelyck besitten, want hertoech Jan, haer oom, die was haer contrarie mit die van Dordrecht ende joncker Willem van Arckel. Alsoo dat joncker Wilem van Arckel creech weder in die stede te Ghorichem, mer dat slot en conde hy niet cryghen. Ende als dit vrouwe Jacoba vernam, zoo vergaderde zy groot volck ende liet dat comen tot Ghorichem opt slot. Ende daer was joncker^e Walraven, die heer van Brederueden, een cappiteyn of. Doe maecten zy een ghat in die stede muer^f om in Ghorichem te comen ende den joncker van Arckell te bevechten, twelck also gheschiede.

Ende joncker^g Walraven van Brederueden dede hem ridder maecken^h ende, des ghelycks, joncker Willem van Arckel wert oock ridder geslagghen ende daer nae zoo beghan die strydt. Daer wert vreeselyckⁱ ghevochten, want daer bleven veel heeren doot ende

^a N-4: avont.

^b N-1, N-6: XXXV^{te}. N-5: XXVIII^{ste}.

^c N-5: grave van Henegouwen ende Hollandt *ontbreekt*.

^d N-5: onder haer *in plaats van* in dien.

^e N-5: *ontbreekt*.

^f N-5: muer van de stede *in plaats van* stede muer.

^g N-5: *ontbreekt*.

^h N-5: slaen.

ⁱ N-5: anxteliken.

ghevanghen. Ende vrouwe Jacoba die wan den stryt. Daer bleven beyde doot Willem, den heer van Arckell, ende Walraven, die heer van Brederueden. Dese stryt gheschiede opden eersten dach in december, int jaer ons Heeren voirscreven^a. Dat lichaem van heer Walraven van Brederueden wert ghebrocht in Vianen ende is begraven int choor voir dat hooghe outaer des prochikercks.^b

Dese heer Walraven, grave van Ghenyp ende heer van Brederueden, was in zyn tyden zeer ryck, want hy hadde des jaers in zekeren renten vier ende twintich duysent oulde Vranckrycsche schilden. Van welcke renten hy zeer veel heeft vercocht inden dienst van hertoghe Willem ende vrouwe Jacob, zyn dochter.

Dat graefschap van Ghenyp heeft hy oock verset den hertoghe van Cleven, om een groote somme van penninghen. Ende want zyn kinderen dat niet en hebben op zeckere tyden ghelost, zo zynse dat graefschap quyt gheworden.

Doe heer Walraven tot Ghorichem verslaghen was, doe was Reynolt, zyn ouste zoene, twee jaer out ende Gysbrecht, zyn ander zoene, een jaer ende Johanna, syn vrouwe, ghinck groot^c van haer derde kint, daer zy an sterf van groote verdriet. Ende dat derde kint was een dochter ende wert genoempt Walraven. Ende als Johanna, de vrouwe van Brederueden, gestorven was, zoo wert zy begraven te Vyanen, by hoer man.

44. Van joncker Willem van Brederueden, dat XLIII^d capittel.

[fol. 27v] Joncker Willem van Brederueden was heer Walravens brueder, want hy was heer Reynolds, den heer van Brederueden voirs.^e, syn vierde soene, gelycken bescreven staet in dat vyff en dertichste^f capittel^g. Dese joncker^h vercochteⁱ zyn andeel van dat graefschap van Ghenyp den hertoghe van Cleve.^j Oick dese joncker Willem van Brederueden die was nae heer Walraven, den heer van Brederueden, zyns brueders, doot momboir van syns brueders kinderen mit heer Johan van Vyanen, ridder. Mer sy en regierdent nieste wel.

Ten lesten zoo wert joncker Willem momboir alleen over die gueden te Brederueden ende hy ghaf hem zelven alsoo zeer tot die parthie die doen in Hollandt regieerde, dat die Cabbeljaus partye van Haerlem^k dat hof tot Brederueden nederworpen, dat alte schoonen casteel plach te wesen. Daer nae zoo wert hy by Wieringhen ghevanghen van die Cabbeljaus mit veel volcks ende zy worden tot Enchuysen ghebrocht ende aldaer^l onthooft, uuytghenomen joncker Willem van Brederueden ende weynich mit hem.

Daer nae zoo troude joncker Willem van Brederueden de ouste dochter vanden heere van Merwen ende Steyn in Vlaenderen, die een edel bannerheer^m was ende syn nae neef was heer Johan van Hensberch, de biscop van Ludick. Mer hy en wan daer gheen kinderen by. Dese heer van Merwen ende Steyn die en liet gheen kinderen achter dan twee dochteren, daer joncker Willem van Brederueden douste of hadde te wive ende zy maecten malkanderen alle huer guet.

^a N-4: int jaer ons Heeren voirscreven *ontbreekt*.

^b N-5: *hier stopt het hoofdstuk in N-5 en gaat verder met hoofdstuk 44 (voor N-5: 29).*

^c M, N-1, N-4, N-6: grof.

^d N-1: XXVIe. N-5: XXIX^{ste}. N-6: XXXVI.

^e M, N-4: *ontbreekt*.

^f N-5: drie ende twintichsten *in plaats van* vyff en dertichste.

^g N-1, N-6: als voers. staet *in plaats van* gelycken bescreven staet in dat vyff en dertichste capittel.

^h N-5: *ontbreekt*.

ⁱ N-5: *hierna oeck*.

^j N-5: *hierna* ende aldus heeft die hertoech van Cleef gecoft dat graefschap van Ghenip.

^k N-5: van Haerlem *ontbreekt*.

^l N-5: *ontbreekt*.

^m N-1: *hierna* heer.

Ende daernae, int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende vyftich, zoo was dat ghulden jaer te Rome ende joncker Willem van Brederueden die ghinck tot Room mit zyn wyf, om die gracen des gulden jaers te verdienen. Ende in dat neder^a comen, zoo sterf jonckers Willems wyf van die pestilencie ende omtrent^b acht daghen^c daernae zoo sterf joncker Willem oock van die pestilencie. Ende als dit vernam^d heer Johan van Hensberch, de biscop van Ludick, zoo toech hy tot Steyn ende tot alle ander plaetsen daer joncker Willem zyn cleynodien^e, juweelen ende ander^f guet hadde staen ende ghaf dat joncker Willems wyfs zuser. Ende hy brack oock joncker Willems zeghel ende brieve ende maecte ander brieven^g tot joncker Willems wyfs zuster behuef, nae zyn wille.

[fol. 29v^h] **45. Van heer Reynolt de XVII heer van Brederueden, dat XLVⁱ capittel.**

Als heer Walraven, de duerluchtighe heer van Brederueden, tot Ghorichem inden stryt was doot ghebleven, zoe is Reynolt, zyn ouste soene, gheworden de zeventienste heer van Brederueden. Ende binnen een vierendeel jaers daer nae, zoo sterf heer Heynrick, de heer van Vyanen ende Ameyda, ende hy wert begraven tot Vyanen ende zyn heerlicheyden zyn ghecomen tot Johannam, zyn eenighe dochter, die een vrouwe ende weduwe was van Brederueden. Ende corts daer nae, binnen dat selfde jaer, zoo sterf dese vrouwe Johanna, zyn eenighe dochter^j, de vrouwe van Brederueden, ende leyt begraven tot Vyanen. Ende aldus zoo zoo is Reynolt, die heer van Brederueden, oick geworden heer van Vyanen ende van Ameyda, welck twee verscheyden banner hofsteden zyn. Ende aldus zoo was hy een heere van drye banner hofsteden, als Brederueden, Vyanen ende Ameyda. Oick zoo was hy burchgrave van Utrecht. Mer, want hy^k noch niet dan twee^l jaer out was, zoo hadde hy twee momboirs, als geseyt is int voirscreven capittel, als hy dan aldus een ellendich weeskint mit zyn brueder ende zuster ghebleven was van vader ende moeder.

Corts daer nae ghinghen dye van Haerlem ende worpen dat huyss om tot Brederueden. Zoomen noch mercken mach, want dat selve luttel dat daer nuw is, dat heeft hy in zynen tyden wederom doen maecten. Doe benam hertoighe Johan dese^m voirghenoemde weeskinderen den dienst van dat landt van Arckel ende mede een deel duysent croonen die vrouwe Jacob van Hollandt heer Walraven van Brederueden hadde gegheven, in afcortinghe van zyn uuytghelleyde ghelden.

46. Van die dochter van Brederueden, die een vrouwe was van Waerdenburg, dat XLVIⁿ XLVIⁿ capittel.

Dese heer Reynolt van Brederueden hadde als voirghescreven staet een zuster, daer syn moeder, vrouwe Johanna, an sterf. Ende haer naem was joncvrouwe Walraven. Ende dese troude nae tot eenen man, heer Geeryt, den heer van Waerdenburg, van Ameroyen ende van

^a M: weder.

^b N-4: *ontbreekt*.

^c N-5: corts *in plaats van* omtrent acht daghen.

^d N-8: *hierna joncker doorgestreept*

^e N-4: *ontbreekt*.

^f N-4: *ontbreekt*.

^g N-8: ende maecte ander brieven *in marge*.

^h N-8: *fol. 28r is leeg, op ff. 28v-29r staat een paginagrote illustratie*.

ⁱ N-1, N-6: XXVII^{te}.

^j M: die een vrouwe ende weduwe...eenighe dochter *ontbreekt*. (Augensprung)

^k N-1: *ontbreekt*.

^l F-1: trois.

^m N-8: *hierna wees doorgestreept*.

ⁿ N-1, N-6: XXXVIII.

Bruechuesen. Ende dese heer van Waerdenburg is oock een erfhofmeester des hertochs van Ghelre. Ende hy wan by vrouwe Walraven, de dochter^a van Brederueden, vyf zoenen. De eerste soene was Johan, heer van Waerdenburch, die voert wan een zoen die Gheeryt hiet, die ick in myn vrouws van Brederuedens hof ghesien hebbe, by joncker Frans van Brederueden. De ander soene was Walraven, heer van Ameroyen. Ende de derde zoen was heer Reynolt van Bruechuesen, die de stede van Leyden wan mit hondert ende dertich^b man op eenre morgenstont in die winter, alst overal bevrozen was ende dat was int jaer ons Heeren duysent vierhondert een ende tachentich, op Sinte Agnietendach. De vierde [fol. 30r] soene hiet heer Willem, canonnick in den Doem tUtrecht. Ende de vyfte zoene hiet heer Adriaen ende was^c canonnick in die^d Oude Monster tUtrecht.

47. Van de opset die gemaect was teghene den joncker^e van Brederueden, om hem doot te slaen, dat XLVII^f capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende drye ende dertich, als Reynolt, de joncker van Brederueden, out was achteen jaer ende vrouwe Jacob, de gravinne van Hollandt, hadde ghetrouwet heer Franck van Borselen, die nae wert grave van Oestervant, doe quam hertoghe Philips van Burgoinguen inden Haech by de selfde vrouwe Jacob van Hollandt, zyn nichte, om dat hilick te beletten of het landt van Hollandt van haer over te nemen, twelck alsoo gheschiede.

Ende in die tyden zoo was in die Haech een dachvaert gheordineert ende een ridder, gheheeten heer Colaert van Massemen, wert ghesonden tot Vyanen om den joncker van Brederueden totter selven dachvaert te haelen. Als dan Reynolt, de joncker van Brederueden, inden Haech was ghecome by vrouwe Jacop ende die Cabbeljaus dit saghen, doe maecten zy een opset mit malkanderen ende solden hebben ghecommen in vrouw Jacobs camer om den selven joncker daer doot te slaen. Mer alst Goud woude, zoo vernam dit die guede ridder van Massemen ende die quam doen haestelyck voor vrow Jacobs camer ende bleef voer die doer staen. Ende zyde hy was de ghene die den joncker van Brederueden ghehaelt hadde ende daerom, watmen den joncker van Brederueden dede, dat soldmen hem doen. Hier en binnen zoo wert die joncker van Brederueden heymelycken^g van zyn vrienden wech gheholpen.

48. Van zyn ridderlycke oerden, die hy te Jerusalem opt heylich graf ontfenck, dat XLVIII^h capittel.

Luttel jaren daer nae, zoo toech dese selfde joncker Reynolt van Brederueden ten heylighen grave te Jerusalem, om te visiteren de heylighe plaetsen die onse Heere Jesus Christus mit de teghenwoidicheyt syns selfs persoon gheheylicht heeft. Ende op dat heylich graf ons Heeren Jesum Cristimⁱ zoo ontfenck hy mit grooter devocien zyn ridderlycke oerde. Ende daer nae zoo quam hy weder tot zynen landen.

Daernaes als hy weder te huys ghecome was, zoo ghinck hertoghe Philips van Burgonguen, grave van Hollandt, ende stelde desen heer Reynolt, heer van Brederueden^j, in

^a N-1, N-6: de dochter *ontbreekt*.

^b F-1: xxv.

^c N-1, N-6: ende was *ontbreekt*.

^d N-4: *hierna kerc tot bovengeplaatst*.

^e N-4: jongen heer.

^f N-1: XXIX. N-6: XXXIX^{te}.

^g N-4: *ontbreekt*.

^h N-1, N-6: XL.

ⁱ N-1, N-6: Jesum Cristim *ontbreekt*.

^j N-4: heer van Brederueden *ontbreekt*.

zyn ridderlycke oerden des gulden vlies, want hy sende ende ghaf hem dat ghulden vlies, te draghen omden hals. Dat was een breede halsbant, daer ommeghaents instonden die vuerysers van goude mit die vuersteen. Ende voerop, [fol. 30v] op die borst, zoe hinck Jasons gulden vlies, in een maniere van een vel. Ende in dese selfden oirden waeren veel grooten heeren, als coninghen, hertoghen, graven ende princen, als ick noch nae wel setten zel in dat drye ende vyftichste capittel^a.

Als dan hertoghe Philips heer Reynolt van Brederueden zyn oerden gheseynt hadde, doe ghingen die Cabbeljaus ende informeerden hertoch Philips ende zeyden dat de heer van Brederueden ghecomen was van bastardyen uuyt Hollandt. Ende datmen zyn wapen zoude brecken mitten stock, als men den oerden hielt vant gulden vlies. Doe sende hertoghe Philips tot Egmont int clooster ende inden Haeghe, om alle die olde scriften te oversien ende doen vantmen altesamen gheloghen.

49. Van zyn vrouwe ende zyn getroude kinderen, dat XLIX^b capittel.

Daer nae, om dattet edel gheslachte van Brederueden sonder edel kinderen niet en soude blyven, zoo heeft dese heer Reynolt, heer van Brederueden, getrouwet by rade van zyn vrienden een suyverlycke edel^c maeghet, die ghenoept is Yolenda ende haer vader was heer Willem, heer van Lalleyn, een edel bannerheer ende president van Hollant. Ende die selfde heer van Lalleyn hadde twee^d brueders als heer Sampson van Lalleyn, heer van Oppervaess, ende heer Symon van Lalleyn, heer van Montigi, die oock hadde omden hals dat gulden vlies. Ende heer Symons soene was heer Joest van Lalleyn, die namaels oick dat gulden vlies droech om zyn hals ende was stedehouder van Hollandt. Dese edel vrouwe Yolenda^e, vrouwe van Brederueden, hadde oock vier bruederen, als heer Jacop van Lalleyn, heer van Vingecourt, Johan, de doemproest van Ludick, Philips ende Anthonis, ridders. De suster hadde tot een man heer Jacop van Buschuyt ende zy was de joncke zuster. Ende dese kinder moeder was des heeren dochter van Cregiy.

Dese edel heer Reynolt, heer van Brederueden, die wan by Yolenda, zyn edel vrouwe, vyf dochteren ende twee zoenen. Die ouste dochter hiet joffer Yoest van Brederueden ende zy ghinck int nonnen clooster te Jerusalem^f buyten Utrecht. De ander dochter hiet joffer Johanna van Brederueden ende zy was langhen tyt die overste cameniere by vrouw Margriete, de hertoghinne van Burgoinguen, die hertoghe Karols van Burgoinguen wyf was ende zy was conincks Eduwarts zuster van Enghelant. Dese joffer Johanna liet ten lesten de werelt mit alle haer gheneuchten ende is geworden een clarissa binnen Ghent. De derde dochter hiet vrouwe Walraven, die ghetrouet heeft heer Johan van Gaveren, heer van Rott. De vierde dochter hiet joffer Anna ende die sterf jonck. De ouste zoene hiet heer Walraven van Brederueden [fol. 31r] ende wert nae zyn vader heer van Brederueden^g ende hy wert gheboren int jaer ons Heeren duysent vierhondert twee ende twestich, op Sinte Seveersdach. De ander soen hiet joncker Franciscus van Brederueden ende hy was geboren int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende vyf ende twestich, daechs nae Sinte Blasius dach. De vyfte dochter hiet joffer Yolenda van Brederueden ende is^h een canonissa te Berghen in Henegouwen.

^a N-1, N-6: in dat drye ende vyftichste capittel *ontbreekt*.

^b N-1, N-6: XLI^{ste}.

^c N-1, N-6: jonge.

^d M: drie.

^e M, N-1, N-6: vrouwe Yolenda *ontbreekt*.

^f N-4: te Jerusalem *ontbreekt*.

^g M: ende wert nae zyn vader heer van Brederueden *ontbreekt*. (Augensprung)

^h N-1, N-6: sy wert. N-4: *hierna* geweest.

50. Van heer Reynolts victorien teghens die van Ghent, dat L^a capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende twee ende vyftich, zoo was een fel oerloighe tusschen hertoghe Philips van Burgoinguen ende de stede van Ghent. Ende daer gheschiede aen beyde syden groote bluetstortinghe ende ten lesten zoo ontboet hertoghe Philips^b de Hollanders dat sy hem te bate comen wouden teghens die van Ghent, twelck alsoo gheschiede.

Want daer toech heer Johan, heer van Lannoy, de stedehouder van Hollandt, Johan, de heer van Wassenaer, ende joncker Philips van Wassenaer, zyn brueder^c, ende Johan van Heemsteden mit noch meer ander^d edel mannen^e uuyt Hollant. Die stedehouder van Hollant voerghenoempt die bad oock den heer van Brederueden ende zyn brueder Ghysbrecht, den doemproest van Utrecht, dat sy wilden op hen zelven bringhen duysent mannen te wapen, belovende hem guede soudy ende wedding te gheven^f als zy in Vlaenderen quamen byden hertoch^g int heer. Twelck sy alsoo volbrochten^h, mer zy en ontfengen gheen wedding.

Die heer van Brederueden is dan mit ontwonden bannieren ende blasende basunen teghens die van Ghent int lant van Waes ghecome ende heeft cloeckelycken die van Ghent weder ghestaen. Ende ten lesten zoo heeft hy Hulst begrepen mitten Hollanders om daer veylich in te legghen. Doen dit die van Ghent vernamen, zoo quamen zy wel mit acht duysent mannen om die Hollanders over te vallen ende brochten mit hem basten daer zy de Hollanders mede wouden vanghenⁱ. Ende als dit die Hollanders hadden vernomen, zoo toghen zy hem teghens mit gheschutte ende gherust, alsoo vervarelycken dat die van Ghent te rugghe keerden ende ghingen loopen^j. Die Hollanders volchden hem nae ende vengense ende sloeghense^k by grooten hoopen.

In dat selfde oirloich zoo worden ridderen ghemaect vanden heer van Brederueden, Johan, die heer van Wassenaer, Rutgher, die heer van Boetselaer, Asperen ende van Langheraack^l, ende Walraven van Haeften mit noch meer edel mannen. Dit vernam hertoich Philips van Burgoinguen ende hy wert van dese victorie zeer verblyt. Ten lesten zoo wert dit oerloich ghesoent ende neder gheleyt^m ende een eighelyck die toech weder te huys. Mer heer [fol. 31v] Reynolt, de heer van Brederueden, en ontfenck niet dat hem beloeft was, mer wat anders daer vuer. Dat is quaet vuer goet altytⁿ.

51. Van die elexie die heer Gysbrecht van Brederueden ontfenck om biscop tUtrecht te wesen, dat LI° capittel.

^a N-1, N-6: XLII. N-5: XXXII^{ste}.

^b N-5: hi oeck *in plaats van* hertoghe Philips.

^c N-5: *hierna* Rutgher, die heer van Boetselaer, van Asperen ende Langhe Raeck, Walraven van Haeften

^d N-1: *ontbreekt*.

^e N-5: edelen *in plaats van* edel mannen.

^f N-5: men soude hen guede wedding geven *in plaats van* te wapen, belovende hem guede soudy ende wedding te gheven.

^g N-5: byden hertoch *ontbreekt*.

^h N-5: Twelc also gheschiede *in plaats van* Twelck sy alsoo volbrochten.

ⁱ N-1, N-5, N-6: hangen.

^j N-3: *ontbreekt*.

^k N-4: *hierna* doot.

^l N-5: Asperen ende van Langheraack *ontbreekt*.

^m N-5: ende neder gheleyt *ontbreekt*.

ⁿ N-1, N-6: *ontbreekt*. N-4: Dat is quaet vuer goet altyt *ontbreekt*. N-5: mer wat anders daer vuer. Dat is quaet vuer goet altyt *ontbreekt*.

^o N-5: XXXIII^{ste}. N-1, N-6: XLIII.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende vyf ende vyftich, op vier ende twintichsten dach in de maert, zoo sterf Rodolphus, de biscop van Utrecht, ende wort begraven tUtrecht inden Doem. Doe sende hertoich Philips van Burgoinguen tot Utrecht graef Johan van Nassouwen om de ecclesie van Utrecht te bidden dat zy^a wouden kiezen heer David, zyn bastaert zoen, den biscop van Teruwaen. Arnolt, die hertoghe van Ghelre, quam selve tot Utrecht ende bad dat sy kiezen wouden hertoich^b Steven van Beyeren, den canonick tot Koelen. Die capittulaer heeren van Utrecht hebben an gheroepen den Heylighen Gheest ende daer nae zoo ghingen sy kiezen ende koren eendrachtelycken heer Ghisbrecht van Brederueden, die tUtrecht op die tyt^c doemproest was ende oick proost vande Oude Monster, uuyt gheseyt heer Gheeryt van Massche ende heer Johan van Wittenhorst, die koren hertoghe Steven van Beyeren. Mer nae dat zy die electie zoo eendrachtelyck saghen op heer Ghisbrecht van Brederueden, zoo riepen zy haer stemmen weder ende koren oick heer Ghysbrecht, den domproest.

Ende dese electie was also eendrachtelyck alst ye gheschiede van Sinte Odulps tyden tot dese tyt toe. Dese selfde^d elexie^e gheschiede des daechs nae Paesschen, op den sevensten dach in april int voirscreven jaer^f. Ende aldus zoo was heer Ghisbrecht van Brederueden de vier ende vyftichste ghecoren biscop van Utrecht ende hy regieerde dat bisdom een jaer ende vier maenden. Ende hy sloech gouden nobels, daer ick er een of ghesien hebbe, die zeer fyn was. Ende in dit selfde jaer zoo wert hy mit consent des raets ende der ghilden van Utrecht in dat biscofs hof gheleyt, als een biscop om daer in te sitten ende recht te doen, als een heer van Utrecht.

Ende in dese tyden zoo hadden binnen Utrecht groote macht die ghilden ende die ghemeente vander stadt. Mer heer Ghisbrecht, die elect, die ghinck hem mit sueten woorden an ende brochtse daer toe dat zy consenteerden inder stadt te comen heer Reynolt, de heer van Brederueden, zyn brueder, Jacob, de joncker^g van Gaesbeck, Johan van Reness, deken^h, ende nochⁱ meer edelen die van biscop Roelof verdreven waren. Ende als dese heeren in ghecomen waren, zoo vergaerde hy die meent van beyden parthyen ende begheerde dat sy een volck wouden wesen ende hy zoude hen een guet harder wesen. Als zy dit allegaerden beloefte hadden, zoo es eenyegelyc thuys gheghaen mit groter vrolicheyt.

Mer sommighe die regiment [fol. 32r] ghehadt hadden, als die saghen dat die ghene die verjaecht gheweest hadden, aldus weder in ghecomen waren ende begonden macht te cryghen in der stadt, zoo syn zy vervaert gheworden. Ende sy syn alleynschen uuytghetoghen ende zyn ghecomen tot Amersford, om dat sy wisten dat die van Amersfoort gued biscop Roelofs waren gheweest. Ende zy maecten daer haer vergaderinghen ende overdrachten^j mit malkanderen.

Heer Ghisbrecht, de elect van Utrecht, die heeft te Roome ghesent tot den paus Kalixtum, om de confirmacie des bysdoems, zyn ambassadoers, heren ende meesters, als Willem Paeds, Alferd van Montfoerd, Everard Soudenbalch, Herman van Ryn, Dirck uuyter Weer, Lodolf van Horen. Ende dese waren welsprekende heeren ende meesters. Hy stelde oock zyn ghelt in de wissele banck te Roome, als vier duysent ducaten diemen voer die confirmacie plach te gheven, op dat zyn ambassaten voirs. gheen ghebreck daer by en zouden

^a N-5: *ontbreekt*.

^b N-5: *ontbreekt*.

^c N-4: op die tyt *ontbreekt*.

^d N-1: *ontbreekt*.

^e N-5: was also eendrachtelyck alst ye gheschiede van Sinte Odulps tyden tot dese tyt toe. Dese selfde elexie *ontbreekt*. (Augensprung)

^f N-5: int voirscreven jaer *ontbreekt*.

^g N-1, N-6: *hierna* van Abcoude ende

^h M, N-1, N-4, N-5, N-6: de domdeken.

ⁱ M: *ontbreekt*.

^j N-1, N-6: ende overdrachten *ontbreekt*.

lyden. Oick zoo sende hy tot den keyser Frederick om dat swaert ende temporael jurisdictie te ontfanghen, dwelck die keyser hem oick ghaf ende sende.

52. Van de belettenis deser confirmacien, dat LII^a capittel.

Als dan die faem van deser elexie ghecomen was over al Hollandt, zoo bedochden^b hem die Cabbeljaus parthyen. Ende zy dochten hoe^c dat zy schalckelycken dese confirmacie zouden moghen beletten. Ende zy sende hoer boden te Bruessel tot hertoich Philips^d van Burgoinguen, die aldus spracken ende zyden: “O edel prince, wy hebben langhen tyden in vreden gheleeft ende dat overmits uwe groote wysheyt, die ons in rusten gheregieert heeft. Mer, lieve heere, eest dat heer Ghysbrecht van Brederueden de confirmacie cryghet van syn elexie, zoo zyn wy beducht dat wy al in grooten ontvreden sullen comen. Ende dat ghy oick wel mocht verliesen dat landt van Hollandt. Want heer Reynolt van Brederueden, zyn brueder, sel^e staen nae dat landt van Hollandt ende segghen dat hy vande rechte stam van Hollandt ghecomen is. Ende dat sel hy guet te doen hebben als zyn brueder heer van Utrecht is. Want hy heeft te hans veel vrienden in Hollandt ende die Oestvriesen staen hem oick te hans bereyt. Hierom, ghenadighe heer, op dat gheen stryden ende oirloghe en come in landt van Hollandt, zoo waert proffyt dattet ghekeert worde dat heer Ghysbrecht gheen biscop en worde. Ende est dat uwe ghenade dat wil keeren, zoo willen wy u bystant doen mit lyf ende guede, also wy best moghen.”

Ende als hertoich Philips dese woorden ghehoort hadde, zoo heeft hy dit gheloeft te doene^f, dat nochtans onreden was. Want die heer van Brederueden [*fol. 32v*] hadde hem een trouwe prince gheweest, ghelycken dat wel scheen in doirloghe van Ghent ende in ander wercken. Ende oick zoo en quamen niet alsulcke ghedachten in zyn edel harte^g als die verraeders daer vertelden voer den hertoghe, want hy was een vreedsamich heere ende en begheerde niet dat hem niet toe en behoorde.

Doe sende hertoghe Philips te Room den biscop van Atrecht dat hy de provisie voer David zoude bringhen teghens heer Ghysbrecht, den elect van Utrecht. Ende Alfuncius, die coninck van Aragoinguen, die bad oick den paus voir David. Ende hertoghe Philips ambassaten die allegerden teghen den elect van Utrecht ende zeyden dat hy onbequaem waer tot dat bysdom ende zyden dat hy gheen priester en mochte worden, om dat hy gheweest hadde in dat oirloich van Ghent. Hierom zoo hielt die paus die ambassaten des elects van Utrecht int vertreck ende ten lesten zoo ghaf hy heymelycken die provisie heer David, hertoich Philips bastaert zoene, ende sende die tot den voirs. hertoghe^h. Ende nochtans zoo nam hy de vier duysent ducaten die heer Ghysbrecht, die elect, ghesonden hadde voer die confirmacie ende en sende hem niet die confirmacie. Hierom zoo hadden heer Ghysbrechts ambassadeursⁱ hardde woorden mitten paeus. Mer die paeus en vraechde daer niet veel^j nae ende hy ghaf hen luyden als schoone woorden ende dede dat hem beliefte ende hy hielse vast mit een vertreck daer legghen. Ende Davids provisie die quam neder^k tot hertoch Philips van Burgonguen^l.

^a N-5: XXXIV. N-1, N-6: XLIII.

^b M, N-4, N-5, N-6: bedroefden.

^c N-1: *ontbreekt*.

^d N-5: *ontbreekt*.

^e N-5: *hierna* mogen.

^f N-5: te doene *ontbreekt*.

^g N-5: hem *in plaats van* zyn edel harte.

^h N-5: te huyss *in plaats van* tot den voirs. hertoghe.

ⁱ M: ambaciaten.

^j N-5: *ontbreekt*.

^k N-5: *ontbreekt*.

^l N-5: van Burgonguen *ontbreekt*.

53. Van dat hertoghe Philips in Hollandt quam om David, zyn bastaerdt zoene^a, biscop tot Utrecht te maecken, dat LIII^b capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert vyf^c ende vyftich, de wyl dat die ambassadeurs voirs. van beyde zyden^d int hof van Roomen waren, zoo quam op alreheylighen avont in Hollandt inden Haech, hertoghe Philips^e met Karell, de grave van Sarloyss, zyn soene, ende mit meer^f ander moghende princen ende heeren om David, zyn bastaert zoene, te bringhen in dat bisdom van Utrecht. Ende diewyl dat hy inden Haeghe aldus lach, zoo hielt hy daer de stacie van zynre oirden, als dat die princen van dat gulden vlies daer quamen. Ende zy hielde hoer stacie mit malkanderen.

Ende dier princen syn int getal van zes ende twintich, alsoo dat hertoghe Philips, die de decken was, die was de seven ende twintichste. Die heeren dan die in dier oorden waren, die syn dese. Als Alfonsius, die coninck [*fol. 33r*] van Arragon, Karel, die grave van Sarloys, hertoghe Philips soene, Karel, die hertoghe van Orliens ende van Valoyss, Johan, die hertoghe van Halentson, Johan, de hertoghe van Cleef ende graeff vander Marcke, Ridsaert, die grave van Arienne^g, Franck van Borselen, graeff van Oestervant, Reynolt, heer van Brederueden, Vyanen, Ameyd ende burchgrave van Utrecht, Heynrick van Borselen, heer vander Veer, Johan, die heer van Cruwy ende Symay, Anthonis van Cruwy, heer van Persi ende Renthi, Symon van Lalleyngh, heer van Montigi, Johan, die heer van Lannoy, stedehouder van Hollant, Willem van Lannoy, heer van Wilrevael, Lobeginus van Lannoy, heer van Mollenbais, Hugho van Lannoy, heer van Santus, Johan, die heer van Cricky ende van Cannaples, Dibbalt, die heere van Nieuwcasteel, Johan, die heer van Auxi, Baldewyn, die heere van Noyele, Johan van Nieuwcasteel, heer van Montange. Andreas, die heer van Humieris, Johan, die heer van Fouvens, Johan van Melin, die heer van Anthoing, Pieter, die heer van Sarny, Johan, de bastaert van Sanct Pol, heer van Handbordin. Ende behalven dese heeren, zoo quamen daer noch meer ander heeren tot deser feesten ende daer was groote sierheyt ende jolyt alle daghe ghemaect.

Doe die van Utrecht vernamen dat hertoghe Philips zyn bastaert zoene mit machten woude bringhen in dat bisdom van Utrecht, zoo dochten zy dat zy dat wouden wederstaen ende sy vergaderden victalie ende soudenaeren in hoer stadt om by hoeren elect te blyven. Mer die deckenen van die ghilden hadden groote macht op die tyt inder stadt^h ende die toghen tot hem die ribauden ende dat ghebueft alsoo dat zy groot quaet deden inder stadt. Ende zy verdructen de rycdom, goede mannen, dien sy som sonder schult venghen ende som zoo setten zy uuyten raedt. Ende dese ghemeynte die quam op de Noeⁱ int jaer ons Heeren duysent vierhondert zes ende vyftich, op Sinte Marcusdach ende hadde inden sin veel quaets te doen.

Mer alst dat hadde vernoemen heer Gysbrecht van Brederueden, den elect van Utrecht, zoo quam hy hem daer teghens mitten heer van Brederueden, zyn brueder, ende mit Heynrick, den burchgrave van Montfort, ende mit veel volcks om dat quaet te beletten. Ende als zy den elect saghen, doen worden zy vervaert ende begheerden peys. Ende hy ghaf hem peys op dusdanighe maten^j, als dat zy al haer wapen zouden uuyt doen ende diet mit hem

^a N-5: *ontbreekt*.

^b N-1, N-6: XLV. N-5: XXXV^{ste}.

^c N-1, N-6: *ontbreekt*.

^d M: *ontbreekt*.

^e N-1, N-6: *hierna* van Bourgongen.

^f N-4: veel.

^g M: Nuenaer.

^h M: inder stadt *ontbreekt*.

ⁱ N-5: noen.

^j M: manieren.

wouden houden, die soudena overtreeden an syn syde. Ende terstons zoo ghingen sy al over, ryck ende arm, ende woudent houden mit hoeren elect. Doe sette heer Gysbrecht alle hoer quaede ordinancien [fol. 33v] of ende verboet op den hals dat beckenslach niet meer te slaen ende hy sette regeerders vander stadt, guede rycke mannen, nae ouder ghewoenten. Ende nae dese tyt zoo en gheschiedet niet meer de oploop vander gemeente.

Johan, de hertoghe van Cleven, die dede dicwils zyn beste om peys te maecken tusschen hertoghe Philips ende heer Ghysbrecht, den elect^b, mer hy en mochtet niet maecken. Oick heer Johan van Hensberg, die biscop van Ludick, heer Ghysbrechts neve, die dede oick zeer veel om den peys te maecken. Ende op een tyt zoo beloefde hy den elect van Utrecht waert saecke dat hy die peys niet en mochte^c, hy zoude trecken van hertoich Philips ende comen den elect van Utrecht te baten op zyns selfs cost mit duysent paerden. Ende als dit hertoghe Philips hadde vernomen, zoo dwanck hy den biscop van Ludick dat hy over ghaf dat bisdom te Ludick. Ende hertoghe Philips die brocht in dat bisdom van Ludick^d heer Lodewyck van Burbon, zyns zusters zoene^e, dien die van Ludick nochtans^f niet rustelyck en ontfinghen.

54. Hoe dat biscop David int bisdom tUtrecht quam, dat LIII^g capittel.

Als hertoghe Philips de provisie voir zyn zoene David vercregen hadde van Room, zoo quamen zommighe uuyt Amersfoort ende uuyt Renen tot hertoich Philips inden Haech ende daer zoo maecten zy hoer overdrachten mit malkanderen. Ende David die sende Adriaen van Borselen, die zyn bastaert zuster hadde te wive^h, mit veel volcks tot Amersfort ende Renen, om die steden in te nemen. Ende als dit aldus gheschiet was, zoo quam Everaert vander Eystⁱ, die casteleyn vander Horst, die dat casteleynschap beleent hadde om zeven duysent Rynsche guldens, ende zeyde tot Adriaen van Borselen voirs.^j waert datmen hem zyn ghelt woude wederghen, hy woude dat casteel overghen^k. Dwelck alsoo daernae^l gheschiede.

Een weynich tyts daernae, zoe toech biscop David mit Johan, den heer van Wassenaer, ende ander meer volcks tot Ghorichem ende van daer zoo toech hy te Tyel ende zoo voert tot Renen, daer hy ontfanghen wert als een biscop van Utrecht^m, ende des ghelycks in Amersfort mede.

Int jair ons Heeren duysent vierhondert zes ende vyftich, op Sinte Marien Magdalenen dach, zoo quam hertoich Philips mit Karel, den grave van Sarloysⁿ, zyn soene, uuyter Haech^o tot Leyden. Ende daer bleef hy ligghen een weeck lanck om hem te bedencken hoe dat hy Utrecht zoude moghen winnen ende David, zyn soene, daer inne brenghen. [fol. 34r] Doe quamen daer tot hem op zeker gheleyde heer Reynolt, de heer van Brederueden, Heyndrick, de burchgrave van Montfort, Johan van Reness, die doemdecken, mit zynen brueder Jacob

^a M: *ontbreekt*.

^b N-3: den elect *ontbreekt*.

^c M, N-1, N-5, N-6: *hierna maken*. N-4: *hierna crygen*.

^d M: Ende hertoghe Philips...van Ludick *ontbreekt*. (Augensprung)

^e N-5: neef *in plaats van* zusters zoene.

^f N-1: *ontbreekt*.

^g N-1, N-6: XLVI. N-5: XXXVI^{ste}.

^h N-5: die zyn bastaert zuster hadde te wive *ontbreekt*.

ⁱ N-5: Everaert vander Eyst *ontbreekt*.

^j N-5: tot Adriaen van Borselen voirs. *ontbreekt*.

^k N-4: hy woude dat casteel overghen *ontbreekt*. (Augensprung)

^l N-4: *ontbreekt*. N-5: oeck.

^m N-5: van Utrecht *ontbreekt*.

ⁿ N-5: den grave van Sarloys *ontbreekt*.

^o N-5: uuyter Haech *ontbreekt*.

Prenss^a. Ende dese heeren ghingen mit Johan^b, den hertoghe van Cleef, tot hertoich Philips om die peys te maecken. Mer daer en quam doen niet of ende daeromme zoo is eenyeghelyck weder wech ghereyst.

Doe toech hertoighe Philips te Woerden^c ende vandaer tot Yselsteyn. Ende als hy daer was mit Karel, den grave van Sarlois, zyn zoene^d, zoo zyn oock daer toe ghecomen Jacob, des hertoghen soene van Burbon, Johan, hertoich van Cleven, Lodewyck, de grave van Stampoyss, Anthonis, de bastaert van Burgoinguen, Adulf van Cleef, die heere van Ravelsteyn, de graef van Marle, Wolfert, de grave van Bochom, de heer van Cruwy, de heer van Cricky, Johan,^e die heere van Wassenaer, Willem, de heer van Egmondte ende Yselsteyn, Johan, die heer van Lannoy, stedehouder van Hollandt. Ende die hertoich van Cleven is tUtrecht ghecomen ende heeft mitten elect ghesproken ende heeft hem veel schoone dinghen toe belooft, alsoo dat hy beghan te luysteren. Ende Johan van Reness, die heer van Wulven, ridder, die heeft oick den elect daer toe ghebrocht dat hyt zoude laten dadinghen ende dat hy zyn elexie zoude overgheven^f ende men zoude hem anders ghenuech daer weer^g voir gheven. Ende heer Ghysbrecht, die elect, ghaf hem zelven hierin over, eer dat hyt zyn brueder, den heer van Brederueden^h, te kennen ghaf, die nochtans om zyn willeⁱ veel leedts van hertoghe Philips gheleden hadde^j, want hy hadde alle zyn gueden die in Hollant laghen tot zyn tafel gheleyt. Alsmen dan die soen zoude enden, zoo sende heer Ghysbrecht, die elect, tot hertoich Philips mitten hertoghe van Cleven, zyn brueder, den heer van Brederueden, den burchgrave van Montfoert, Johan van Reness, de heer van Wulven, Johan, de doemdecken, ende Jacop Prenss^k, zyn brueder.

Ende die peys is aldus ghemaect, als dat heer Ghysbrecht van Brederueden zoude wycken zyn elexie ende hy zoude voertaen blyven domproest als hy te voren was. Mer die proosty vanden Ouden Monster hadde hy over gegheven heer Willem van Montfoert ende die zoude dat behouden. Voert daerboven zoo soude heer Ghysbrecht van Brederueden oick proost wesen tot Sinte Donaes te Brugghe, twelck een ryck proosty was. Ende hy zoude oick raidt te Hollandt wesen [fol. 34v] mit dubbelde weddinghe tot zyn lyf. Oick zoo zoude hy alle jaer tot zyn lyf hebben uuyt dat bisdom van Utrecht^l vierduysent ende twee hondert^m Rynsche Rynsche guldens. Ende voirts zyn ontcosten die hy om tthisdom ghedaen hadde, zoo zoude hy eens hebben vyftich duysent goudere lieuwen. Ende hiervoor is borghe gheworden die hertoghe van Cleven. Ende aldus zoo is hertoghe Philips mit zyn zoene David in Utrecht ghecomen.

Ende als biscop David inden Doem ghinck, zoo ghinck heer Ghysbrecht van Brederueden, de doemproost, an zyn rechter zyde ende heer Johan Prenssⁿ, de domdecken, an zyn lefter zyde ende dese twee die setten hem in des biscops stoel. Ende hy swaer alle die rechten ende privilegien van Utrecht te houden, nae ouwer ghewoonten. Nae achte daeghen zoo beval hertoighe Philips den heer van Brederueden ende zyn brueder, den doemproost, dat zy die stadt van Utrecht regieren ende bewaren zouden ende hy is ghetoghen in dat belech voer Deventer. David, de biscop, is ghetoghen ter Horst.

^a M: Proeys.

^b N-5: *ontbreekt*.

^c F-1: Voerne.

^d M: zyn zoene *ontbreekt*.

^e M, F-1: de heer van Cricky, Johan *ontbreekt*.

^f N-5: resigneren.

^g M: *ontbreekt*.

^h N-5: den heer van Brederueden *ontbreekt*.

ⁱ M, N-1, N-4, N-5, N-6: *hierna opdie tyt*.

^j N-5: gheleden hadde *ontbreekt*.

^k M: Proeys.

^l N-5: van Utrecht *ontbreekt*.

^m F-1: ende twee hondere *ontbreekt*.

ⁿ M: Proeys.

55. Van den dootslach die Walraven, de bastaerdt van Brederueden, dede op die Bilt, dat LV^a capittel.

In dese tyden zoo brack een schip mit wol by Santfoert in die heerschappeye^b van Brederueden. Ende die heer van Brederueden die sende daer Walraven, zyn bastaert zoene, om dat te berechten ende te regieren. Mer Albrecht^c van Raphorst, de schout van Haerlem, mit mit Claes van Yperen ende Gheeryt van Noortwyck die quamen daer mit die schuts van Haerlem ende spraecken Walraven spitich toe ende deden hem veel oneers ende overvielen hem mit machten. Ende benamen hem die wol ende brochtense tot Haerlem. Daer hem nochtans die wolle niet toe en behoorde, want zy quam uuyt Schotlant ende hoorde toe die Schots. Walraven wert zeer tornich, mer, want hy sach dat zy hem te machtich waeren, zoo liet hyt doe ghuet wesen. Mer hy dochte, op een ander tyt zoo soude hyt hem vergelden. Aldus zoo eest dan ghebuert.

Daerna^d int jaer ons Heeren duysent vierhondert zeven ende vyftich, zoo wouden die van Haerlem excys hebben van de clesi van Haerlem ende die priesteren^e en woudens niet gheven. Tis ghecome zoo verre dat sy teghen malckanderen ghetreden zyn in een process voerden biscop. Alsoo dat vander stede wegghen ghetoghen zyn tUtrecht^f om mitten biscop te spreken, Nycolaes van Yperen, de burghemeester van Haerlem, Gheeryt van Noortwyck, schepen, ende Willem Paeds, secretarius van Haerlem^g. Ende als zy vernamen dat die biscop tot Amersfort was, [fol. 35r] zoo bereyden si hem daertoe te varen^h.

Dit heeft vernomen Walraven, die bastaert van Brederueden, ende hy is heymelycken ghetoghenⁱ op die Bilt mit een deel ghesellen, datter zyn vader, die heer van Brederueden, niet niet of en wiste, ende hy heeftse daer ghewacht. Als sy daer quamen, zoo sloech hy daer doot Claes van Yperen ende Geeryt van Noortich. Ende als dit heer Reynolt, de heer van Brederueden, verhoorde, zoo was hy zeer toirnich op zyn soene^j, waerom^k dat Walraven in langhen tyden niet en mocht comen in zyn teghewoirdicheyt.

56. Van die vereninghe des biscofs mit den heer van Brederueden ende zyn brueder, den domproest, dat LVI^l capittel.

Daerna^d int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende tzeftich, zoo maecte Johan, die heer van Lannoy, de stedehouder van Hollant, een vriendelyck soen van nyeuws tusschen den biscop van Utrecht mit zyn vrienden aen die een zyde ende de stadt van Utrecht, de doemproest, de heer van Brederueden, de burchgrave^m van Montfort mit hoer vrienden an dander zyde. Ende in dat tractaet zoo was verdadingt ende voersprocken vanden ballinghen van Utrecht dat si souden blyven buyten der stadt, als meester Jan Brant, Geeryt van Ryn, heer Willem van Bochorst, Evert Vreyssⁿ, ter tyt toe dattet de stadt van Utrecht, de

^a N-1, N-6: XLVII. N-5: XXXVII^{ste}.

^b N-5: heerlicheyt.

^c M: Lubbrecht.

^d N-5: Dat.

^e N-5: clesi.

^f N-1: *ontbreekt*.

^g N-5: van Haerlem *ontbreekt*.

^h N-5: dar werts te trecken *in plaats van* daertoe te varen.

ⁱ N-5: gelogen.

^j M: *hierna* Walraven.

^k M: *ontbreekt*.

^l N-1, N-6: XLVIII. N-5: XXXVIII^{ste}.

^m N-5: joncker.

ⁿ M: Proeys.

doemproest, de heer van Brederueden, de burchgrave^a van Montfoerdt hem dat samentlyck gonden in te comen ende anders niet. Ende dese soen is vriendelycken ghemaect.

Een deel jaeren hierna^b zoo badt die biscop den heer van Brederueden dat hy hem doch helpen woude, dat hy mocht hebben^c eenen braspenning opt morghen in zyn bisdom^c. Twelck die heer van Brederueden hem te lieve dede zyns deels. Ende doe daer sommighe onwillighe toe waren, zoe badt die biscop den heer van Brederueden dat hy van Vyanen woude laten comen vier hondert man by hem, om dat die onwillighen gheen oploop en zouden maecken teghens hem. Ende dat heeft die heer van Brederueden hem oick te lieve ghedaen. Ende die biscop heeft alsoo ghecreghen opten morghen eenen braspenning.

Daerna^e een deel jaeren zoo badt die biscop den heer van Brederueden dat meester Jan Brant mochte consent hebben^d om in Utrecht te comen. Ende die heer van Brederueden heeft hem oick daer toe gheholpen.

Daerna^e, als meester Reyner des biscops raet was gheworden, zoo quam op een morghenstont omtrent de zeven hueren, meester Reyner voirs. tot heer Reynolt van Brederueden ende heer Ghysbrecht, den doemproost, zyn brueder, ende zeyde tot hem beyden^e [fol. 35v] als dat hy^f veel woirden hadde ghehadt mitten biscop van hemluyden. Ende dat die biscop onder ander woerden gheseyt hadde: “Mocht ick my verlaten opden heere van Brederueden ende op syn brueder, den doemproest, ick zoude my zeer verblyden ende my selven al heel tot hemluyden geven ende laten ander luyden varen.”

Doe antwoerde die heer van Brederueden mit zyn brueder ende zeyde tot meester Reynier: “Konden wy hem eenich dienst oft werck te lief doen oft yet guedts helpen raeden, daer souden wy altoes wel guetwillich toe wesen. Mer als wy al ghedaen ende gheraeden hadden ende tbest volbrocht hadden nae onse vermoghen, soude hy ons dan verwerpen ende mit ontwaerden dan van hem setten, als hy sommighe ghedaen heeft? Zoo en quamen wy niet wel toe, want wie die heeren helpen wil die sel veel wedersiens ende ontwaerdicheyt vanden ghemeen volck crighen.”

Ende aldus zoo heeft meester Reynier den heer van Brederueden ende zyn brueder, heer Ghysbrecht^g, tot biscop David ghebrocht. Ende die biscop heeft hemluyden gheseyt ghelycken meester Reynier te voren ghesproken heeft. Ende doen antwoorden zy ende zeyden: “Heer, gy moghet wel u vryelycken tot ons verlaten, indien wy ons tot u oick verlaten moghen. Want als wy al ghedaen hadden dat wy mochten, zoude ghy ons dan laten varen ende ander luyden ons over den hals brenghen, zoo zouden wy ons selven verderven.”

Die biscop antwoerde^h: “Neen, trouwen, dat en is myn meninghe niet. Ende dat moet veere van my wesen. ick en sel u niemant over den hals brenghen, daer ghy verdriet of zoudt moghen crighen. Ende ick en sel myn hant ende myn trouheyt nimmermeer van u beyden halen ende altyt zoo sel ic u bystaen mit al dat ick kan.” Dit seyde hy al sonder meyningen mit noch meer vriendelycke woerden, die daer an beyde zyden ghesproken waren. Ende alsoo zoo synse mit grooter vrientschappen ghescheyden van malkanderen.

Daerna^e op een tytⁱ zoo ontboet de biscop den heer van Brederueden ende zyn brueder, brueder, heer Ghysbrecht, den doemproost, ende hielt raidt mit hemluyden vanden quaden regimente van Utrecht. Ende int eynde begheerde hy dat zy hem raiden ende helpen wouden

^a N-5: joncker.

^b N-5: crigen.

^c N-5: in zyn bisdom *ontbreekt*.

^d N-5: crigen.

^e N-5: *ontbreekt*.

^f N-5: *hierna* vast.

^g N-5: heer Ghysbrecht *ontbreekt*.

^h N-4: seyde.

ⁱ N-5: Daer een wyl tyts daer na *in plaats van* Daerna^e op een tyt.

dat hy een jaer de vier oversten setten mochte. Ende sy holpen hem daertoe dattet alsoo gheschiede, dat nie biscop in langhe jaeren ghegont was^a.

Ende als zy gecoren waren drye daghen daernae, zoo quamen die overste [fol. 36r] op des biscops camer, daer die voirs. heeren by hem stonden. Ende die biscop namse by hem mit meester Reynier ende zy hadden veel woorden vanden^b regimente van Utrecht. Ende int eynde zoo beval die biscop de vier overste dat zy in zynder absentien zouden ghaen tot den heer van Brederueden ende zyn brueder, den doemproest, als zy eenighen raidt begheerden. Twelck zy dicwils ghedaen hebben.

57. Van dat die heere van Wassenae buyten Utrecht ghehouden wordde, dat LVII^c capittel.

Item, corts^d daernae zoo quam Johan, die heer van Wassenae, voir die poerte tUtrecht ende hy wert daer uuyt ghekeert, om dat hy gheseyt hadde teghens die portiers^e dat hy uuyt Vranckryck quam ende woude totten biscop trecken ende dat en was niet waer. Doe riet die doemproest, om dat hy loech, datmen niet in laten zouden ende laten buyten om ryden. Ende dat wert gedaen. Hier wert die biscop zeer toirnich om ende beval de vier oversten dat zyt den raidt tUtrecht te kennen zouden gheven dattet van zynen zin niet en waer ende hy en woude niet meer ghedaen hebben. Ende hy en seyde^f hier of niet tot den heer van Brederueden of tot zynen brueder, den doemproest.

Als dan die heer van Brederueden tUtrecht ghecoimen was ende hy dit vernomen hadde, zoo toech hy nae vyf daeghen totten biscop ende zeyde tot hem aldus^g: “Heer, ick hebbe ghehoirt dat ghy de overste by u ghehadt hebt ende waert toirnich dat die heer van Wassenae buyten de stadt ghehouden wert. Ende daer dunct my dat ghy onghelyck in hebt. Want doen ghy de vier oversten bevaelt dat zy in uwer absentien hem beraden zouden mit myner brueder ende mit my ende, want^h wy vuer tbeste reden, daer waert ghy mede te vreden. Aldus zoo soude ghy moghelyck eerst mynen brueder by den oversten ontboden hebben tot u ende zoudet hem u meyninghe gheseyt hebben ende had myn brueder dan daer boven ghedaen, zoo hadt ghy toornich moghen wesen mit reden. Ende of myn brueder of ick wat deden dat u niet en behaechde, soude ghyt ons niet eerst te kennen gheven ende segghen wat uwe menighe ware. Ende zoudetⁱ alsoo tornich terstont op ons wordden, zoo mochten wy liever thuys blyven dan veel ondancks an beyde zyden te vercryghen, daer wy alrede ghenoech of hebben.”

Doe antwoerde die biscop ende zeyde hy haddet den oversten voert^j beste gheseyt ende sach noode dattet gherucht in hertoich Karels hof quaeme datmen syn ridderschap in zynre stadt buyten sluyten zoude zonder reden. Die heer van Brederueden seyde daer op aldus^k: “Heer ghy hebt recht daarmede. Mer ghy seltet ons moghelyck segghen ende weeten wy dan iet, dat sellen wy u wel te kennen gheven.”

^a N-5: gebuert en is *in plaats van* in langhe jaeren ghegont was.

^b M: *hierna* quaeden.

^c N-1, N-6: XLIX. N-5: negen ende dertichste.

^d N-5: vlus.

^e N-4: teghens die portiers *ontbreekt*.

^f M: send.

^g N-1: tot hem aldus *ontbreekt*. N-5: *ontbreekt*.

^h M, N-1, N-6: wat.

ⁱ M: *hierna* ghy.

^j M: den oversten voert *ontbreekt*.

^k N-5: daer op aldus *ontbreekt*.

[fol. 36v] **58. Van de heymelyck opset teghen heer Reynolt, de heer van Brederueden, dat LVIII^a capittel.**

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende tzeventich zoo beghan die tribulacie des edelen heeren Reynolts van Brederueden. Welcke jaer^b ons Heeren men mach vinden in die tellicke letteren des vaerds Davids des heylighen prophets, in den souter als in die psalm “Attendite.” Welcke vaerts is aldus: “Non sunt occultate a filys corum in generatione altera”. Als ick dan denck om die tribulacie des edelen heers van Brederueden, zoo lust my bet te schreyen dan yet daer of te scrijven. Waer is dat verstyende hert dat niet mit medelyden beweghen en wert, alst hoert hoe dattet edel Hollandts bluete sonder schult lelycken ghepinich wert van een bastaert van Burgoinguen?

Dese tribulacie is te gheloven dat Godt over hem verhenghet heeft, op dat syn patience allen ander heeren zoude wesen tot een exempel des leytsaemheys, ghelycken als Sinte Jobs patience allen ander menschen tot een exempel ghekondicht wert. Veel zoo zyn dan syn tribulacien gheweest ende uuyt allen tribulacien zoo heeft hem die Heere verlost. Syn vyanden die hem dit ghedaen hebben, syn gheweest zommighe edel van gheslachte ende zommighe onedel, als van die Cabbelyaus parthye, die anders gheen saecken en hadden dan die parthye die sy in haer hert drueghen.

Ende op een tyt als die heer van Brederueden van Utrecht zoude comen inden Haech, zoo leyden die Cabbeljaus onder weghen laghen van groot volck tot twee steden, als op die hoghe wech ende op die laghe wech, om den heer van Brederueden te wachten ende doot te slaen. Mer wantet op die tyt een vechtelyck tUtrecht gheschiede, zoo bleef die heer van Brederueden tUtrecht ende en quam doen niet inden Haech. Mer een wyl tyts daerna zoo quam hy inden Haech ende doe ghinghen zy hoer volck al heymelycken legghen in die kelre van dat huys van Oestervant ende in die kelre van Gaesbeecks huys ende van Wassenaer, op dat als sy hoer open saghen dat zy dan uuyt zouden comen ende slaen hem doot. Mer God die heeft dat verhenghet dat hyt vernam ende hy is al heymelycken wech ghetoghen.

Daerna zoo synse ghetoghen al heymelycken^c tot hertoech Karell ende tot biscop David, zyn bastaert^d brueder, ende hebben hem mit zyn brueder, den doemproest, mit valsche loghenen vermaect ende lelycken dinghen [fol. 37r] an ghebrocht. Want zy dochten schalckelycken ende zeyden tot malkander: “Laet^e wy onse handen daerof houden, mer wy willen hem levren inde handen des hertoichs Karels ende biscop Davids.” Ende zeyden: “Laet wy hen alsoo doot slaen datmen niet en weet dat wyt ghedaen hebben. Wy sellent aldoen ende het sel schynen oft wy daer niet toe ghedaen en hadden.” Hiertoewas biscop David zeer ghering bereyt ende gheloofde lichtelyck datmen hem aen brochte ende dochte: waer die heer van Brederueden wech mit zyn brueder, zoo weynde hy meerder macht te hebben binnen die stede van^f Utrecht.

59. Van de heer van Brederuedens vangenis, dat LIX^g capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende tzeventich, op Sinte Vitusdach, dat was des vrydaechs nae Pinxter, heer Reynolt, die heer van Brederueden, die van dese opsetten niet en wiste, die is ghetoghen mit zyn bastaert sonen ende mit Gheeryt van Ryn te Wyck te

^a N-1, N-6: vyftichste. N-5: viertichste.

^b N-1: *ontbreekt*. N-6: *in marge, andere hand*.

^c M: *hierna* getogen.

^d N-5: *ontbreekt*.

^e M: Dat.

^f N-1, N-5, N-6: die stede van *ontbreekt*.

^g N-1, N-6: LI. N-5: XLI^{ste}.

Duerstede om mitten biscop te spreken. Ende als hy daer was ghecomen, zoo sach hy een van des biscops dieners, die zyn naem was Philippot^a, ende hy badt hem dat hy ghaen woude totten biscop ende segghen hem dat hy daer ghecomen waere om wat mit hem te spreken. Philippot die dede also ende quam weder ende zeyde: “Myn heer, de biscop, die heeft wat te doen mit zyn meester ende daerom zoo vermoede ick dat ghy hem voerden eten niet en selt moghen spreken off by hem comen.”

Die heere van Brederueden ghinck heeren misse ende daernae ghinck hy in syn herberghe om te eten. Ende als hy over zyn maeltyt sat, zoo quamen daer twee des biscops dieners. De een mit een overdecte schuttel, daer stoer in was^b, ende die ander hadde twee kannen mit wyn^c. Ende seyden totten heer van Brederueden aldus: “Dit send u myn heer van Utrecht, om dat ghy vrolycken zoudt wesen.” Die heer van Brederueden die dancte de ghesellen zeer ende liet hen driencken schincken. Ende als die heer van Brederueden bykants gegheten hadde, doe badt hy Herman van Wy, die mit hem sat ende at, also dat hy des biscops diener was, dat hy woude ghaen totten biscop ende vernemen wanneer hy den biscop zoude moghen spreken. Herman zeyde hy woude ghaerne doen ende hy ghinck terstont^d tot den biscop^e. Ende quam weder ende zeyde totten heer van Brederueden dat hy wel een ure slapen mocht, de biscop zoude hem wel laten haelen als tyde ware.

Die heer van Brederueden ghinck slapen ende nae eenre uren zoo quam Herman van Wy ende weete hem op ende zeyde dattet tyt waer totten biscop te ghaen. Die heer van Brederueden stont op ende doe hy opt^f [fol. 37v] slot quam voer die trappen, doen wert hem gheseyt van des biscops ghesinde dat hy Gheeryt van Ryn ende zyn bastaerdt zoenen^g mit hem op zoude laten comen ende die andere beneden laten blyven. Ende hy dede also ende doen hy boven quam ende daer een wyl tyts ghestaen hadde mit meester Anthonis Potagi, Heynrick Mynneprenss ende meester Julof^h van Campen, zoo wert een ander doereⁱ op ghedaen ende men seyde tot hem: “Heer, compet hier in totten biscop.”

Ende hy ghinck daerinne ende als hy daer oick een wyl tyts^j gheweest hadde, zoo quam Alfons mit drye ghesellen, daer hy in die camer sat, tot hem ende seyde: “Myn heer die ontbiet u dat ghy niet van hier en ghaet, buyten zynen oirlof.” Doe sprack die heer van Brederueden: “Wat beduyt dit? Ic bidde u dat ghy my toch^k brenghen wilt by myn heer, den biscop. Ende kan ick my dan niet verantwoerden, zoo eest reden icket misghelde.” Men sprack weer tot hem: “Weest te vraden, ghy selt noch wel tot myn heere comen.”

Een wyl tyts daernae seyde Alphons totten heer van Brederueden: “Heer, gheeft my u mes^l.” Ende als hy dat ghedaen hadde, zoo seyde Alphons: “Ghaet nuw mit my, myn heer wilt^m aldus hebben.” Ende hy leyde den heer van Brederueden als een onosel lam boven, in een camer. Daer was hy den eersten nacht. Ende des anderen nachts zoo wert hy inden toren ghewesen, daer hy inne sliep tot Sinteⁿ Bertholomeus avont. Dat edel bluet van Brederueden was hier al lydsaem in, want zyn conscience en tuychde hem niet dat hy eenich quaet hadde ghedaen, daer hy om zoude vervaert wesen. Hy moest dan wat lyden ende dat woert Goeds

^a N-4: *hierna* die dede hy by hem comen.

^b N-4: mit stoer *in plaats van* daer stoer in was.

^c N-4: wyn kannen *in plaats van* kannen mit wyn.

^d M: *ontbreekt*.

^e N-5: tot den biscop *ontbreekt*.

^f M: voert.

^g N-5: bastarden *in plaats van* bastaerdt zoenen.

^h M: Luloff. N-1, N-4, N-5, N-6: Ludolf.

ⁱ N-5: *ontbreekt*.

^j N-5: *ontbreekt*.

^k M: *ontbreekt*.

^l N-4: swaert.

^m N-1, N-6: *hierna* nu.

ⁿ M: tot Sinte *ontbreekt*.

moest in hem volbrocht wesen, dat ons lieve Heere Jesus seyde tot zyn discipelen: “Die knecht en is niet boven zyn heere, hebben zy my vervolcht ende zy sellen oick u vervolghen.”

Hier en binnen zoo waeren zyn bastaert zonen beneden ende zy kaetsten mit des biscops dieners, want zy waenden dat hoer vader mitten biscop was spreckende. Mer ten lesten zoo quam daer een van des biscops dieners ende zeyde: “Ghaet van hier in u herberghe.” Doe antwoerde die bastaert Reynolt ende zeyde^a: “Wy en willen nerghens ghaen zonder onse vaeder. Als onse vader^b comt so sellen wy wel mit hem ghaen.” Een wyl tyts daernaee zoo wouden die bastaerden weten waer hoer heer^c vader bleef. Ende doe sy alsoo toirnich worden, doe wordden die schuts ontboden ende die bastaerden moesten op hoer zekerheyt in haer herberghe ghaen, waent des anderen daechs.

60. Vanden doemproest vanghenis mit die andere, dat LX^d capittel.

Dese edel heer van Brederueden hadde eenen brueder die Ghysbrecht [*fol. 39r^e*] hiet ende was doemproest tUtrecht ende hadde hier voirtyts ghehad die elexie des bisdoms. Mer hy hadde dat bisdom biscop David overghegheven dat hem ende zyn brueder nuw^f quaelycken gheloent wert. Waerom dat hy wel mit rechte mochte spreken totten biscop ende segghen: “En wert my nuw niet quaet loon ghegheven vuer dat ghuet dat ick u ghedaen hebbe? Dat bisdom van Utrecht was myn ende ick hebbet u over ghegheven. Ende ghy gheeft my nuw dat loon dat after lande ghaet. Dat is doot my guet, ick doen u quaet.” Dat die byscop aldus dede, dat machmen in dese scriften wel bevinden. Want also gheringhe als hy den heer van Brederueden ghevanghen hadde, zoo dochte hy oick den doemproest^g te vanghen.

Ende van de selfde after middaech dat hy den heere van Brederueden ghevanghen hadde, zoo reet hy mit vier paerden haestelycken nae Utrecht. Ende als hy in die stadt gecomen was, zoo liet hy die clock luyden ende hy quam gheharnist onder zyn blaeuwe fluweelen tabbaert alder eerst mit luttel volcks opdie plaetse. Heer Ghysbrecht van Brederueden^h, de doemproest, verwonderde hem zeerⁱ hier of ende quam mit vier hondert ghewapent^j tot den biscop ende dochte den biscop te helpen. Die doemproest heeft dan den biscop ghegruet ende vraechde watter doens was. De biscop die leyde syn handt op syn schulderen ende zeyde: “Het is om u te doen, ghaet mit my ende gheeft u ghevanghen. Want ick hebbe u brueder oick ghevanghen^k.”

Ende als hy dit hoirde, zoo heeft hy hem zeer hier van^l verwondert. Jorys, des doemproests bastaerds zoene, als hy dit sach, zoo woude hy mit syn helpers den biscop gheslegghen hebben ende hy was bereyt, want hy sach dat aen zyn zyde wel was vier mans teghen een aen des biscops zyde. Mer die edel doemproest die was edel van ghedachte ende dochte hy en woude zyn handt niet slaen aenden ghesalfden biscop ende die heeft dat benomen. Ende want die doemproest dochte dat hy den biscop mit zuete reden wel zoude onderwysen, zoo is hy mit hem gheghaen in des biceps hof. Ende als hy daer was, zoo wert hy daer ghevanghen ende en mocht oick niet den biscop comen spreken, dien hy selve in des

^a M: ende zeyde *ontbreekt*.

^b N-5: Als onse vader *ontbreekt*. (Augensprung)

^c N-1, N-4, N-5: *ontbreekt*.

^d N-1, N-6: LII. N-5: twee ende veertichste capittel.

^e N-8: *ff. 38r-38v is een blaadje met aantekeningen van een andere hand*.

^f N-1, N-6: *ontbreekt*.

^g N-5: *hierna mede*.

^h M: van Brederueden *ontbreekt*.

ⁱ N-4: *ontbreekt*.

^j N-4: gewapende mannen.

^k M: Want ick hebbe...oick ghevanghen *ontbreekt*. (Augensprung)

^l N-4: sich selven hier of *in plaats van* hem zeer hier van.

biscops stoel gheset hadde. Ende daer was dat edel Hollandts bluete die nacht in ghrooter druefheyt.

Oeck zoo dede die biscop vande selfden avont mit de clocke uyter stadt bannen alle die broetknechten des heers van Brederueden ende des doemproests. Den anderen daechs, omtrent der middaech, zoo dede die biscop den doemproest op een waghén setten voer des byscops hof op die straete. Ende als die doemproest Sinte Martyns kerck aensach, zoo liepen hem die traenen^a uyt zyn ooghen ende hy gruette [fol. 39v] Sinte Maertyn. Ende alsoe quam doen die biscop mede te waghén ende sy syn ghereyst te Wyck ende daer dede die biscop den doemproest op een ander camer legghen, verscheyden vanden heer van Brederueden.

Doen ontboet die biscop de bastaerden van Brederueden, dat sy opt slot zouden comen. Ende jonghe Johan, de bastaerd, want hy clerck was ende zoude noch priester worden, zoo lietmen hem ghaen. Mer die ander vier die worden in eenen vervaerlycke kercker gheleyt by malkanderen. Ende als sy daer vyf daeghen in gheweest hadden, soo wordden die drye laeten ghaen, als Reynolt, Heynrick ende oude Johan. Mer Walraven, die woert zeer vast gheset. Hier en was Joest, de bastaerd, niet mede want hy doen noch zeer jonck was^b.

Ende om dat die biscop te bet in zyn quaetheyt^c ghestyft ende gestarckt zoude wesen, so is hy ghetoghen tUtrecht ende heeft alle die ballinghen in laeten comen, die in voerleden tyden^d uyt Utrecht ghejaecht waeren off oick self uytgelopen waeren.

Die edel vrouwe van Brederueden, die nuw een bedructe vrouwe was, die is met haer kinderen uyt Utrecht ghetoghen ende is ghecomen te Vyanen in haer stede, om haer daer inne te berghen. Ende oick zoo syn tot Vyanen ghecomen, om haer te helpen houden de stede van Vyanen, des heer van Brederueden zuyster soen uyt Ghelrelant, als Walraven, de heer van Ameroyen, ende Walraven van Haften.

De heer van Brederuedens vianden ghingen terstont sayen onder dat volck over al Hollandt ende Utrecht, aldus segghende^e: hadde de biscop dese heeren niet ghevanghen, hy zoude binnen drye daeghen een verdreven biscop gheweest hebben. Ende zoo zouden sy daer voert ghetaelt hebben om hertoighe Karel uyt Hollandt te verdryven. Ende dat dit al een versierde loghen was, dat machtmén hierby weeten. Want hadden sy dat inden sin ghehadt, zoo en mochte dat nimmermeer bet te pas ghecomen hebben, dan doe die biscop den doemproest venck. Want doen hadde de doemproest een saecke, omdat zyn brueder ghevanghen was, ende hy hadde oock wel die macht, want hy hadde vier mans teghen een.

Ende als die biscop sach dat hem dit wel ten hande ghinck ende dattet die Cabbelyaus zeer^f wel behaechde, zoo dochte hy oock mede te vanghen Johan van Ameronghen, den schout van Utrecht. Ende die venck hy op Sinte Pieters ende Pauwels dach ende dat aldus. Nae dat die biscop voirs.^g de voerghenoemde heeren aldus verradelycken ghevanghen hadde, zoo toech Johan van Ameronghen uyter stadt, om zommighe dinghen te beschicken van syns selfs wegghen ende hy quam weder in op Sinte Pieters ende Pouwels dach. Ende ghinck des avonts mede mitten biscop totter stacien in Sinte Pieterskercke. Ende als die biscop Johan van Amerongen ghesien hadde, zoo ghinck hy totten biscop ende [fol. 40r] gruette hem. Die biscop die toende hem een vriendelyck aensicht.

Aldus zoo en dochte Johan gheen arch ende heeft den biscop gheleydt nae dyer stacie tot des biscops hof. Ende als hy daer was doe sprack^h die biscop al spottende tot Johan van Ameronghen in dese manieren: “Jan, weest willecom vanden jonghen heer van Ghelre.” De

^a N-5: so wordde hi screyende want die tranen die liepen hem *in plaats van* zoo liepen hem die traenen.

^b N-5: Hier en was Joest, de bastaerd, niet mede want hy doen noch zeer jonck was *ontbreekt*.

^c N-5: hier in *in plaats van* in zyn quaetheyt.

^d N-1: *ontbreekt*.

^e N-1, N-5: aldus segghende *ontbreekt*.

^f M: selfs.

^g N-5: *ontbreekt*.

^h N-5: seyde.

biscop die haette den jonghen heer van Ghelre^a ende daerom zoo sprack hy, alsoe recht oft hy segghen woude: ghy hebt tot myn viant gheweest om die heeren van Brederueden te baten te comen teghen my. Johan die dede vast zyn onschult, mer ten mocht hem niet baten, want hy wert daer ghevanghen ende wert oick te Wyck ghesend in de vangenis. Oick zoo dochte die biscop te vanghen Johan, de burchgrave van Montfoerdt, ende Jacob van Nyevelt mit noch meer ander edelen, dye hem dochte dat guede gonners waren des heers van Bredeureden. Mer sy wachten hem dat^b sy byden biscop nyet en quaemen.

61. Van dat Walraven, den bastaert, ende Johan van Ameronghen ghepinicht worden, dat LXI^c capittel.

De heer van Brederuedens vianden die waeren nuw zeer bly. Sy staecken ende zy braecken inden Haech^d ende wersschapten ende waeren in duysent vroecheden ende zeyden: “Die van Brero^e heeftmen eens ghesien.” Recht oft zy seggen wouden: men salse niet meer sien.

Ende zy sochten scerpen raidt tot allen plaetsen in Hollandt ende int bisdom van Utrecht om saecken te vinden daer die van Brederueden mede verboert zouden hebben hoer lyf ende guet. Mer sy en konden gheen saecken^f vinden die bewyselyck waeren. Ten lesten zoo sloeten sy hoer raedt dat sy Walraven ende Johan van Ameronghen mit pynen zouden aen ghaen ende die sonden dan mits pynen ghenouch lyden ende dat docht hem guet raedt te wesen. Aldus zoo synse ghecomen inden eersten tot Walraven, den bastaert, ende hebben hem van veel dinghen ghevraecht daer Walraven nerghens^g of en wiste. Ende by zonderlingen zoo vraechden zy hem ten lesten van dyen dootslach die hy op die Bilt dede, of hy die niet ghedaen en hadde uyt bevel zyns vaders, welcken dootslach Walraven doen al ghesoent hadde. Hy antwoerde ende zeyde dat hy dat ghedaen hadde buyten zyns vaders weeten ende dat syn vader zeer tornich op hem was daerom.

Voert zoo vraechden zy hem oft hy niet en wiste van eenich verbant die syn vader ende den doemproest ghemaect zouden hebben mitten jonghen heer van Ghelre teghen biscop David ende hertoech Karell. Oick zoo vraechden zy hem doe Yselsteyn van de Ghelres verbrant worde, oft zyn vader ende den doemproest daer te voren niet of en wisten. Ende doen hy nerghens of en wiste^h, doe ghingen zy hem pynighen op Sinte Johan baptistenavont. Ende die hem pynden waeren Gheeryt van Zulen, Tymon, de maerschalc, ende Philippot. Ende zy toghen hem zyn cleederen uyt ende zy bonden hem zeer [fol. 40v] wreedelyck op een banck, dat die teyckenen vanⁱ die koerden menighe daeghen aen syn lyf bleven staen.

Ende als hy inder peynen was, zoo vraechde hy: “Waerom doet ghy dit? Wat wilt ghy van my weeten? Wist ick wat, ick soudet wel segghen.” Zy spraecken ende zyden: “Ghi selt ons de waerheyt segghen van die puncten die wy u ghevraecht hebben.” Ende hy seyde: “Ick hebbe u doch de waerheyt gheseyt dattet also niet ghesciet en is.”

De anderen daegs, als op Sinte Johans baptister dach, zoo pynichden zy hem weder. Ende oick^j op onser liever Vrouwen visitatie avont ende op onser liever Vrouwen dach zoo hebben zy hem oock zeer wreedelycken ghepynicht mit water, dat sy in zyn lyf ghegoten hebben ende hebben op zyn bueck ghespronghen, op dat hy te wreeder ghepeynicht zoude

^a M: De biscop die haette den jonghen heer van Ghelre *ontbreekt*. (Augensprung)

^b M: sy wachten hem dat *ontbreekt*.

^c N-1, N-6: LIII. N-5: XLIII^{ste}.

^d N-5: inden Haech *ontbreekt*.

^e N-1, N-6: Brederode.

^f N-5: *ontbreekt*.

^g N-4: noyt.

^h N-5: weten en woude *in plaats van* en wiste.

ⁱ N-4: die teyckenen van *ontbreekt*.

^j N-3: *ontbreekt*.

wesen. Sy en hebben niet aenghesien die heylighe daeghen of die heylighe avonden, want zy en hebben hem niet ghespaert op onser lieven Vrouwen dach. Ende aldus is hy ghepynicht gheweest wel veertich off vyftich reysen, ghelycken hy self nae vertelt heeft.

Somwylen eens daegs, somweylen twee reysen daechs, off oock somwylen dryewerf of vierwerf daegs heeft hy moeten lyden die swaere tormenten, ter tyt toe dat hy leet alle datmen gheleden woude hebben. Ende dat en was gheen wonder, want hy was dicwils ghepynicht ter doot toe ende wat dat hy leet dat screven zy al in een cedel ende des ghelycks zoe ghinghen zy oock pynichen Jan van Ameronghen ende zeyden: “Walraven die heeftet doch gheleden, waerom zoo wildyt^a versaecken? Ghy sellet lyden off wy sellen u also langhe peynighen, want ghyt gaerne sult segghen.” Ende aldus zoo moest hy mede lyden al dat sy wouden.

Dese scriften die senden zy terstont tot hertoich Kaerel ende seyden dattet dese twee gheleden hadden, op dat hertoich Karell te tornigher zoude wordden ende dat hy zoude ghebieden datmense zoude dooden. Ende als hertoghe Karel dese scriften ghesien hadde, zoo wert hy zeer tornich, alsoo dat hy die vrouwe van Brederueden niet meer en woude hooren bidden voer haer man, den heer van Brederueden.

62. Hoe dat Walraven uyer vanghenis is ghebrocken, dat LXII^b capittel.

Als Walraven in dusdanigher noot was, zoo docht hem dat hy een kint des doots was ende dat hy ende^c zyn vader mit Johan van Ameronghen den doot nyet en mochten ontghaen. Hy en wist niet tot wyen dat hy hem keeren zoude, daer hy troost zoude moghen vinden, anders dan tot die moeder der gracen, tot die moeder des ontfermherticheyts, onse lieve Vrouwe Maria, die nyemant [fol. 41r] en begheft dan die hoer begheeft. Tot haer zoo heeft hy hem ghekeert ende heeft haer syn noot te kennen ghegheven, mit vuerighe ghebeden die hy ghesproken heeft. Ende die heeft hem verlost in dusdanigher manieren. Naedat hy syn peregrimaige gheloofte hadde te Thienhoven te doen tot onser liever Vrouwen belt.

In die vanghenis, zoo hadde hy boyen aen zyn beenen ende hy hadde^d dicwils^e om vers stroo ende uuyt dat stroo^f zoo sochte hy die harde stroeghes. Ende daer stack hy mede op dat slot van de boyen, also dick als hy woude^g ende maecte hem selven los. Ende also maecte hy doe voert trappen in de muer, want hy nam zommighe steenen uyt den muer^h, al tot dat veynster dat boven die karcker stont. Doe hy dan sach datter hoepe toe was, zoo bad hy onse lieve Vrouwe dat in die ure als hy uyt zoude clemmen dattet dan zeer soude stormen ende wayen, op datmen hem niet en hoorde. Twelck also ghesiet is.

Hy schoerde zyn cleeren ende breyde daer snoeren of mit dat hoy ende warp dat snoer aen dat veynster ende maectet daeraen al vast, also als hy buyten waere, dat hyt oick zoude moghen of doen, op dat dat snoer hem oick niet en melde.

Des snachts dan opter octaven van onser liever Vrouwen assumptie, zoo heeft hy die reyse bestaen ende is uuyter vanghenis gheclommenⁱ, nae dat hy ghevanghen gheweest hadde neghen weeken ende vier daeghen. Doen hy dan beneden quam ende zoude dat snoer of doen, zoo quam een van des biscops dieners ende zoude pissen. Als Walraven dat vernam, zoo stont hy al stille. Ende als die knecht zyn water ghemaect hadde, zoo is hy ras weer in die sale

^a N-4: *hierna* toch.

^b N-1, N-6: LIIII. N-5: XLIIII^{ste}.

^c M: dat hy ende *ontbreekt*.

^d M, N-4, N-5: bad.

^e N-1, N-6: *hierna* gebeden.

^f M: ende uuyt dat stroo *ontbreekt*. (Augensprung)

^g M: also dick als hy woude *ontbreekt*.

^h N-4: want hy nam zommighe steenen uyt den muer *ontbreekt*. (Augensprung)

ⁱ M: ghecommen.

ghegaen, want het was zeer cout, duyster ende het stormde ende wayde zeer, ende het was omtrent elf hueren inder nacht.

Ende als die knecht inne geghaen was, zoo swam Walraven over ende quam^a int voerwerck daermen tymmerde ende hy nam mit hem een sparre, daer hy dochte die Leck mede over te swemmen, op dat hem die cramp niet hinderen en zoude in zyn bienen int overswemmen. Ende als hy ghedoelt hadde overmits de duysternisse ende moest noch eens over swemmen, zoo quam hy al swemmende by de swaenen ende die swaenen worden vervaert ende zy sloeghen haer vloeghelen ende maecten groot gheluyt. Als des biscops knechten dat gheluyt^b hoorden, zoo liepen zy ras uyt mit veel barnde kaersen om te besien wat daer waere. Ende Walraven als hy al^c die kaersen sach, zoo hilt hy hem zelven al stil in dat water. Ende als die knechten die swaenen saeghen, zoo spraecken zy tot malkanderen, dattet Walraven hoorde: “Het zyn die swaenen, die hebben ghevochten. Laet ons binnen ghaen.” Ende aldus zoo ghingen zy wederom binnen.

Doe wist Walraven den wech veel bet te vinden overmits dat licht vander kaersen ende quam alsoo opden dyck ende hy ghinck voert swemmen in die Lecke, om an die ander zyde te wesen. Mer als hy in die Leck quam bykans ten halven, zoo en mocht hy niet over swemmen, overmits dat die storm^d hem te swaer worde. Ende also is hy weder opden dyck ghecome. Doen liep hy omtrent een myle [*fol. 41v*] ende quam daer scepen laeghen, die over plaeghen te varen. Ende hy wecte den veerman op ende begheerde over te vaeren mit grooter haesten ende hy veynsde hem off hy zieck ende ghewont waer gheweest. Doe vraechde hem die veerman ende zeyde: “Van waen compdy?”. Hy antwoerde: “Ick come haestich van Emmenes ende daer was ghisteren een dach ghehouden van een dootslach ende zy worden wederom vechtende ende ick worde ghequetst ende ick heb anxt dat zy my noch achtervolghen zullen. Ende daeromme zoo bidde ick u vriendelycken dat ghy my haestelycken over vueren wilt. Ick selt u wel loonen.”

Mettien zoo dede hy zyn budel op ende ghaf hem eener gouden penninck, want hy hadde noch alle zyn ghelt. Sy en hadden hem inde vanghenis niet benomen dan zyn silveren^e halsbant ende zyn oraciebueck. De veerman was blyde vanden gouden penninck ende hy maecte zyn ever^f ree ende ghaf hem zyn knecht ende lietse alsoo tsamen^g overvaeren. Ende de wyl dat die knecht royede, zoo creech Walraven by hem des knechts dagghe mit zyn messen^h. Ende Walravenⁱ vrachde hem: “Tot wat plaetse selde my aenbrenghe?”. Hy seyde: “By Culenburch.” Doe sprack Walraven ende zeyde: “Neen ick en wil daer nyet wesen, mer bengt my in Haghesteyn. Ick selt u wel loonen. Oft wildi des niet doen, so wille ickt u doen doen, mit dese dagghe.” Ende als die knecht dit hoirde, zoo wert hy vervaert ende dede alsoo Walraven woude ende brocht hem in Haghesteyn.

Doe ghaf Walraven die knecht oick een gouden penninck ende is gheghaen voert schoutenhuys ende clopte daeraen ende riep datmen hem in laeten woude. De dochter vander huys kende alder eerst zyn stemme ende alsoo wert hy daer in gelaten. Sy toghen hem cleederen an ende zy leyden vuer an^j ende hy warmde hem^k. Ende van daer zoo is hy voert ghecome tot Vyanen. Ende zy hebben hem allegader hiervan verwondert. Walraven die is

^a N-5: *hierna* voer.

^b N-4: gherucht.

^c N-5: *ontbreekt*.

^d N-1, N-6: *bovengeschreven* stroem. N-4: stroem.

^e N-5: *ontbreekt*.

^f N-4: dat schip *in plaats* van zyn ever.

^g N-4: liet synen knecht mit Walraven *in plaats* van ghaf hem zyn knecht ende lietse alsoo tsamen.

^h N-4: syn dagge ende messen *in plaats* van by hem des knechts dagghe mit zyn messen.

ⁱ N-3: *ontbreekt*.

^j M, N-1, N-6: ende zy leyden vuer an *ontbreekt*. (Augensprung)

^k M: *hierna* wel.

hiernae ghetoghen tot onse lieve Vrouwe te Thienhoven ende heeft zyn peregrimaigie ghedaen ende heeft onse lieve Vrouwe gheoffert een stuck landts dat jaerlycks rente^a zes ghuldens. Ende oick zoo liet hy schilden^b in een bort die maniere hoe dat hy uuyt die vanghenis quam ende dede^c dat hanghen voer onse lieve Vrouwe te Tyenhoven.

Ende als Walraven dus wech ghecomen was, zoo was die biscop mit zynen quaeder raedt al wat beghaen. Want hy dochte dat^d Walraven overal vertellen zoude dat hy ghepynicht waer gheweest ende dat dan alle menschen wel soudent dencken datmen met pynen wel doet lyden dat een niet en dochte^e. Ende aldus zoo dochte die biscop dat zyn vreetheyt uuyt comen zoude ende dat hy dan niet bedryven en soude^f.

O wat ghrooter onderscheyt is tusschen dese [fol. 42r] David ende David, den heylichen prophet. Want die eerste David die dede guet den ghenen die hem dooden woude, ende dese David conde wel quaet doen den ghenen die hem guet deden. Ende dit quam al uuyt quaeder informacien ende loghenen die die parthye draeghers hem aenghebrocht hadden. O gue^g wel behooren die heeren voer hem te sien dat zy niet lichtelycken alle loghentalen ende aenbrengers ende alle gheesten^h en gheloven. Want een loghenaer verderft zommels menich gueden mensch, alst hier wel schynt.

63. Van dat die edelⁱ heere van Brederueden ghepinicht wert, dat LXIII^j capittel.

Omtrent drye wecken eer dat Walraven uuyt ghebrocken was ende hy al gheleden hadde dat zy wouden gheleden hebben, zoo hadde die biscop mit syn quaede raetsluden eenen fellen raedt^k hoe hy den heer van Brederueden zoude moghen daertoe brengen dat hy oock zoude lyden al dat Walraven gheleden hadde. Ende laci dat schande es te segghen, zoo hebben zy in hoeren raedt ghesloten dat eert die heer van Brederueden niet en zoude willen lyden, zy soudent hem liever mit swaere tormenten ende peynen doen lyden. Ende aldus zoo hebben zy hoer ooghen ghekeert ende hebben niet aengesien den ghenen die inden Hemel sit ende gheboden heeft, aldus segghende in die oude wet: “De onnoselen ende die rechtveerdighen en seldi niet ter doot brengen.” Mer dat ghebot hebben zy al vergheten ende hebben dat onnosel bluete, ja, dat alder edelste Hollandts bluete gehandelt oft een dief off mordenaer waer gheweest. Want zy hebben mit swaere pynen hem aengheghaen om hem te doen lyden, dat hy niet en dochte, om also zaecken te vinden dat sy hem zouden moghen doden. Mer Ghodt die en heeft dat nochtans niet verhenghet, als men hiernaech noch wel hooren zal. In dese naevolghende manieren zoo hebben zy hem ghepynt. Want die selfde maniere hebbe ick ghelesen^l in scriften dye hy selve mit zyn eyghen handt achter ghelaeten heeft.

Omtrent dan des hoochtyts Sinte Petri ad Vincula, des avonts op een donredach, omtrent neghen hueren, zoo quamen Philippot, Alfons ende Johan Dauci, de maerschalc, totten heer van Brederueden op die camer daer hy lach^m ende zeyden tot hem: “Myn heer van

^a N-5: gond.

^b N-5: malen.

^c N-5: liet.

^d N-4: wel hoe dattet

^e N-1: nyeuwe wreetheit uuyt comen zoude *in plaats van* niet en dochte.

^f N-6: ende dat hy dan niet bedryven en soude *ontbreekt* (Augensprung). N-1: Ende aldus zoo dochte die biscop ... bedryven en soude *ontbreekt*.

^g M, N-1, N-3, N-6: hoe. N-4: Och hoe *in plaats van* O gue.

^h N-5: Ende alle gheesten *ontbreekt*.

ⁱ M: *ontbreekt*.

^j N-1, N-6: LV. N-5: XLV^{ste}.

^k N-4: *hierna* versiert *bovengeplaatst*.

^l N-5: gevonden.

^m N-5: daer hy lach *ontbreekt*.

Utrecht die heeft ons hier^a ghesent mit dese cedula, die wy hier hebben, dat wy u zouden vraeghen van zommighe punten.” Ende zy beghonden hem te vraeghen vanden dootslach dye Walraven ghedaen hadde op die Bilt ende vanden brant van Yselsteyn ende vanden verbant tusschen Adulf^b, den jonghen heer van Ghelre, ende dat die heer van Brederueden mit zyn brueder den raedt ende die overste dienaren^c van Utrecht soudent willen versettet hebben op eenen dach, als men een eerste [fol. 42v] misse soude singhen, mit noch meer versierde woerden. Ende sy zeyden dattet Walraven ende Johan van Ameronghen alsoe gheseyt hadden.

De heer van Brederueden die dochte in hemselven: “Nu is my groote banheyt an beyde zyden. Want lyde ick dit, zoo ben ick een doot man, ende lyde icks niet, zoo en sel ick hoer pynen niet moghen ontgaen. Nochtans zoo gheve ick my selven God^d op ende ick sel die waerheyt segghen.” Ende hy sprack tot hemluyden aldus: “Men selt nimmermeer^e vernemen dat ick van dyen dootslach yet te voeren wist ende het was my hertelycken leet dattet gheschiet was. Ende ick heb daer oick in die stacie vander oerden om ghevraecht gheweest. Ende van die ander punten dye ghy my vraecht, daer en weet ick niet met allen of. Daer wil ick op leven ende sterven. Ende willen Walraven oft Jan van Ameronghen anders segghen, laetter my by comen. Zy en sellent nyet dorven segghen.”

Doe spraecken zy tot den heer van Brederueden spitich ende zeyden: “U schoone woorden en sellen u niet helpen.” Ende sy lieten den bollert op die camer comen mit zyn reetschap om hem te pynighen. Ende Jan Dauci tradt an ende nam den edel heer van Brederueden dat ghulden vlies vanden hals, dat hy nyet waerdich en was an te tasten. Ende daer nae zaeghen zy hem aen al oftet wolven ende leuwen gheweest hadden die hem verschoeren wouden. Ende zy toghen hem zyn kleedren uuyt ende bonden hem daer nae op een pynbancke, zeer wreedelyck. Ende zy ghoten hem dat lyf vol waters, also langhe dat hy van hem selven niet en wiste een wyl tyts ende lach al voer doot.

Als zy dat saghen, zoo haesten zy hem zeer ende ontbonden hem vander bancke ende maecten ghroot vuer. Ende Alphons nam des heeren langhen tabbert ende deedese hem om ende zy wreven zyn armen ende zyn handen. Ende doe dat een guede wyl gheleden was ende hy weder begonst te spreken, doe ginghen zy hem weder an te vraeghen ende zeyden: “Ghy moet weder op die banck off ghy seltet ons segghen.” Die edel heer antwoerde mit een saechte sin: “Ghy moghet my wel dooden, mer dat ick niet en weet dat en kan ick u niet segghen. Segghet my wat ghy gheseyt wilt hebben, ick zelt gharen segghen.” Sy seyden: “Vanden dootslach, vande brant van Yselsteyn, vanden verbant mit Adulf^f, den jonghen heer van Ghelre, ende die overste van Utrecht te versetten.” Hy antwoerde: “Ghy wilt dat ick u hier van segghe. Ick neemt by dat oirdel dat God over myn ziel oirdelen sal, dat ick hier of niet en weet oft oock ghehoort [fol. 43r] en hebbe voer dese tyt.”

Sy spraecken: “Ghy moeder weder an.” Ende die mareschal nam hem byder handt ende woude hem weder^g op die banck hebben. Die guedertieren heer die badt ghenade aenden onghenadighen ende bad hem luyden om Goidts wille dat sy die biscop segghen wouden dat hy hem om Goidts wille baede dat hy toch tot hem comen woude. Hy soude hem bedencken ende zoude hem al segghen dat hy wist oft bedencken konde. Ende alsoo synse ghescheyden van hem, want die schoone dach begonst te comen.

Op die selven dach dan des morghens, zoo quam Philippot weder tot hem ende zeyde sy haddent den biscop gheseyt ende die hadde hem bevolen dat hy hem segghen woude^h dat

^a M: *hierna* tot u.

^b N-5: *ontbreekt*.

^c M: *ontbreekt*.

^d N-4: *ontbreekt*.

^e M: *hierna* van my.

^f N-5: *ontbreekt*.

^g N-4: *ontbreekt*.

^h N-5: soude.

hyt scryven zoude, dat hy hem segghen woude. Doe seyde die heer van Brederueden: “Al wist ick die heele werelt te winnen mit scryven, zoo en soude ick een woert niet konnen scryven dat men zoude moghen lesen.” Aldus zoo ghinck Philippot weder^a wech.

Mer des avonts quamen zy weder om hem een onrustighe nacht te maecken ende zeyden tot hem dat die biscop veel quaets ghesproecken hadde dat sy aldus zonder bescheyt van hem ghescheyden waeren ende dat hy hemluyden nuw segghen woude dat hy den biscop gheseyt zoude hebben. Die heer van Brederueden seyde: “Segghet myn heer van Utrecht dat hy niet vinden en sel van alsulcke punten in my. Mer ick wil myn hooft gharen in syn schoot legghen van eenich punten die ick teghens hem misdaen mach hebben. Ende wat hy dan van my ghedaen wil hebben, dat wil ick gharne doen.”

Philippot die seyde: “Wat zoude myn heere u of^b segghen, als ghy niet en bekent misdaen te hebben?”. Ende hy antwoerde: “Hy en sel niet in my vinden. Hy laet my hier blyven onghepynt een jaer lanck off twee. Ende vernemd hy dan yet int waer dat ick anders weet, dan ick nuw segghe, zoo gheef ick hem al dat ick van hem te leen houde. Ende hy laet oick myns gheduchtichs heeren mannen comen. Ick sel my verwilcoren op myn lyf ende gued ende voert van myn leengueden ende eyghen gueden die ick inder werelt hebbe. Vind men dat ick van dese stucken^c weet, so eest my lief dat myn gheduchtighe heer, hertoghe Karel, my doet houden an zoo menighen stuck als ick leden aen myn lyf hebbe. Ende hy neme alle myn guet ende laet myn wyf ende kinderen after lande^d om broot ghaen^e.” Doe seyde die Maerschalcck: “Al u parabolē en zellen u niet helpen. Wel op^f! Ghy moeder weder an.”

Hy bad ghenade ende bad dat zy beyden wouden want des anderendaechs. Hy zoude hem bedencken, ende wat dat hy wiste, dat zoude hy hem gharen segghen. Sy seyden^g: “Neen, daer en moechdy niet meer^h mede doer. Ghy sult ons ander bescheyt segghen.” Hy seyde: “Wildy my ymmer doot hebben? Wilt u God gunnen? Ghy hebtet guet te doen.” Sy seyden: “Waerom wiltdyt versaecken? Want Jan van Amerongen ende Walraven die segghent guet ront. Ende oick zoo isser een ghecomen uuyt dat hof van Ghelrelandt, als [fol. 43v] Ghysbert van Randtwycks soene, die claer ghenuech seyt dattet guet te verstaen is datter verbant is.” Doe seyde die heer van Brederueden: “Wy hebben wel vriendelycke woerden mitten jonghen heer van Ghelre ghehad, mer daer en zyn gheen scriften af. Ende men sel daer anders niet vinden.”

Sy en wouden daer niet mede te vrede wesen. Ende daeromme, doen hy sach dat hy wederomme ghepynicht zoude worden, doe ghinck hy wat versieren om de pyn te ontghaen, ghelycken hy nae noch gheseyt heeft Philips, de bastaerd van Brabantⁱ, den heer van Crubeeck, ende meester Jan van Haelwyn ende nae den heer van Berghen ende meester Jan Wael.

De sonnendaechs daer nae, als die heere van Brederueden misse hadde ghehoort, zoo ontboet hy Philippot ende zeyde tot hem: “Myn lieve heer casteleyn, ick heb nuw misse ghehoirt ende hebbe God van Hemelryck in des priesters handen ghesien. Ick segghe u byden selven God, die over myn siel oerdelen zal, ende by den eet die ick myn ghenadighen heer van Burgoinguen ghedaen hebbe: al dat ick gheseyt hebbe, dat hebbick versiert ende gheloghen om die pynen te ontghaen. Ende ick bidde u om Godts wille dat ghyt myn heer van Utrecht te kennen wilt gheven. Hy en sel nimmermeer anders in die waerheyt vinden.” Philippot zeyde

^a M: *ontbreekt*.

^b N-4: u of *ontbreekt*.

^c M: punten.

^d M: *hierna* lopen.

^e M: *ontbreekt*.

^f N-4: Wel op *ontbreekt*.

^g N-5: sy seyden *ontbreekt*.

^h M: *ontbreekt*.

ⁱ N-5: Philips, de bastaerd van Brabant *ontbreekt*.

hy woude ghaerne doen, mer hy hadde anxt datter dye biscop nyet mede te vreden en zoude wesen.

Des dinxdaegs tsavonts daer nae quamen zy weder ende zeyden tot hem of hy mit hem spotten woude, dat hy hem eens gheseyt hadde dat hy dat nuw weder riep. Ende sy seyden: “Wel op! Ghy moeder weder an.” Hy seyde: “Ghy moghet my^a wel dooden, mer ghy en seltet nimmermeer anders bevinden.” Sy seyden: “Wel op, ghy moeder an.” Hy antwoerde: “Ick en wil my selven niet dooden. Wildyt my doen? Ick en kans nyet keeren.” Aldus zoo toghen zy hem uiter bedde, daer hy in lach, ende ghinghen mit hem te werck, tot dat hy al overghaf dat hy in zyn lyf hadde. Doe seyden sy: “Wildyt ons nyet segghen?” Hy antwoerde: “Wat wildy gheseyt hebben?” Sy seyden: “Jan van Ameronghen ende Walraven hebben doch bekent ende ghy wiltet versaecken.” Hy seyde: “Laet sy by my comen. Ghy sultet vinden dat zyt niet segghen en sellen, daer icket hoore.”

Doe seyde Philippot ende sat op die trappen daermen in quam, in eenen langhen tabbert, die hem die doemproest, des heeren van Brederuedens brueder, ghegheven hadde: “Ghy sultet ons segghen, al soudmen twee jaer lanck alle avont aldus mit u spelen.” Doe die heer van Brederueden dat hoorde, doen zeyde hy: “Het is waer dat ick te [fol. 44r] voeren gheseyt hebbe.” Doe seyde Jan Dauci: “Ghy seltet vlus weder versaecken.” Hy seyde: “Ick en sel niet.” Jan Dauci, die sprack^b doen voert: “Wildyt nemen op u ridderschap?” Daer en woude hy niet op antwoerden, mer hy bad dat sy hem toch ontbinden wouden. Want die maerschalck hadde hem houten, daermen mede woelt, om zyn schenen doen woelen, die de bollert voer onder ghewoelt hadde ende lach also langhen tyt eer sy hem ontbonden. Ende voerts zoo badt hy al^c dat hy bidden conste dat zy hem die nacht voert mit vreden laeten wouden. Ende also ontbonden sy hem ende lieten hem blijven.

Des anderendaechs zoo quamen zy weder ende doen had hy hem wat bedocht hoe dat hy hem segghen soude om de peyne te ontghaen. Ende zeyde^d alsoo als zy doen screven, mer sy screven wel zoo veel als hy seyde ende oick meer daer toe, dat hy oick tot Philippot zeyde doen hyt teyckende^e. Ende dit bleef doen alsoe staen tot Sinte Bertholomeus avont, dat was daegs daernae als Walraven uuyt ghebrocken was. Ende doe quam Philippot mit Alphons ende meer ander ende zeyden tot hem dat hy zoude op een ander camer wesen, die biscop die woude dat vermaecken ende afbrecken. Hy ghinck mit hemluyden ende zy leyden hem boven opden grooten toren ende sloten hem twee swaere boyen aen zyn bieenen ende lieten hem daarmede nacht ende dach, omtrent een maent lanck^f.

Daernae zoo quam Philips, de bastaerd van Brabant^g, de heer van Crubeek^h mit meester Johan van Haelwyn, raedtsheer van Hollandtⁱ, ende examineerden hem. Ende hy weynde dat zy hem ghepynicht wouden hebben, want hy sach daer oick de vier die hem plagen te pynighen ende daerom zoo seyde hy de waerheyt van aldat zy hem vraechden. Ende hy was dat ghemoet doe hertoghe Karels raedt hem vraechde, dat hy liever ghestorven hadde dan eens gheloghen.

64. Van dat die heer van Brederueden vervuert werde, dat LXIII^j capittel.

^a N-5: *ontbreekt*.

^b N-5: seyde *in plaats van* die sprack.

^c N-5: *ontbreekt*.

^d M: *ontbreekt*.

^e N-1, N-6: teykenen soude.

^f N-4: *hierna leggen bovengeplaatst*.

^g N-5: Philips, de bastaerd van Brabant *ontbreekt*.

^h N-8: *hierna* ende examineerden hem *doorgestreept*.

ⁱ N-5: raedtsheer van Hollandt *ontbreekt*.

^j N-1, N-6: LVI. N-5: XLVI^{ste}.

Die biscop van Utrecht die sende scriften tot hertoghe Karel, zynen brueder, van al dat ghene dat die heer van Brederueden gheleden hadde ende was begherende datmen den voirs. heer verwysde ter doot ende datmen daer doode soude^a. Ende dit dede die biscop daerom, opdat hy niet en zoude comen tot hertoichs Kaerels teghenwoirdicheyt, want hy dochte dat hy dan versaecken zoude ende zoude segghen dat hyt van pynen gheleden hadde. Hertoghe Karel die is zeer tornich gheworden uuyt dier scriften ende heeft raedt mit zyn heeren ghehouden watmen mit den heer van Brederueden doen zoude. Ende sy hebben allegader gheraden datmen hem zoude laeten comen tot hertoich Karel, om datmen also te bet tot die waerheyt mochte comen.

Doe sende hertoich Karel Johan, [fol. 44v] den heer van Berghen, mit meester Johan van Haelwyn tot biscop David om den heer van Brederueden ende Johan van Ameronghen van daer te brenghen tot hertoghe Kaerel. Aldus zoo is dan die heer van Berghen ende meester Johan van Haelwyn totten heer van Brederueden ghecomen ende hadden by hem Philippot ende die mareschalck mit eenen sryver. Ende eden hem by God ende by zyn kerstenheyt ende byden eet die hy hertoich Karel ghedaen hadde die waerheyt te segghen van al^b dat zy hem vraghen zouden. Ende hy dede dat gharen.

Doe wert hem al veel ghevraecht ende zeer scerpelyck, al had hy den heer van Berghen bysonder zynen vader doot gheslaeghen, hy en mocht hem niet naeder ghaen dan hy dede mit quaede ende vervaerlycken woerden ende dan mit zuete bedriechlycke woerden^c, om om hem vander wairheyt te leyden. Ende die heer van Brederueden heeft hem gheseyt, daer hy by blyven woude, datmen inder waerheyt zoo vinden sal ende oock^d noch veel bet verclaren woude, als hertoghe Karel beliefte, wantet hemluyden al veel te sryven was, als hem docht naede woerden die sy hem zeyden.

Mer doen sy twee daeghen gescreven hadden, zoo quamen zy opden derden dach weder^e, omtrent thien^f uren voer middaech, ende vraechden hem off hyt niet beter verclaeren en woude. Ende zeyden dat hertoich Karel hem hadde bevolen de waerheyt te vernemen op dat alre scharpste. Ende sy hadden den bollert by haer ende lieten hem mit banck ende reetschap opdie camer comen. Ende zy ontcleeden hem ende zetten hem opden pynbanck. Ende als hy daer op was ghaen sitten, zoo seyden sy: “Verclaert u sonderling vanden verbant ende den dootslach?” Die edel heer van Brederueden die antwoerde ende zeyde: “Ghy hebbet my by mynen eedt ende God besworen. Ick hebbe u de waerheyt^g gheseyt ende wildys niet gheloven? Siet de bollert is nuw hier, ick sel myn hals uuyt steken ende bezeghelen mit myn bluedt, wildy^h? Ghy en wilt niet dat ick lieghe ende ghy en wilt my nyet gheloven dat ick u inder waerheyt gheseyt hebbe.”

Doen stont dat heer van Berghen op mit meester Johan van Haelwyn ende ghinghen daer Philippot ende de maerschalck stonden op die selve camer ende spraecken een weynich te samen. Ende doe seyde die heer van Berghen: “Heer van Brederueden, inder eere Godts, zoo selment u nuwⁱ verdraghen ter tyt toe^j dat wy weder comen tot u. Bedenct u wel: wy willent doch weeten.” Hy antwoerde ende zeyde: “Ick heb u de waerheyt gheseyt van dat ghy

^a N-4: ende datmen daer doode soude *ontbreekt*.

^b N-5: *ontbreekt*.

^c N-1, N-6: ende dan mit zuete bedriechlycke woerden *ontbreekt*. (Augensprung)

^d N-1, N-6: *ontbreekt*.

^e N-5: *ontbreekt*.

^f M: vier.

^g N-4: *hierna* de waerheit.

^h M: *ontbreekt*.

ⁱ N-8: *hierna* ver..ghen *doorgestreept*.

^j N-5: *ontbreekt*.

my gevraecht hebt.^a Vraeghet my vryelycken, ick sel u de waerheyt wel segghen, daer ick op leven ende sterven wille.”

Doe seyde die heer van Berghen: “Ghy hebtet alleer wel gheseyt by uwen eede dat ghyt ghedaen hebt.” Daer op zoo sprack hy aldus^b: “Hier zyn dese twee die by my in mynre pynen gheweest hebben^c. Dar yemant [fol. 45r] van hem beyden segghen dat ick by mynen Godt off eet gheleden hebbe dat icket ghedaen zoude hebben. Ick sal my een lidt van mynen vingher oflaeten houden.” Ende als die heer van Berghen sach dat hy niet naerder en konde comen, zoo heeft hy den heer van Brederueden mit Johan van Ameronghen uuyter vanghenis ghenomen, int jaer ons Heeren duysent vierhondert een ende tzeventich, omtrent Sinte Pouwels dach conversie. Ende is daermede te scepe ghetoghen tot Berghen an Zoom, om van dan voert te trecken^d tot hertoich Karel.

Mer die heer van Berghen hadde alsoo langhe onderwech ghetoeft, dat hertoich Karel^e was ghetoghen in dat oirloch teghen den coninck van Vranckryck mit een beleg dat hy maecte^f voer Amiens. Ende doe was bevolen datmen den heer van Brederueden zoude brengen mit Jan van Ameronghen tot Cortryck in Vlaenderen, om te wachten waent hertoich Karel weder quam uuyt dat oirloch van Vranckryck. Twelck alsoo gheschiede. Ende daer was die heer van Brederueden in een Hoeske vanghenis. Ende zyn bastaert zoene, Reynolt, was daer eens by hem int beghinsel, al heymelyck. Ende nae dat hertoich Karel weder ghecomen was, omtrent mey, zoo worden sy ghebrocht opt slot te Repelmond ende daer waeren zy omtrent een jaer lanck noch ghevanghen.

65. Van dat die heer van Brederueden vry ende quyt ghewyst wert van hertoech Karel, dat LXV^g capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert twee ende tzeventich, als die heere van Brederueden onschuldich was ghevonden van al datmen hem overgheseyt hadde, zoo daechde hertoich Karel alle die ghene die teghen den heer van Brederueden iet segghen wouden. Mer daer en quam nyemant dan biscops Davids raedt ende eyste hem weder in zyne vanghenis te hebben^h. Ende dat en wordde niet toeghelaeten.

Mer hertoghe Karel die ghinck te rechte sitten op de vierden dach in mey ende die heer van Brederueden quam eerlycken int recht staen, hebbende by hem graeve Enghelbrecht van Nassouwen, Johan, den heer van Cricky, heer Symon van Lalleynⁱ, heeren vander oerden des ghulden vlyes, ende noch wel neghen oft thien bannerheeren of zonen van bannerheeren^j, daertoe van vrouwe Yolende, zyns wyfs, maeghen. Ende zyn advocaet dede de relacie des ontschults^k alsoo heerlycken dat alle die heeren hem daer of verwonderden. Ende hertoich Karel, nae dat hy den heer van Brederueden quyt ghewyst hadde, zoo sprack [fol. 45v] hy daer nae tot Johan, die heere van Cricky, ende heer Symon van Lalleyn aldus: “Want die heer van Brederueden aldus strenghelycken besocht is gheweest ende hy nochtans onschuldich ghevonden is, zoo hebbick inden sin hem noch alsoo hooch te verheffen als hy ye verdruct is gheweest.”

^a N-1, N-6: *hierna* Vraecht my.

^b N-5: Hi antwoerde ende seyde *in plaats van* Daer op zoo sprack hy aldus.

^c N-4: die myn woirden in myn pyne gehoirt hebben *in plaats van* die by my in mynre pynen gheweest hebben.

^d N-5: varen.

^e N-1: *ontbreekt*.

^f N-5: dat hy maecte *ontbreekt*.

^g N-1, N-6: LVII. N-5: XLVII^{ste}.

^h M: halen.

ⁱ N-5: heer van Montigi *ontbreekt*.

^j N-5: banner heren kinder *in plaats van* zonen van bannerheeren.

^k N-5: syn relaci *in plaats van* de relacie des ontschults.

Ende aldus zoo is dat onnosel bluet behoueden indyen daeghe. Ende heer Reynolt, die edel heer van Brederueden, en is God niet ont dancer hiervan gheweest, mer hy heeft God altyt ghedancet in zynre ghebeden van dat hy hem aldus verlost heeft vande handen zynre vyanden.

Ende nae dat hy in eerlycke manieren in Holandt quam, zoo ontfenghen hem die van Dordrecht mit grooter eeren ende des ghelycks zoo deden oock die van Schoonhoven. Ende alsoo quam hy ten lesten in Vyanen tot syn selfs ondersaeten ende daer zoo quaemen oock alle die overste vande landen van Vyanen ende vander Ameyd ende ontfenghen hem oock mit betamelycke manieren^a. Ende des ghelycks zoo gheschiede hem oock in ander steden van Hollandt, in Noorthollandt ende in syns selfs landen van Brederueden.

Ende daerna zoo is hertoghe Karel in Hollandt ghecomen ende die dede hem oick groote eere^b. Want, waer dat hy in Hollandt reysde^c van stede tot stede, daer nam hy den heer van Brederueden an syn zyde, dat allen des heeren van Brederuedens vyanden zeer mishaechede.

Daer nae int jaer ons Heeren duysent vierhondert drye ende tzeventich, op meye dach^d, zoo hielt hertoghe Karel de stacie vander oerden des ghulden vlies tot Valencyn in Henegouwen. Ende daer zoo quam doen mede heer Reynolt^e, die edel^f heer van Brederueden, als een heer vander oerden, mit zyn ghulden vlies omden hals. Ende hem zoo wert daer oock groote eere ghedaen.

Des jaers daerna, want Jan van Ameronghen oick ontschuldich was ghevonden, zoo is hy mede vry ende quyt ghewyst^g ende was noch nae weder schout tot Utrecht.^h

66. Van heer Reynolts van Bredrudedens doot, dat LXVIⁱ capittel.

Nae dat^j heer Reynolt, die heer van Brederueden, uuyt zyn noot ende last vry was gheworden, zoo dochte hy voert hoe dat hy zyn lieve brueder, den doemproest, zoude moghen helpen uuyt biscop Davids vanghenis. Hierom zoo heeft hy dicwils subtylen raedt ghehouden mit zyn vrienden ende maeghen, die hy oock ghebeden heeft dat zy hem hier in helpen wouden. Twelck zy hem gheloefte hebben. Als hy dan hertoghe Karel daeromme mede ghebeden hadde, zoo screef de selfde hertoghe^k tot biscop David, zyn brueder, biddende hem voerden doemproest, also ghelycken hy zonder misdaet waer, dat hy hem oock zoo soude laeten vry uuyte vangenis ghaen.

Ende in dese tyden dat die edel heer van Brederueden in dese saeck onledich [*fol. 46r*] was mit reysen ende mit vrienden te maecken, zoo is hy haestich zieck gheworden van quade wyn, die hy tot Haerlem hadde ghedroncken. Alle die ghene die mit hem daer gheweest hadden, die spoghen ende ghaven al over alle dat sy gegheten ende gedroncken hadden. Mer die heer van Brederueden en mocht niet over gheven, waerom dat hy sieck tot Vyanen quam ende was daer sieck omtrent elf daeghen, eer hy sterf.

Ende doe hy voelde dat hy sterven zoude, zoo liet hy hem gheven zyn uuyterste sacraementen. Ende oock zoe dede hy tot hem comen zyn twee soenen, den pastoor van

^a N-5: groter reverentien *in plaats van* betamelycke manieren.

^b N-5: reverenci.

^c N-1, N-6: quam reysende.

^d N-5: Ende corts daerna *in plaats van* Daer na int jaer ... meye dach.

^e N-5: heer Reynolt *ontbreekt*.

^f N-8: *in marge*.

^g N-5: *hier houdt N-5 op*.

^h N-1, N-6: *stuk tekst toegevoegd, zie Bylage C*.

ⁱ N-1, N-6: LVIII.

^j N-8: *hierna die doorgestreept*.

^k M: heer.

Vyanen mit dat volle gherecht van Vyanen. Als dese al by een waeren in zyn camer, daer hy sieck lach ende die vrouwe van Brederueden^a by hem stont, zoo beval hy de voechdye van kinderen zyn vrouwe nae zynre doot, in teghenwoirdicheyt van hem allen. Ende daer nae zoo wert hem op zyn bedde ghelanghet joncker Walraven, zyn ouste zoene, ende hy custe hem ende beval hem dat hy zyn vrouwe moeder altyt onderdanich zoude wesen. Daernaer zoo sterf hy int jaer ons Heeren duysent vierhondert drye ende tzeventich, op die zestiende dach in octobri, dat doe vrydach was. Ende nae zyn doot, zoo wouden zommighe datmen op zoude snyden om te vernemen off hy vergheven waer gheweest. Sommighe ander meenden hy waer doot ende men mochts nyet weder levendich maecken mit opsnyden ende het moch veel fantasien^b maecken. Waerom dat sy riede datmen hem also begraven zoude. Ende aldus, zonder opsnyden, zoo wert hy binnen Vyanen, by zyn vader, eerlycken begraven, nae dat hy heer van Brederueden was gheweest zes ende vyftich jaer.

Ende by zonderling is te mercken dat dese edel heer op een vrydach was gheboren ende op een vrydach^c was hi ghevanghen. Op een vrydach was hy verlost van des biscops vanghenis ende op een vrydach was hy quyt^d ghewyst van hertoich Karel ende op een vrydach quam hy weder tot Vyanen. Noch op een vrydach zoo was gheboren joncker Walraven, zyn ouste soene. Ende op een vrydach zoo sterf hy, als ghescreven is, doen hy oudt was acht ende vyftich jaer.

Syn bastaert zoene Reynolt die nam tot eenen wyve joffer Margriete, Jan Ruychrocks dochter, die een raetdsheer van Hollant was, daer hy by wan twee soenen, als Joest ende Reynolt, ende een dochter, die Johanna hiet. Hy tymmerde dat hooghe huys by die cappel binnen Heemstede. Oude Jan, de bastaert, nam te wyve Lysbet, Gelis Willemszoen dochter^e, binnen Haerlem, daer hy by wan een soene, die Joest hiet. Ende jonghe Jan, de bastaert, die wert pastoor van Thienhoven.^f

[fol. 46v] **67. Hue dat joncker^g Gysbrecht, de doemproest, uuyter vanghenis ghecomen is ende daer nae ghestorven is, dat LXVII^h capittel.**

Als biscop David vernam dat die heer van Brederueden ghestorven was, zoo hielt hy hem veel te straffer teghens alle die ghene die arbeyden om den doemproest te verlossen uuyten vanghenis. Ende ten lesten zoo worde die biscop van die sin dat hy hem wel woude uuyte vanghenis laeten, behoudelyck dat hy de doemproestyte over zoude gheven ende dat hy hem oick zoude verbinden, met zyn eyghen zeghel, te varen uuyt dat bisdom van Utrecht ende daer niet weder in te comen alsoo langhe als hy leefde. Doen dit die doemproest vernam ende mede dat die heere van Brederueden, zyn bruederⁱ, ghestorven was, zoo heeft hy dit liever willen doen dan langher in die vanghenis te blyven.

Nae dat hy dan de doemproestyte resigneert hadde, zoo is doemproest tot Utrecht gheworden meester Symon vander Sluyss, die hertoichs Karels medicus was. Die renten die joncker^j Ghysbrecht voirs. op dat bisdom van Utrecht tot zyn lyf hadde, die heeft hy noch behouden mit meer ander beneficien ende gheestelycke provenen. Ende aldus zoo is hy uuyt des biscops vanghenis ghecomen, int jaer ons Heeren duysent vier hondert vier ende

^a N-4, N-1, N-6: *hierna syn wyf.*

^b N-4: verdriets.

^c M: was gheboren ende op een vrydach *ontbreekt.* (Augensprung)

^d N-1, N-6: vry.

^e F-1: doch *doorgestreept, daarna* fille.

^f N-8: *hierna* veel *doorgestreept.*

^g N-3, N-6: heer.

^h N-1, N-6: LIX. F-1: LVIIe.

ⁱ N-1, N-6: zyn brueder *ontbreekt.*

^j N-1, N-6: heer.

tzeventich, omtrent onser lieve Vrouwen dach assumptio, nae dat hy ghevanghen gheweest hadde vier jaer ende twee maenden.

Ende hy is te schip getoghen^a de Leck neder, verby Vyanen. Ende doen hy voer Vyanen by dat landt was, zoo stonden daer op dat hooft zyn twee neven, als joncker Walraven ende joncker Frans, zyns brueders zoenen, die in syn scip ghedaen worden. Ende als hy die ghecusset hadde, zoo zeyde hy: “Adieu, myn lieve neven!”. Als zy dan weder uuyt zyn schip ghedaen waeren, zoo reysde hy voert tot Breda, by graef Enghelbrecht van Nassouwen, om aldaer te wonen. Ende als hy daer een jaer ghewoent hadde, zoo sterf hy daer int jaer ons Heeren duysent vierhondert vyf ende tzeventich ende wert tot Sinte Gheertruydenberch begraven, in dat karthuysers cloester.

Hy hadde oock veel bastaerden, als meester Mathys, canoninck tot Sinte Johans tUtrecht, Jorys, Walraven, heer Reynolt, canonick tot Maestricht^b, heer Heynrick, canonick tot Borchloo, Anthonis, Pieter ende Pons, Johanna, een nonne tot Delft in Sinte Agnieten cloester, Heylwich, Willem vander Gou en wyf, Elizabeth, Lambrecht van Hamersvelts wyf, ende Machtelt, Ghysbert Pieken wyf.

[fol. 47r] Jorys nam tot syn anderde wyf^c Philips Ruycrocks eenighe dochter, die een raedtsheere van Hollandt was ende was Jan Ruycrocks zoen, die oock een raedtsheere van Hollandt gheweest hadde, ende hy hadde veel soenen ende dochteren after ghelaten.

Item, de biscop van Utrecht en is zonder verdriet nae dese tyt niet ghebleven, want nae twee jaeren zoo is hertoich Karel van zyn vianden verslegghen gheweest in een strydt voor Nansy ende nae zyn doot, zoo rebelleerden teghen den biscop^d die van Utrecht ende die van Amersfoerd. Ende die biscop wert ghevanghen tUtrecht^e ende tot Amersfoerd ghebrocht. In die vanghenis was hy by twintich weken ende hem bewaerde heer Reynolt van Brueckhuesen, ridder, des heers van Brederuedens zusters zoene.

68. Van heer Walraven, de achthiende heer van Brederueden, dat LXVIII^f capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vier hondert drye ende tzeventich^g, nae dat heer Reynolt, die heer van Brederueden, ghestorven was, zoo is joncker Walraven, zyn ouste zoene, die doe was out elf jaer, gheworden heer van Brederueden, van Vyanen, burchgrave van Utrecht ende heer vander Ameyd. Hy was de achthienste heer van Brederueden ende was gheboren int jaer ons Heeren duysent vierhondert twee ende tzevich, op Sinte Seveers dach, die doen was op een vrydach. Ende joncker Frans, zyn brueder, was gheboren int jaer ons Heeren duysent vier hondert vyf ende tzevich, tsdaechs nae Sinte Blasius dach.

Want dan joncker Walraven noch^h zeer jonck was, zoo heeftⁱ vrouwe Yolenda, de vrouwe van Brederueden, alle hoers soens heerlicheden an ghenomen te regieren. Ende sy liet haer de voechdie toe bezeghelen van hertoich Karel van Burgonguen, grave van Hollandt, in alsulcke manieren als die heer van Brederueden die voechdy in syn uuyterste haer bevolen hadde, in teghenwoirdicheyt des pastoers ende des volle gherechts van Vyanen. Sy heeft dan die voechdy gheregieert vier jaer lanck. Mer sy en mochte nyet rustelyck regieren, als men wel lesen mach in dese navolghende capittulen.

^a N-1, N-6: ghecomen.

^b N-4: heer Reynolt, canonick tot Maestricht *ontbreekt*.

^c M, F-1: *hierna* ____.

^d N-1, N-6: hem *in plaats van* den biscop.

^e N-3: *ontbreekt*.

^f N-1, N-6: LX.

^g M: LXXVI *in plaats van* drye ende tzeventich.

^h N-1: *ontbreekt*.

ⁱ N-6: *hierna* joffrou.

Int jaer des Heeren [fol. 47v] duysent vier hondert vier ende tzeventich, zoo lach hertoich Karel voer Nuyss ende dat beleg duerde bykans een jaer lanck.

69. Van eenen oploep die binnen Vyanen gheschiede, dat LXIX^a capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert vyf ende tzeventich, omtrent ses daeghen voer Sinte Severyns dach, zoo waren tot Vyanen ghecomen Walraven, de heer van Ameroyen, ende heer Reynier van Brueckhusen^b, ghebrueders uuyt vervolchder bastaerden van Brederueden^c, ende wouden hem der voechdyen onderwinden ende te niet maecken dat die heer van Brederueden, saligher ghedachten, in zyn uuyterste de vrouwe van Brederueden, syn wyf, bevolen hadde, zoo hy nyemandt en wist die syn kinderen bet regieren zoude dan die moeder. Ende hierof zoo quam een opstal van parthyen onder der ghemeenten van Vyanen.

Alsoe dat de bastaert Walravens knecht, Jan ghenoompt, ende Gheeryt die Griemer quaemen op Sinte Severyns nacht voer Batesteyn ten huse luysteren. Ende die waeckers wordens ghewaere ende riepen vanden huysse: “Wye daer!”^d Mer sy en ghaven gheen antwoerde ende worpen mit steenen nae die waeckers. Des zoo quaemen doen twee waeckers vanden huysse, als Jan van Beest ende Allert Coell ende schoten elck eenen schot, alsoo dat Jan^e, de bastaerts knecht, gheraect wort in zynen erm. Doe liep hy ende claechedet heer Reynier voerghenoompt, van welcken wort^f een groot rumoer inder stadt van Vyanen.

Want die clocke wort ghesleghen alle den heelen nacht duer ende heer Reyner sloech dye Vyansche poert op byde kercke^g mit hameren. Ende Ghysbrecht van Baest nam dat yserwerck uuyter wyndmolen, datmen daer nyet mede maelen en mocht. Ende die vrouw van Brederueden seynde twee sack korens op die molem om die te malen, mer Ghysbrecht voirs. nam dat koren ende lietet tot zynen huysse draghen. Ende sy stonden den ganschen nacht int harnas ende hadden een bernende heerpan uuyten raedtshuysse ghestecken^h.

Ende die joncker van Brederueden mit syn vrouwe moeder, brueder, zusteren ende sommige van zyn maecheden, vrienden ende ondersaten bleven opden huse ende die vrouwe van Brederueden wert mit haer vrienden des nachts te rade, also dat sy boden uuyt vanden huysse seynde, mit scriften anden burchgraef van Montfoerdt, heer Willem, den proest van Oude Moenster, ende die joffer van Beverweert, welcke vroeck voerden middach tot Vyanen quaemen.

Mer binnen tyden eer dat dese voirs. quaemen, zoo hadde Walraven van Ameroyen ende heer Reyner mit de bastaerden voirs. des jonckers vrienden van hoer bedden ghehaelt, als Willem van Wael, Lubbert van Gruenenwouw, Dirck van Alphen ende meer ander ende hem wert groote versmaetheyt bewesen mit woerden [fol. 48r] ende wercken. Ende ten lesten zoo worden sys also te rade dat sy Willem van Wael ende Dirck van Alphen ende meer ander boven seynde an die vrouwⁱ ende haer vrienden om te dadinghen.

Hier en binnen zoo quam heer Johan, de burchgraef van Montfoerdt, heer Willem, de proest, ende die joncvrouwe van Beverweert voirs., die welcke zeer langhe ende breed tusschen beyden overghinghen om gonst ende vrientschap te maecken. Mer sy en conden nyet naerre comen. Dan daer wert gemaect een compromisse ende alle dinck wort opghestelt tot meydaeghe toe naestcomende, tot verclaringhe dan te doen byden heer van Humbercourt, off

^a N-1, N-6: LXI.

^b M, N-4, N-1, N-6: *hierna* ridder.

^c N-3: ghebrueders...Brederueden *ontbreekt*. (Augensprung)

^d N-4: wie daer was *in plaats van* “Wye daer!”

^e N-1: *ontbreekt*.

^f N-4: quam.

^g N-4: byde kercke *ontbreekt*.

^h N-1, N-6: in dat raethuys uuytghesteken *in plaats van* uuyten raedtshuysse ghestecken.

ⁱ N-4: *hierna* van Brederoden.

die hy daertoe deputeerde. Doe wordden daer acht off neghen balling slants geleyt, als Geeryt de Griemer, Heynrick Coenenzoen, Lou Adriaenszoon, Heynrick Adriaenszoen^a, Gheeryt Struyck, Herman van Mymen, Jan Plumis, Jan Struyck^b ende Heynrick vander Wey. Ende Walraven van Ameroyen ende heer Reynier van Bruechusen mit de bastaerden van Brederueden die moesten oick ghaen uuyt Vyanen, want die vrouwe van Brederueden hadde an heer Walraven van Haeften geschreven ende die brocht eenen grooten hoop volcks mit hem. Ende Jan Luef brocht oick totter vrouwe behuef een deel ghesellen mit een capiteyn vanden heer van Humbercoert. Ende aldus zoo heeft die vrouwe van Brederueden die overhant ghehouden ende zy bleef tot Vyanen ende behilt een deel ruyteren by haer ende dede groote kosten.

Item, doe Meydach quam, daer of voerscreven is, zoo lach heer Reyner in dienst des hertoichs Kaerels van Burgoinguen, also dat dat compromisse ende gheblyf bleef legghen, want heer Reyner nyet uuyten dienst en quam, dan doe die voirs. hertoghe was verslegghen voer Nansi. Ende heer Reyner wert in die stryt ghevanghen. Mer corts daernae zoo cofte hy hem selven uuyte vanghenis. Ende dit gheschiede int jaer ons Heeren duysent vierhondert zeven ende tzeventich, opden derthienen avont^c.

70. Hue dat heer Reyner^d de stede van Vyanen heeft inne ghecreghen, dat LXXe capittel. capittel.

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert zeven ende tzeventich, als hertoich Kaerel op derthienen avont^f voer Nansy in Loreynen inde stryt doot ghebleven was, zoo is vrouwe Marie, zyn eenighe dochter, vrouwe gheworden van zyn landen ende heerlicheyden. Dese vrouwe dede corts daernae Adulf, den prince van Ghelre, uuyt syn vanghenis haelen ende tot Ghent brenghen by haer. Oock zoo maecte dese voirs. vrouwe in die vasten des jaers voirs. heer Wolfert, den heer vander Veer, stedehouder van Hollandt, welcke heer vander Veer oock graef [fol. 48v] was van Gramprey ende graef van Bochom.

In dese selfde vasten zoo quam meester Gheeryt Calslaghen van Ghent in Vyanen tot de vrouwe van Brederueden, aldus segghende: “Lieve vrouwe, myn heer van Ghelre doet u vriendelycken^g grueten ende hy laet u weten datmen die ordinancie ende staet van onse hertoghinne, vrouwe Marie, nuw by Paeschen stellen ende ordinieren sel. Ende daerom zoo bidt hy u dat ghy mit u soenen ende dochteren tot Ghent voer Paeschen comen wilt, op datmen u kinderen mede stellen mach mit ander edelen in die dienst ende int hof van ons hertoghinne, vrouwe Marie.” Die edel vrouwe van Brederueden, als zy dit ghehoert hadde, zoo es zy omtrent^h midvasten ghetoghen tot Ghendt int hof voers. mit alle hoer kinderen, soenen ende dochteren. Ende sy hadde Zweer van Vyanen bevolen dat huys ende stede van Vyanen mit dat landt van Vyanen te bewaeren mitten vrienden die zy tot Vyanen hadde.

Daernae, op den belocken paesdach nae middach, zoo quam Zweer van Vyanen vanden huys op die voerstraete. Ende daer quam Wouter vanden Donck ende wort schelende mit scharpen woerden teghen Zweer voerscreven. Ende tot twee herberghen waeren vergaderinghe van poerteren ende die quaemen Wouter te bate, zoo alst scheen dattet een opset was. Ende leydent Zweer alsoo nae, dat zy hem wederdreven tot Batesteyn opt huys ende hem zoo volchden een deel poerters op den huse, die met hem daer onthielden.

^a M, F-1: Heynrick Adriaenszoen *ontbreekt*. (Augensprung)

^b N-1: Herman van Mymen, Jan Plumis, Jan Struyck *ontbreekt*. (Augensprung)

^c N-4: op sinte Symon confessoers dach *in plaats van* opden derthienen avont.

^d N-1, N-6: *hierna van Broeckhuysen*.

^e N-6: LXXVI *doorgestreep*t, *daarna* LXII. N-1: LXII.

^f N-4, N-1: op derthienen avont *ontbreekt*.

^g M: weerdelick.

^h N-4: *ontbreekt*.

Als dit aldus gheschiet was, zoo quam Herman Koenen mit een deel ghewapender hant voer die Lantpoert ende eyschede vanden portier die slotel vander poerte van des jonckeren wegghen van Brederueden, nochtans was hy contrarie den joncker. Ende die portier ghaf hem die slotel. Ende hy sende terstont om die ballinghen voerscreven dye tot Haghesteyn laeghen ende wachten op haer hant. Ende als dese in Vyanen ghecomen waeren, zoo sloten zy die poerte al vast toe. Ende zy waeren zeer sterck int harnas op de straet by een, alsoo dat opten huse nyemant comen en mochte. Ende sy ontboden Reyner^a, den bastaert van Brederueden, die op die tyt te Culenburch lach, dat hy by hem comen woude, om hoer capiteyn te wesen. Doe quam Reynolt, die bastaert, tot Vyanen ende hadde by hem vyf ghesellen van Culenburch.

Doe screef Zweer van Vyanen een brief aenden vrouw van Brederueden om te weeten hue zy hem hebben soudent. Ende hy seynde Heynrick Mertynszoen uuyt, dye op dye tyt bode was, after van Batesteyn of ende bevalen hem^b hue hy hem hebben zoude int uuyt ghaen ende int wedercomen, dat hy altesamen verghat. Ende ghinck voer die vyantsche^c [fol. 49r] poerte ende liet hem daer in laeten ende ghinck in Melis huys van Baest. Daer was Reynolt, die bastaert, Heynrick van der Wiers ende meer ander. Ende zy visiteerden den brief ende zy slotense weder om toe. Ende die boede loefde hemluyden als hy weder om quam, zoo soude hy syn antwoerde tot hemluyden brenghen, op dat zy hem daernaech rechten mochten. Ende also is die bode ghereyst tot die vrouwe van Brederueden.

Ende heer Reyner van Brueckhusen hadden sy oock bescreven by hem tot Vyanen te comen ende hy quam terstont des vrydaechs naech beloken paeschen ende brocht mit hem joncker Ludolf vanden Berghe, heere tot Hedel, Albert van Bommell, Govert van Scerpenzeel mit veel ruteren. Ende doe ghinghen zy terstont ende leyden een bolwerck after Batesteyn. Ende des anderen daechs zoo quaemen Johan van Vueren ende Gheeryt van Brueckhusen van Brackel, oock mit een deel knechten ende doen setten zy een waeck after Batesteyn alle nacht. Oock zoo hadden sy ghesellen gheleit in Willem Huysinx huys, die zeer schoten int hof^d. Ende sy schoten weder vanden toren een groote bosse boven duer Willem Huysinx huys groote gaeten.

In desen manghelinghe zoo quam die joncvrouwe van Beverweert tot Vyanen mit Philips, de bastaert van Bockhout, om wat guedts te doen tusschen beyden. Ende sy maecte een bestant dat nyemandt van ghenen zyden yet doen zoude ende ghinck over ende weder over. Mer doen sy sach dat zy niet bedryven en mochte, zoo seynde zy Philips, die bastaert voerghenoempt, boven om Zweer mit zyn vriende te segghen dat sy niet goedts daer in doen en konde. Ende dat zy scharp toe zouden sien. Ende doen Philips weder vanden hove ghinck, zoo wort hy mit een knipboss gheschoten in syn^e, uut Willem Huysinx huys boven ghelove, daer die joncvrouwe voerghenoempt zeer tornich om was ende toech terstont uut Vyanen.

Ende onder desen zoo quam Walraven, die bastaert van Brederueden, in Vyanen ende hadde by hem een deel ghesellen uuyt Langheraek. Ende heer Reyner van Brueckhusen wert doen tot Vyanen ruwaert ghecoren vander stede ende vanden lande van Vyanen ende vander Ameyden. Ende hem wert doen gheloefte al alsulcke costen, als hy in voerleden tyden in die vedemerct ende oock nuw ghedaen hadde ende noch doen zoude.

Item, doen begheerde heer Reyner datmen hem een deel persoonen by hem setten soude uyter stede ende landen van Vyanen, daer hy by doen ende laeten mochte. Soo worden daer ghecoren uuyt Vyanen: Joest Abrioenszoen^f, [fol. 49v] Rutgher^a Wouterszoen,

^a M: Reynolt.

^b M: *ontbreekt*.

^c M, N-1, N-4, N-6: Viaensche.

^d N-1: int hof *ontbreekt*.

^e M: *hierna* lyf. N-1, N-4, N-6: in syn *ontbreekt*.

^f M: Adriaensen.

Heyndrick vander Wys, Jan Lambrechtszoen ende Gheeryt Mauruszoen. Uuyt Heycoep: oude Lubbert van Meerkerck, Meynert Dirckszoen. Vander Ameyde^b: Lambert Pieterszoen ende Barent Barentszoen. Van Lexmond: Herman Albertszoen ende Heyndrick de Wild, mer Heynrick en quam nyet tot Vyanen.

71. Hue dat heer Reyner van Bruechusen Batesteyn, als dat slot^c te Vyanen, in creech, dat LXXI^d capittel.

Hier nae zoo onboet heer Reyner dese raedtslyuden tot Pieter Sberen huys ende leyde hemlyuden te voeren dat zy hem zouden helpen raeden hue sy Batesteyn beclennen zouden. Mer dat woort mit zuete woerden hem ontraeden, alsoo dat daer nyet of en quam. Des anderen daechs zoo worden gheordineert om tusschen beyden te ghaen Aelbert van Bommell, Wouter Tegnaghel ende Joest Abrioenszoen^e om^f een middel daer in te vinden. Zoo ghinghen dese drye voirs. boven om te dadinghen menigwerf. Mer sy en conden daer nyet of maecken.

Ende de wyl datmen dus overghinck ende weder over, zoo quam Heynrick Martynszoen, die bode van de vrouw van Brederueden, als een verrader ende hadde den wech altemael vergheten, dye hem Sweer van Vyanen ghewesen hadde. Ende hy quam voer Johan van Zand ende liet hem daer vanghen. Ende hy hadde by hem der vrouwen zeghel ende slotelen ende brieven daer sy haer meeninghe in ghescreven hadde, daer dye vanden huyse^g nae gherecht zouden hebben. Ende hy wort ghebrocht voer heer Reyner ende dye nam hem aldat hy hadde. Ende hy hadde oick mede ghebrocht vier off vyf brieven daer nyet in ghescreven was, dan daer stonden onder der vrouwen ende des jonckers hanteycken, om an de vrienden te scrijven ende mitten zeghel te bezeghelen^h, dat heer Reyner tot groeter onduechden toech.

Des anderen daechs zoo seynde heer Reyner Aelbert van Bommel, Govert van Scarpenzeel ende Joest Abrioenszoenⁱ weder boven ende hy ghaf hem mede der vrouwen zeghel ende eenen brief die joncvrouwe Oedezand^j ghescreven hadde ende die vrouwe voirs. gheteyckent hadde. Daer in ghescreven stont dat zy hemlyuden niet en wist te ontsette, mer conden sy eenen dading cryghen dat zy dat nemen zouden. Doe Zweer van Vyanen dat hoorde, doe liet hy den dading maecken. Ende doe wert daer een gheblyf ghemaect als dat alle die poerters die by Sweer opten huyse ghewecken^k waeren zouden vanden huyse ghaen. Ende Zweer zoude daer op blyven mit zyn ghesellen ende Aelbrecht van Bommel ende Govert van Scarpenzeel soudent by Zweer opten huyse ghaen ende zy soudent even sterck wesen. Ende sy dedent elck den anderen eenen eedt dat sy dat huys mit malkanderen trouwelyck bewaeren zouden, alsoo langhe dat dye joncker van Brederueden ende heer Reyner van [fol. 50r] Brueckhusen samentlyck, eendrachtich worden soudent^l in een manier die sy doen mit malkanderen begrepen.

^a M: Burgher.

^b N-4: *hierna* Lambert Ameyde.

^c N-1, N-6: als dat slot *ontbreekt*.

^d N-1, N-6: LXIII.

^e M: Adriaensen.

^f N-8: *in marge*.

^g N-6: *hierna* daer die vanden huyse.

^h N-4: om an te vernemen hoet met die vrienden was *in plaats van* om an de vrienden te scrijven ende mitten zeghel te bezeghelen.

ⁱ M: Adriaenssen. F-1: Albrecht van Scaerpzeel et Joos Abrionsz. *in plaats van* Aelbert van Bommel, Govert van Scarpenzeel ende Joest Abrioenszoen *ontbreekt*. (Augensprung)

^j N-1, N-4, N-6: Oede van Zandt.

^k M: *ontbreekt*.

^l N-1, N-6: alsoo langhe dat dye joncker...eendrachtich worden soudent *ontbreekt*. (Augensprung)

Eenen corten tyt hier nae zoo quam die vrouwe van Brederueden tot Schoonhoven ende seynde een doctoer, als meester Jacop, den prior van onser liever Vrouwen bruederen binnen Schoonhoven, ende Gheeryt van Poelgheest an heer Reyner tot Vyanen om daghen te maecken tusschen hemluyden ende^a allen dinck ten besten te keeren^b. Ende daer wert een dach gheraemt tot Schoonhoven te comen by heer Jacob, den grave van Hoorn, heer Wolfert, grave van Gramprey, heer vander Veer, den stedehouder van Hollandt, heer Adriaen, den heer van Cruninghen, burchgraef van Zeelandt, heer Johan van Montfoerdt, den heer van Ackoy, heer Heyndrick van Naeldwyck, heer Johan van Hamert, heer Johan van Vyanen, ridderen, Gheeryt van Assendelf.

Ende heer Reyner quam ten daeghe mit Walraven, die bastaerdt, Aelbrecht van Bommele ende mit zommighe poerters van Vyanen. Ende die vrouwe van Brederueden hadde by haer heer Walraven van Haften, ridder, ende Martyn van Pueroyen. Ende daer ghinghen die heren over ende weder over. Mer daer en quam niet of, overmits dat die stedehouder van Hollandt gheen en hadde te verbeyden, want hy terstont ter Goude moeste, om dattet daer quaelyck stont ende tot anderen plaetsen des ghelycks. Ende daer wort eenen anderen dach ghemaect op eenen corten tyt, als des dinghesdaegs nae Pinxteren.

Ende doe die stadthouder mit den anderen heeren gheryst was, zoo viel die graef van Hoorn^c mit heer Johan van Hamert an de vrouw van Brederueden ende dadingde alsoo mit hoer, dat sy hoeren soen, joncker Walraven, den grave van Hoorn mede ghaf tot Vyanen te brenghen op ghelove. Want hy swoer by zyn ridderschap dat hy hem wederom tot Schoonhoven by zyn vrou moeder zoude brenghen. Twelck hy niet en dede.

Als dan die grave van Hornen mit den joncker van Brederueden tot Vyanen quam ende brocht hem zoo in heers Reyners handen, zoo ghinghen zy samentlycken opten huyse tot Batesteyn ende daer moest terstont Zweer van Vyanen mit zyn ghesellen after of vanden huyse ghaen. Ende heer Reyner nam het huys in ende die joncker van Brederueden bleef tot Heynrick Pelgrimszoen byden grave van Horn. Daernae zoo ghinck die grave van Horn mit die joncker op dat raedtshuys ende daer was die heel ghemeent ende dat lantvolck verghadert. Doe vrachde heer Reyner hem allen off zy hem nyet ontboden en hadden om bystant te doen dat zy niet overvallen en worden. Doe riepen [*fol. 50v*] sy allegader: “Ja ja!” Doe vraechde hy hem noch off zy hem tot eenen ruwart gecoren hadden dat landt te regieren tot eerbaer des jonckers van Brederueden. Doe riepen zy echter “Ja ja!”

Doe badt dat ghemeen volck altsamen hoeren lieven joncker dat hy den koer believe woude. Zy wouden den joncker aldoen dat een guede ghemeente hoeren heer schuldich is te doen. Ende die joncker sprack dattet hem beliefd, want het stont alsoo binnen Vyanen dat hy niet wel bet en mochte. Want heer Reyner toende alsulcken ghelaet mitter ghemeenten opstraeten ende zeyden dat sy hoeren joncker by hem houden wouden, alsoo dat die grave van Hornen mit die joncker anders nyet doen en dorst, dan zy ghedaen wouden hebben. Ende doe ghinghen zy ghelyck inden slotel toren ende daer wort terstont ghemaect een tractaet in wat maeten heer Reyner regieren zoude.

Daernae op den maendach nae Pinxter, in die heylighe daeghen, zoo schoot myn joncker van Brederueden mit den grave van Hoorn die papegay tot Vyanen mit noch meer ander heeren die daer ghecomen waren. Des dinghesdaegs daer nae zoo quamen tot Vyanen van Schoonhoven joncvrouwe Joest ende joncvrouwe Johanna, myns jonckeren zusteren, om te besien hue dattet mit myn joncker was. Ende heer Reyner ghinck mit hem tween op Batesteyn ende leydese in een camer, daer sy langhe tyt in blyven moesten. Ende joffer Oedezandt^d, die mit de voirs. joncvrouwe quam, moest buyten der poerten blyven. Doe ghinck

^a M, N-1, N-4, N-6: om.

^b M, N-1, N-4, N-6: vuegen.

^c N-8: *verbeterd uit* Hollandt.

^d N-1, N-6: Oede van Zandt.

zy wanderen op dat Bleeckvelt an Batesteyn ende sprack teghen die joncvrouwen ende dat wert terston vermeldt ende heer Reyner gheseyt^a. Doe ghinck hy ende haeldese terstont binnen Vyanen ende brochtse tot Porslikers op de kamer ende lietse wel bewaeren van vyf ghesellen. Ende doe ghinck heer Reyner teren by die heeren. Ende naeder maeltyt, zoo ghinck heer Reyner mitten grave van Hoorn tot Batesteyn by die joncvrouwen ende spraecken daarmede ende ghinghen doe tot joffer Ouede Zandt^b ende spraecken mit haer ende ghinghen veel reysen over ende weder over.

Ende doe joffer Oede Zandt^c aldus gheexamineert was, zoo ghaefmen haer oirlof dat zy weder reysde tot Schoonhoven, by myn vrouwe van Brederueden. Ende als myn vrouwe voirs.^d de selfde joffer verstaen hadde hue zy hoer lieve kinderen tot Vyanen gheseyndt hadde ende in wat schyn dat zy daer waeren. Hue haer doe te moede was, dat mach elck by hem selven dencken.

Nae dat dan alle dinghen aldus byden grave [fol. 51r] van Hoorne gheschiet^e was, zoo woude hy thuyss reysen. Doe dede heer Reyner^f zyn costen overal in die herberghen rekenen ende dat moest tgemeent lant betaelen, vuer die guede dadinghe die hy ghedadingt hadde. Oock zoo wert hem eenen hinxt ghescheynct, daer tlant van Vyanen voer betaelde vyftich Rynsche ghuldens.

Corts daernae zoo wort joncvrouwe Johanna van Vyanen ghebrocht tot Breda byden ouder joncvrouwen ende weduwe van Nassouwen ende daernae quam sy by vrouwe Margriet, de oude hertoghinne van Burgoinguen. Ende myn joncker met zyn zuster, joncvrouwe Joest, waren alsoo nauw bewaert, dat sy nerghens scrijven en mochten off heer Reyner en hadde die brief eerst in syn handt. Noch zy en mochten gheen brieven ontfanghen, noch mit yemandt spreken, ten moeste heer Reyner eerst wel believe.

72. Van een opset die ghemaect wert om Vyanen weder in te nemen tot myns vrouwen behuef, dat LXXII^g capittel.

Als dit vast langhe gestaen hadde, dat myn joncker ende myn joncvrouwe aldus scharp bewaert worden, zoo beghant ten lesten wat te vercouden. Alsoo dat zy daer nae dicwils onder malckanderen ghinghen ende mit malckanderen spreken mochten^h. Doen dan joncvrouwe Joest hoer oepen sach, zoo sprack zy op eenen tyt mit Pieter Pieterszoen Tamborijn off hy gheenen raedt soude moghen vinden om vry te worden van die benauwichet daer sy in waeren. Pieter Tamborijn ghaf hier consent in, want hem docht dat hy oock wel half ghevanghen was, overmits dat hy myns jonckers camerlinck was ende wel zoo nauwe bewaert worde als myn joncker.

Ende want daer een doer was in die kocken torenⁱ daermen duer mocht ghaen in die wrande ende zoo voert opden dyck, zoo ghinck joncvrouwe Joest alheymelycken daer dye slotelen henghen. Ende hadde een stuck was, daer zy die slotel in dructe, ende zeynde dat tot myn vrouwe, die doen woende tot Utrecht. Ende myn vrouwe lyet drye slotelen maecken nae dat teycken. Ende Tamborijn besochte die slotelen ende zy deden dat slot wel op.

Doe spraecken zy voert myn joncker dat hy an zyn vrou moeder screef dat zy doch om vrienden sien ende scrijven woude, die hem hier in bystant deden. Ende die vrouwe van

^a N-4: vertelt.

^b N-1, N-6: van Zandt.

^c N-1, N-6: van Zandt *in plaats van* Oede Zandt.

^d N-6: *hierna* uren.

^e M: gesciet.

^f N-1, N-6: *hierna* van Broeckhuys.

^g N-1, N-6: LXIII.

^h N-4: spreken *in plaats van* ende mit malckanderen spreken mochten.

ⁱ N-4: in die kocken toren *ontbreekt*.

Brederueden^a verwerf vrienden, als Zweer van Vyanen, heer Jan van Vyanen van Jaersvelt^b, mit Adriaen Hack ende meer ander ruyteren. Voert zoo sprack myn joncvrouwe ende Tamboryn mit Jan Dirckszoen, de waecker. Ende hy gheloefde oick trouw te wesen ende hy zoude opde ghroen tent^c staen ende blasen. Ende die van buyten zouden dan aenghaen ende [fol. 51v] soude mede segghen: “Weest niet al dwaes”.

Ende want heer Reyner een hont hadde ghaen tusschen die mueren, zoo seynden zy aen myn vrouwe dat zy hoer seynden zoude venyn, daer sy den voirs. hont mede vergeven mochten, op dat hy niet en baste alst geschien zoude. Ende myn vrouwe seynde hoer die verghiffens in een buss ende schreef aen haer dochter^d mede, als zy dat gheorbert hadde, dat zy dan die bussen in een heymelicheyte worpen zoude ende den brief zoude zy bernen. Dwelck zy niet en dede, daernaer veel onrusten of quam.

Als dan dese voirs. saecken lanck stonden eert volbracht wert, zoo began heer Reyner hier of wat te vernemen. Waerom dat hy die waecker of settedet ende stelde een ander waecker in zyn stede. Oock zoo liet hy ruyteren in comen ende sach self zeer scarp toe.

Item, op Sinte Valeriaensnacht, int jaer van LXXVII, zoo quam Zweer van Vyanen mitten voerghenoemde persoonen voer Vyanen ende meenden op hoer opset aen te ghaen. Mer zy en vondens daer alsoo niet als hem toe gheseyt was. Daer zy doen niet wel in te vreden en waren ende hielden hem stil after onder thuys. Zoo saghen zy ten lesten licht opt huys ende heer Reyner riep enen toe opt huyss^e ende oick zoo hoorden zy harnas rammelen. Doe seyde Adriaen Hack: “Laet ons of trecken, want dat opset is ghebrocken.” Ende zoo reysden zy weder of, zonder meer gheruchts te maecken.

Des morghens vroeck zoo dede heer Reyner die bastaerden by hem comen ende ghinck in die camer by myn joncker ende myn joncvrouwe, die op dye tyt by een waeren. Ende ghaf hem die saecke te kennen zeer wreedelyck ende sprack zeer spitich. Ende hy woude myn joncker van zyn suster verscheyden hebben. Mer myn joncker nam syn zuster omden hals ende en woude niet van haer wesen. Doe toech Jorys, de bastaert, byden arm myn joncker van zyn suster ende brocht hem in die ander camer. Ende myn joncvrouwe^f wort doen ghedaen in die staetcamer, dat nyemandt by haer comen en mocht, dan een dienstjoffer, dye altyt by hoer was. Ende Pieter Tamboryn ende Jan Dirckszoen, die waecker, worden in den stock gheleyt, als quaede verraders. Doe ghinck heer Reyner ende dede joncvrouwe Yoesten coffer op ende socht off hy eenich bescheyt vanden opset vinden mochte. Ende hy vant den brief vander verghiffenis, daer of ghescreven is.

Doe maecte heer Reyner zyn beclacht daer op zeer groot ende ghaeft den [fol. 52r] der stadt van Utrecht ende die burchgrave van Montfoerdt te kennen hue dat myn vrouwe van Brederueden mit haer dochter hem vergeven wouden ende thoende hem den brief. Doen moest myn vrouwe by zonnenschyn uuyter stadt van Utrecht ende zy wordte uuytgeleyt off zy een misdadich wyf waer gheweest. Ende myn vrouwe ghinck tot Jerusalem buyten Utrecht, int cloester, ende bleef daer langhe tyt legghen.

Niet langhe hier nae zoo liet heer Reyner den bollert haelen ende Tamboryn ende den waker dede hy zeer pynen ende examineren ende woude gheseyt hebben wy zy waren die vanden opset wisten. Ende sy moeste daer meer of segghen dan sy wisten^g. Doe liet heer Reyner noch meer luyden vanghen vanden ondersaten. Mer ten lesten, want zy gheen schult en hadden, zoo quaemen zy weder uuyt.

^a M: Vyanen.

^b F-1: van Jaersvelt *ontbreekt*.

^c N-4: *ontbreekt*. F-1: la grande tour in plaats van ghroen tent.

^d N-3: *ontbreekt*.

^e N-4: ende heer Reyner riep enen toe opt huyss *ontbreekt*. (Augensprung)

^f N-1, N-6: joncker.

^g M, N-4: Ende sy moeste daer meer of segghen dan sy wisten *ontbreekt*. (Augensprung)

Mer want Tamboryn ende die waecker zeer ghepynicht waeren ende hoer saecken moesten setten nae heer Reynerts wille, soo leyde hem heer Reyner een dach van rechten. Ende hy liet drie off vier^a karren zandts voer dat raedtshuys halen, want hy daer de justicie woude laeten gheschieden. Doe seynde die van Utrecht guede mannen uuyter geestelicheyte ende waerlicheyte tot Vyanen ende en hadden niet gharen ghesien datter justicie gheschiet hadde, want die saecke was myns jonckeren saecke. Ende zy begheerden aen heer Reyner dat hy die justicie vertrecken woude. Ende die van Utrecht reysden vast ghins ende weder. Ende int eynde zoo ghaf heer Reyner die ghevanghen der stadt van Utrecht ende zoo worden zy voert myn vrouwe van Brederueden weder^b ghegheven. Ende myn vrouwe was doen weder in Utrecht ghecomen.

73. Hue dat heer Reyner^c weder uuyt Vyanen ghedadingt wort, dat LXXIII^d capittel.

Heer Reyner van Bruechusen heeft dan alsoo gheregieert tot Vyanen ende inde landen van Vyanen ende der Ameyden ende bewysde hem soo in myns jonckeren renten ende gueden, dattet zyn maghen ende vrienden^e beghan te verdrieten. Ende die burchgraef van Montfoerdt ende die proest van de Oude Monster mit meer ander brochtent alsoo verre datter tot Utrecht eenen dach ordineert wert, zoo myn vrouwe daer lach. Ende heer Reyner quam tot Utrecht ende brocht myn joncker mede. Die van Utrecht ontfenghen myn joncker zeer eerlycken ende costelycken. Vanden eersten dach en quam niet ende daer worden anderdaghen ghemaect ende elcke sette syn dinghen int schrift. Ende doe die arbiters der dadinx eens waeren gheworden ende die brief daerof bezeghelt was, int jaer [fol. 52v] ons Heeren M III^c LXXVIII opden vyften dach in Junio, zoo wort heer Reyner ghescreven tUtrecht te comen om die uuytspraecke te hooren. Ende als heer Reyner tot Utrecht quam, zoo worden die arbiters van sulcken raede datmen tot Montfoort reysen zoude om daer die uuytspraeck te doen. Ende als zy dan daer ghereyst waeren, zoo deden zy daer hoer uuytspraeck ende ghaven elck syn brieven. Mer heer Reyner en woude gheen brief ontfanghen, want hy en woude dat segghen niet hoeden ende heeft myns jonckers landt ende guet gheregieert nae zynen wille. Waerom dat myn vrouwe is ghetoghen tot Brederueden mitter woen ende heeftet God op gegheven. Ende sy heeft beyde hoer soenen tot Loven gheseynd ter scholen om te leeren ende joncvrouwe Joest is gheghaen^f int cloester tot Jersusalem buyten Utrecht.

Daernaen int jaer ons Heeren M III^c LXXIX zoo verdreef heer Reyner uuyt Vyanen alle die bastaerden van Brederueden ende noch sommich ander van hoer vrienden, die hem tot Vyanen ghebrocht hadden, twelck hoer loon wel was.

Ende daarnaen op derthien duysent martelaeren dach, smorghens vroeck voerden daghe, zoo liet heer Reyner vierdalf hondert ruyteren after op Batesteyn in comen. Ende daer dwang hy mede de ghemeente van Vyanen dat zy hem alle hulde ende eede moeste doen hem hout ende trouw te wesen, zyn best te doen ende hem alle ghewelde te helpen weder staen, het waer teghen wye dattet waere^g, al waert oock teghens hoer selfs heere, de tyt van zyn ruwaertschap duerende ende daer en tenden niet van hem te scheyden. Hy ende dien

^a F-1: deux ou trois.

^b N-1, N-6: *ontbreekt*.

^c N-1, N-6, F-1: *hierna* van Broeckhuysen.

^d N-1, N-6: LXV.

^e N-1, N-6: ende vrienden *ontbreekt*.

^f N-3: getogen.

^g N-4: ende hem getrouw te wesen ende alle geweld te helpen wederstaen, het waren wit waren *in plaats* van hem hout ende trouw te wesen, zyn best te doen ende hem alle ghewelde te helpen weder staen, het waer teghen wye dattet waere.

ghemeente waeren eerst teghen myn joncker ende zyn bruederen^a ende zusteren versoent ende vereenicht.

Hiernae zoo heeft heer Reyner een reckeninghe voerghebrocht die zeer groot was van penninghen die hy voer ende nae verleyt hadde, als hy seyde, ende claechede dat hys niet langher te verlegghen en hadde. Ende dat hem oick gheloeft was datmen hem al zyn ontcosten voer ende nae wel betalen zouden. Waerom dat hy eyste vier stuyvers vanden morghen, myns jonckeren landt uuytgheseyt, twelck hy al creech.

Ten lesten, als zyn ruwaertschap ten eynde began te comen, zoo sprack Willem van Wael mit Willem van Ness offmen gheen manier en zoude moghen vinden datmen heer Reyner met een redelycke dadinghe uuyt Vyanen zoude moghen cryghen. Als dan heer Reiner hierof ghesprocken [*fol. 53r*] was ende het hem wel beliefte, zoo zeynden die van Vyanen tot heer Johan, den heer van Lalleyngh, ende tot die vrouwe van Brederueden dat zy tot Schoonhoven^b comen zouden om een dading te vinden^c, datmen heer Reyner uuyt Vyanen mochte cryghen. Als zy dan daer ghecomen waeren, zoo heeft die burchgraef van Montfoort daermede alsoo in ghedadingt, dat heer Reyner zoude Vyanen ruymen ende tot Montfoort zoude hy ontfanghen vierduysent goude Rynsche guldenen.

Aldus dan int jaer ons Heeren duysent vier hondert ende tachentich, des manendaegs nae Paeschen^d, zoe quam joncker Lodewyck van Montfoerdt tot Vyanen ende nam Vyanen in, tot myns jonckers behuef van Brederueden. Ende heer Reyner ghaf hem die slutelen van stede ende van huysen ende hy reysde uuyt Vyanen tot Montfoerdt ende daer ontfeng hy zyn vier duysent goude Rynsche guldenen.

Hiernae zoo is joncker Walraven van Brederueden tot Vyanen ghecomen mit den heer vander Veer ende mitten heer van Lalleyngh, zyn oom. Daernae zoo ghinghen zy te samen op dat raedthuys daer die heel ghemeente ende dat lantvolck van Vyanen ende vander Ameyde vergadert waeren ende wort myn joncker ghehult ende swoeren hem alle hout ende trouwe te wesen. Ende die heer vander Veer eede^e myn joncker dat hy een guet heer zoude wesen. Ende myn joncker sette tgerecht tot Vyanen ende in allen dorpen^f. Ende myn joncker maecte Dirck van Suelen drossaet tot Vyannen ende hy was een jaer drossaet^g. Daer ten eynden zoo wort drossaet van Vyanen Yorys, die bastaert, ende doen toech myn joncker weer ter Veer, byden heer vander Veer.

74. Hue die heer van Zwanenburg heeft Vyanen in ghenomen, dat LXXIII capittel.^h

Int jaer ons Heeren duysent vierhondert twee ende tachentich, zoo was een groot oerloch tusschen de Hollanders ende die van Utrecht. Ende zommighe die uuyt Utrecht verdreven waeren, die waeren ghewecken tot Vyanen ende onthildent daer, dat die van Utrecht niet en belieften.

Op die tyt zoo woende in Vyanen een, dye ghenoept was Ghysbert van Baest ende was myns jonckeren dyckgraeve vanden lande van Vyanen, ende die partide zeer met die van Utrecht teghens Hollandt. Want hy besorchde provande op dat blockhuys op die Vaert, daer die van Utrecht laeghen om Hollant te beschadighen. Mer Jorys de drossaet met de heele raedt van Vyanen zeyden hem dattet alsoo niet en behoorde mit veel meer ander woerden. Mer hy en woude niet laeten. Daernae zoo is Ghysbrecht tot Utrecht ghetoghen ende heeft die van

^a M, N-4, N-6: broeder.

^b M: Vianen.

^c N-1, N-6: maken.

^d F-1: des manendaegs nae Paeschen *ontbreekt*.

^e M: ende.

^f M: ende in alle dorpen *ontbreekt*.

^g N-1, N-6: tot Vyannen ende hy was een jaer drossaet *ontbreekt*. (Augensprung)

^h N-1, N-6: Hoe dat heer Vincentius van Swanenborch Vyanen heeft inghenomen, dat LXVI capittel.

Utrecht belooft Vyanen te leveren om daer uuyt te oirloghen teghens de Hollanders, alsoo vere als zy hem ruyteren ende hulpe daer toe doen wouden.

[fol. 53v] Die van Utrecht hebbent hem gheloeft te doen. Ende hy is weder in Vyanen ghecomen ende heeft op haer hant ghewacht in die waeck op Goenkens poert, des nachts naeden sonnendach letare in de vasten. Ende in die selfde nacht, zoo seynden die van Utrecht nae Vyanen heer Vincent van Zwanenburch, ridder, die een van hoer principale capiteynen was ende deden hem mede veel ruyteren. Ende alsoe synse alheymelycken mit ladderen ende ander instrumenten ghecomen inder nacht voer Vyanen ende zy syn ten lesten in ghecomen.

Ende want die poerters hem te weer setten, zoo bleven mitten eersten een deel doot. Mer ten lesten zoo worden die ruyteren de stede machtich, want zy waeren omtrent drie hondert int ghetal. Als zy dan in ghecomen waeren, zoo ghinghen zy mit groot bongheslach ende troompen geslach op die voerstraet voer dat raedthuys. Ende doe ghinghen zy voert voer die Lantpoert ende crechen die in. Doe ghinghen zy after Batesteyn ende hadden Jacop van Zwieten, een poerter te Vyanen, by hem mit zyn instrumenten ende stack die poert op. Ende daer quaemen noch veel meer ruyteren in, dan daer in gheclommen^a was. Doen dit ghedaen was, doe ghinghen zy weder op die voerstraet ende zoo voert voer die Leck poert om die in te winnen.

Mer Walraven, die bastaert, en woude die poert niet op gegeven ende hy beschermde die poert zeer stoutelyck. Doe ginghen zy van daen voer Batesteyn ende eysten dat huys dat syt opgeven zouden, behouden lyf ende guet. Mer die ballinghen van Utrecht woude hy ghevanghen nemen. Jorys, de bastaert, die nam zyn beraet ende beriet hem alsoo dat hys noch niet opgeven en woude. Hy en woude daer eerst meer voer lyden. Doe streeck heer Vincent ten huysse ende taste dat styff an ende wan dat huysse terstont ende zy^b roofden dat huys terstont, alsoo dat daer nyet en bleef noch gout, noch sylver, noch brieven, noch gheenerande guet.

Ende Jorys was mit allen den hoop die hy mit hem hadde opden toren Sintpol^c ghewecken. Ende Arnt Pieterszoen ende Jacob in die Clock ende oude Jan van Reness bastaerdt soen worden ghevanghen in die camer, daermen uuyt op dat zomerhuysse ghaet. Mer daer blever wel thien off twalef doot. Daernaeyste noch heer Vincent dat Jorys hem opgeven zoude ende in ghenade ghaen. Ende zoo Jorys gheen hardicheyt by hem en^d hadde dat huysse te houden, zoo ghaf hyt op ende ghinck in ghenaden. Daer werden [fol. 54r] alle die mannen die daer op waeren ende die balling gheeed ende Ghysbert van Baest screef hoer alre naemen ende sy lieten al hoer harnass daer blyven ende ghinghen of inder stadt ende lieten al hoer ghelt, goudt, sylver ende al ander guet dat sy daer op ghesleept hadden. Ende heer Vincent ende zyn ruyteren nament al, ja, alsoo schoen, datter niet eenen stuel bleef op te sitten.

Hier nae zoo ghinck heer Vincent weder voer die Leckpoert ende eyst die noch weder in van Walraven, die bastaerdt. Ende want Walraven vernam dattet slot ghewonnen was, zoo ghaf hy die poert op, behouden syn lyf ende guet. Ende alsoo ghinghen zy alle of ende sy deden elck eenen eedt. Een wyl tyts hiernaey zoo moesten alle die gheen die een eedt ghedaen hadden vier Rynsche guldenen tot vangenghelt gheven. Ende een wyl tyts daernaey zoo moesten sy heer Vincent elcks^e een pont groot gheven ende hy schoude hem alsoo hoer vanghenis quyt ende eedt.

^a M: gecomen.

^b N-3: hy.

^c M: Simpol.

^d M: by hem en ontbreekt.

^e M: ontbreekt.

Hiernae zoo heeft heer Vincent oock ghescat sommige poerteren daer hy groot ghelt^a ende guet of gecreghen heeft. Corts hiernae zoo creech heer Vincent mitten hofluden een wedersien op Ghysbrecht van Baest ende schuweden hem ende bewesen hem gheen vrientschap mer, als men verraders schuldich is te doen. Ende Ghysbert die mercte dat hy gheen ghehoer langher en hadde ende is uuyt Vyanen ghereyst tot Utrecht ende bleef aldaer. Die van Utrecht waeren heer Vincent^b ghroot ghelt schuldich van syn souden, want sy hem in een langhe tyt gheen ghelt ghegheven en hadden. Hier om zoo dochte dese heer Vincent dat hy uuyt Vyanen niet en woude reysen, hy en soude eerst betaelt wesen. Waerom dat hy meer dan vier maenden in Vyanen bleef ende maecte menighen reyse mit zyn ruyteren teghens die Hollanderen. Als dit die Hollanders saeghen, zoo hebben zy oock ruyteren ghesonnen daer teghens int landt van Vyanen, om heer Vincent weder te staen ende weder te verdriven uuyt Vyanen. Ende van dese ontlede zoo is dat landt van Vyanen zeer verdreven gheweest.

75. Hue dat heer Vincent^c uuyt Vyanen ghecoft is gheworden, dat LXXV^d capittel.

Als dan heer Vincent van Swanenburch, ridder, aldus langhe tyt tot Vyanen bleef legghen ende hy vander stadt van Utrecht gheen penninghen ghecreghen en konde, zoo liet hy by hem comen Walraven, die bastaert, Dirck van Alphen ende Gheryt [fol. 54v] vander Molen. Ende sprack mit hem als dat hy ghelt hebben moest ende dat hy noede Vyanen zoude an yemandt^e brenghen dan an mye joncker. Ende dat zyt aen myn joncker versuecken zouden ende mit zommighe vrienden hem beraeden zouden, want hy moest ghelt hebben. Ende waert dat sy gheenen raedt vinden en konden zoo zeyde hy dat die biscop van Utrecht oft heer Fredrick van Egmond, de heer van Yselsteyn, raedt wisten om penninghen. Mer zoo moest hy hem Vyanen overleveren, twelck hy noede zoude doen, als hy seyde.

Dese drye voerghenoempt^f naemen hoer beraet een wyl tyts ende ghaven dese saecke int heymelyck te kennen Joest Abrioenszoen^g ende Zweer Heynrickszoen ende Rutgher Wouterszoen ende die sloten mit een datmen terstont Frederick vander Zevender seynden tot myn joncker om te weeten wat zyn meyninghe waere ende wat raet hy wiste. Frederick is dan weder om ghecomen ende zeyde dat myn joncker vrienden hadde ghevonden die hem leenen soudent tot derdalf duysent Rynsche^h guldenen, mer daer en volchde niet nae.

Aldus zoo ghinghen zy self den coep an mit heer Vincent om sestalf duysent Rynsche guldenen ende anderhalfⁱ hondert Rynsche gulden^j. Ende joncker Belle ende Willem, die secretarius, hadden elcks derdalf hondert^k Rynsguldenen dat sy guede dadings luden wesen zouden. Ende dit ghinck byder gemeenten toe, mer het wert lastich eert betaelt wert. Ende het moest binnen acht daeghen betaelt worden.

Ende de wyl datmen hier inne onledich was, zoo toeghen vyf off zes poerters van Vyanen tot Woudrichem, byden grave van Hoorn, soe myn joncker van Brederueden daer was, ende baden hem zeer vriendelyck dat hy mit myn joncker tot Culenburch comen woude ende daer was tlandtvolck by hem. Ende die grave voirs. brocht myn joncker tot Culenburch ende hadde oick vele ondersaeten van Woudrichem by hem. Ende die grave van Hoorn quam

^a N-3: *ontbreekt*.

^b N-4: *hierna* van Swanenburch.

^c N-1, N-6: *hierna* van Zwanenburch.

^d N-1, N-6: LXVII.

^e N-1, N-6: *hierna* anders.

^f N-1, N-6: *hierna* mannen.

^g M: Adriaenssen

^h N-1, N-6: *ontbreekt*.

ⁱ N-8: *hierna* duysent *doorgestreep*.

^j N-1, N-4, N-6: ende anderhalf hondert Rynsche gulden *ontbreekt*. (Augensprung)

^k N-1: duysent.

voert tot Vyanen ende was daer by die ghemeente om wat guedts te doen tusschen beyden. Als dan heer Vincent betaelt was, zoo reet hy uuyt Vyanen ende die grave van Hoorn reet mit hem uuyt. Ende doen zy tot Everdinghen quamen, daer was myn joncker van Brederueden mit allen den lantvolck van Vyanen ende vander Ameyden, van Woudrichem ende Jorys, die bastaert.

Ende daer waeren zommighe die garen ghesien hadden dat men heer Vincent bestreden hadden, mer die graef van Hoorn^a reet tusschen beyden ende brocht heer Vincent byden joncker van Brederueden. Ende heer Vincent dede veel ontschults [*fol. 55r*] ende zeyde dat hyt vander stadt weghen van Utrecht gedaen hadde ende by raede des burchgraefs van Montfoerdt, heer Dirck van Sulen, ridder, ende Jan die Coninck, die op die tyt burghemeysters van Utrecht waeren^b, mit meer ander. Ende hy bad myn joncker om verghiffenis.

Ende die joncker van Brederueden reet tot Vyanen mit zyn vrienden ende heer Vincent reet tot Culenburch ende reet voert opwaert. Als dan die joncker van Brederueden teghen den avont in Vyanen quam, zoo was die geestelicheyd mit crucen ende vanen voer die Leckpoert, mitter heelre ghemeenten ende hieten hoeren lieven heer zeer vriendelyck willecom. Ende leyden hem so doer die straet^c langhes tot in die keercke toe ende daer dancten zy Gode, van dat zy weder by een^d ghecomen waeren.

76. Hue dat joncker Walraven van Brederueden ridder is gheworden, dat LXXVIe capittel.

Int jaer ons Heeren duysen vier hondert zes ende tachtich, inde maent februario, zoo quam tot Franckenvoer die keyser van Roem, Fredericus tercius, mit de seven coervoersten ende ander veel biscoppen, abten, hertoghen, graven, bannerheren, riddersen ende knechten. Mede zoo was daer ghecomen des keyzers Fredericks zoene, Maximiliaen ghenoomt, de duerluchtighe hertoghe^f van Oistenryck^g, Burgundien, Brabant ende grave van Hollandt^h. Ende by hem zoo waeren die biscop van Cameryck, de biscop van Sibinien, Christofel, de merchgrave van Baden, Karel, de prince van Ghelre, Adulf, de grave van Nassou, Karel, die grave van Cruwyⁱ ende^j Simay^k, Walraven, die joncker van Brederueden, joncker Cornelis van van Berghen, Frederick, de heer van Yselsteyn, Karel van Lalleyn, Philips, die bastaerd van Burgoinguen, joncker Florys van Yselsteyn^l mit noch meer ander graven, bannerheeren^m, riddersen ende knechten.

Opden veerthiensten dach in februario zoo syn dese heeren in Sinte Bertholomeus kercke binnen Franckenvoertⁿ ghecomen ende daer wort een misse ghesonghen voer den Heyligher Gheest. Ende nae die misse, zoo ghingen die koervorsten kisen een Roomsche koninck mit consent ende guede wille des keyzers. Ende daer wert doen ghekoren des keyzers

^a M: van Hoorn *ontbreekt*.

^b F-1: Jan die Coninck...waeren *ontbreekt*.

^c N-3: stadt.

^d N-1, N-6: den anderen.

^e N-1, N-6: LXVIII.

^f N-1, N-6: aertshertoch.

^g N-1, N-6: *hierna* hertoch van.

^h M, N-1, N-4, N-6: *hierna* etc.

ⁱ M: Crinoy.

^j N-3: Cruwy ende *doorgestreept*, *daarna* Croy.

^k N-4: *hierna voortgezet door andere hand*.

^l N-1, N-6: Karel van Lalleyn, Philips... joncker Florys van Yselsteyn *ontbreekt*. (Augensprung) F-1: joncker Florys van Yselsteyn *ontbreekt*.

^m M: graven, bannerheeren *ontbreekt*.

ⁿ N-1: *hierna* voort.

soene, als Maximiliaen, de hertoghe^a van Oistenryck voers. Ende als dese elexie mit grooter feesten ghedaen was, zoo syn alle dese heeren ghereyst tot Aken om desen ghekoren coninck daer te croonen. Sy hebben hem dan aldaer nae ouder ghewoenten ghecroont opden neghensten dach in april, dat was doen den anderden sonnendach nae Paeschen in dat voers. jaer.

Als dan die Roomsche koninck was sittende tot Aken in zyn coninclycke troon^b, hebbende op syn hooft coninck Karel de Grooten croon, ende in syn handt de selfde coninck Karels swaert^c, [fol. 55v] zoo heeft hy dat swaert uuyt ghetoghen om daer mede ridderen te slaen alle die gheen die daer bereyt stonden om ridder te worden. Hy heeft dan daer tot twee hondert edelen ghemaect ridders, daer die overste of waeren Philips, de palsgrave vanden Ryn, koervorst, Arnest, die hertoghe van Sassen, koervorst, Willem, de hertoghe van Gulick, Casparus, de hertoghe^d van Beyeren, Karel, de prince van Ghelre, Willem, de landtsgrave van Hessen in Cassel, Walraven, die heer van Brederueden, Ghysbert, die heer van Bronckhorst, Willem van Egmont, heer van Haeps. Ende noch meer ander groote heeren, die nuw alte vele waeren te scriven^e.

^a N-1, N-6: aertshertoch.

^b M: croen. N-4: troen *doorgestreept*, stoel *bovengeplaatst*. N-1, N-6: stoel.

^c N-1, N-6: *hierna* in syn hant.

^d M: van Sassen, koervorst...Casparus, de hertoghe *ontbreekt*. (Augensprung)

^e N-4: *hierna* etc. F-1: *hierna (in andere hand)* Audit lieu furent fais chevaliers Philippe, bastart de Bourgongne, depuis chevalier de lordre de la thoison dor et apres evesque dhUtrecht, guillame de croy, seigneur de Chievres, depuis marquis dArchot, chevaliers, baron de Lalaing, cree compte en lan xv^cxxii, Hughes de Meleun, viscompte de Gand, Gerardt, seigneur de Bissu, Jorys, seigneur dEmmeries, Dierich del Gradt, seigneur de Huelle, Jorys de Baenst, Franschois Cessanders et aultres. Ce jour messire Charles de Croy, compte de Chimay, fut par lempereur cree prince dudit lieu peu appres le retour dudit empereur en Bruxelles y fit messire Jehan, seigneur dEgghem, ont compte dudit lieu et messire Frederich, son frere, seigneur dIselstaing fit il compte de Bueren.